

Lologena Wo Kienan Ne Yesu Kristo Napā YOANE Siriuyua Visayuena Na Tusi Nene

Kom̄pasnen sunienan plas na tusi nini

Tusi nini, “*Lologena Wo Kienan Ne Yesu Kristo Napā Yoane Siriuyua*”, pisayu Yesu, sape naga Visena kienan Ntewa napā pimi sike amio ita, pe yaru. Yoane sape naga siri tusi nini vena yaru la napā auloia, akilia alelaga napā Yesu, naga yaru napā Ntewa pisaaria sape yoko ligan imi vena tamalia ita, a naga narina Ntewa lelaga. Naga siri sanene vena tekilia tetol malena e kia kienan Yesu, komin napā temlelaga ea (20:31).

Suri napā Yoane pisayu pesania, sape Yesu pe Visena napā sike kemua nanua sumo, naga sike amio Ntewa. Tusi nini pisayu kile la napā Yesu kila, napā akilia aiila ita tevisu kilalea sane Yesu naga narina Ntewa napā Ntewa pisaaria sape vitetalia naga imin tamalia ita. A siraun kile la peve taaga nene napā Yesu kila, Yoane pisayu kala kinasa. Naga pisayu sanape napā yaru lapasa amlelaga e Yesu ana atavevea, a yaru lapasa yepela mavin napā alelaga ea.

E marana na keviu 13 pa tol marana na keviu 17, Yoane pisayu suri la napā pimi e Yesu kolemalo napā nasinekar la apimin vena atararia. E yemalo nene, Yesu pis ke pan kienan

nalogena lala, vena akila ruru la asumate suri la naña yoko imi tol la pogos naña akila ke kiena yumñaena. Naga pisin mëna visena na visirplanen kiela sitomena la sumo, sumon naña kiena nasinekar la apimi atararia.

E luasinen tusi nini, Yoane pisayu naña nasinekar la apimi atarar Yesu, aþure pa kumali apis pania, a siraunia apa asuar naga e laki torovia. Naga mare, a siraunia naga mali sina, a kiena nalogenan lala apisu naga.

E tusi nini Yoane pisayu malena naña ve uro re, naña yaru kilia tolia e ga e Yesu Kristo. Malena nene siari nagane, a pimi ga e yaru la naña amleлага, asape Yesu ga naga pe mrapa, a pe purþesnen visena lelaga, a pe purþesnen maliena. A pupia suri naña tusi nini pisayuia, naga þelaga kiena Yesu pogos naña piyan ke yaru lala, pisayu suri la naña yaru la akila pona amiyumñaenia e kiela maliena e legiena makega. Naga pis e þelaga na visena sanene, amio pakaiwa lala, vena kilaen totou naiilaen sitomienan kiena la naña amloge, a kila mëna amloge sane naga mëna pa yaru saga lala. Naga pisayu suri la ne sane wii, kilaparavi, kapi vivaga, a yaru na visuaren sipsip amio kiena sipsip lala, a kilika naña krep amio mrasa, vena vian kiena yeririna lala e leþas na kieta maliena amio naga.

Komþasnen tusi nini la na nini
 Visena na sumo 1:1—18
 Yoane Nakeena a nalogenan þesa lala kiena Yesu
 1:19-51

Yesu kila kiena yumñaena 2:1—12:50
 Legieno maro lala kiena Yesu garu Yerusalem
 13:1—19:42
 Yesu mali sina a kiena nalogena lala apisu naga
 20:1-31
 Yesu mālivi sina pan kiena nalogena lala garu
 Kalele 21:1-25

*Navisaarena naga to sumon nasiiena na
 yomarava nini*

¹ Na konua konua rui, e purp̄esia, naga naña
 apio Purp̄es nen Pelaga kiena ne Ntewa naga sike
 amio Ntewa, a naga pe Ntewa. ² E pogos na siien
 sur punu ga, naga amio pa Ntewa rui, ³ naga
 miyumñaen yumñaena na kilaen sur punu ga. Pe
 sur re tai naña naga pe miyumñaen re poli.

⁴ Malena na lelaga molue e naga, ana malena
 nene pimi pe sane yomerarava kiena p̄egas punu
 ga na yeririna lala. ⁵ Naga pimi sa naña yomer-
 arava na tegolien la naña asike e pupumalko, na
 yemalolo nene tañatete tauluia.

*Yoane Nakeena pimi mlologon ke pisape
 yomerarava pimi ke rui*

⁶ Siraunia, Ntewa mligan kiena yar tai pimi
 e yomarava nini, nane Yoane Nakeena. ⁷ Naga
 pimi sane yar na iilaena, vena visawalen yaru na
 yomerarava nene naga pimi ke ne, vena iilaen
 yeririna la punu ga akilia alelaga asape yaru
 nene naga pe yomerarava kiena ne Ntewa. ⁸ Sa
 naña, Yoane naga pe pe yomerarava re poli na
 wa, ana pe yar na visawalen ga.

⁹ Ana siraunia, yaru na yomerarava nene pimi kate e yomarava nini. Naga pe yomerarava naleлага napo, ana pimi pe na ligan kienā yomerarava nene e malena kienā yeririna punu ga.

Yomerarava na yomarava

¹⁰ Yaru na yomerarava, naga naña sii yomarava nini, ana pogos naña pimi ea, ana yeririna na yomarava lala pe apisuluþar re si naga poli.

¹¹ Naga pimi þes puna ne umā mñana ne kienā yeririna la, ana la na mratava puna pe sinelan re naga poli. ¹² Ana la ga þasia akekaran naga, amlelaga ea, ana e la ga nene punuia, naga tamñan la vena akilia aim ave narina ne Ntewa lala. ¹³ Naga kila la apaeme sina yam luania, pe sa re naña sisi la na apaeme taveve lus na kuruta, pona nasinenanen sa yermñene amio sira, pona sitomena kienā yeririna, ana apaeme sina taveve nasinenanena kienā ne Ntewa.

Purþes nen Pelaga kienā ne Ntewa pimi pe yeririna

¹⁴ Sanene na, Purþes nen Pelaga kienā ne Ntewa pimi pe yeririna lelaga, pimi sike likan ita, ana tepisu kienā malena napo, pulen manene laa þelaga na lemamena amio þelaga nalelagena. Naga pe nowo tanea wa mñearu kienā ne Arimata, ana mepisu kienā pupia naurarena, kienā naga taaga.

¹⁵ Pogos naña Yoane Nakeena pisayu naga nanua ne, pisape “Naga naña nepisawal pae pan amiu, nesape naga yoko siraun inu, naga su

metava, in na neto ga tano, komin naga mal nakonua laa sane, in na na nanagane ga ne.”

¹⁶ Naga pulen ūelaga wo lala, ana silaga kila ke po pan ita pap̄isi, kienā pupia lemamena kila temlogelue ga po pap̄isi. ¹⁷ Nanua Ntewa pisirlua yermarua Mosis, ūar ga kienā navisaluaena lala pimi pan kienā yeririna lala, ana Yesu Kristo, Ntewa pisirlua naga ūar ūelaga na lemamena amio visena na lelagaena pitomi e yomarava nini. ¹⁸ Ita yeririna lala pe yar re nena tai naþa kilia Ntewa poli, pona pisu e kilamarana, ana yaru naþa tolue ga e sitomena kienā ne Ntewa, lalua aparpran la ga veraga, naga ga pimi kila ita tekilia Ntewa amio kienā ūelaga lala.

*Yoane Nakenea mlologonyu Navisaarena
Matiu 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17*

¹⁹ Ana pogos naþa Yoane Nakenea mlologo ñma pano-o, nasumonena kienā le Yu lala nae Yerusalem la asitom veve ke pap̄isi sane naga miyumñae ke sanape, pona naga pe Navisaarena, po naga ai. Ana la apitetalia yaru wa þasia amio yar keviu si þasia na lus wa kienā ne Livae, apim apiun petania asape “Ko na ai?”

²⁰ Ana pogos naþa lala apiunia, naga pisawal ruru ga sur punu ga pan la, pisatamñe la, pisape “Peraga, in na pe nepe Navisaarena re poli.”

²¹ Ana la apisape “?Sanene na, ko na Yermarua Elaisa nanua sumo ne, ana ko omal sina, po pere? Nanene komin naþa Visena Wa pisape naga monar wasuþe sina sumon Navisaarena.”

Ana naga pisatamñe la sina, pisape “Peraga, pe in re nene poli.”

Ana apisape “?Pogaga, ana po ko na navisalu-aena naña Mosis pisaar nanua yo rui?”

Ana pisatamē sina, pisape “Peraga rui.”

²² Ana la apiun ke sina ga tania, sape “?Ana ko na a si narui? Monar ovisa sur tai van imimi vena mekilia mevano mevisawal van la naña amligan imimi mepimi. Ovisawal ruru ga van imimi, sane ko na ai?”

²³ Ana kiena navisatamēena e pogos nene sanini, pisape “Inu in na pulgo korena ga ne e yokorena nini, naña Navisawalena Aisea pisawal na konua rui. Ana pulgo nene pimi pe na visawalen sape: ‘Amiu akila ruru mrapa lala kiena Suñe e kiamiu malena!’”

²⁴ Ana lala ñas naña asike e pogos nene, le Varasi lala, ²⁵ ana la apiun ke sina ga pan Yoane, apisape “Imimi memloge pa rui, ko na opisa osape pe ope Navisaarena re poli, pe ope Elaisa re poli, a pe ope navisaluaena re naña Mosis pisa poli. ?A visae sanene na, vanon ya ne ko na ositom osape ko na otorokin osun okekee lue yeririna lala sanene?”

²⁶ Ana Yoane pisatamē la, pisape “Inu, nakeena naña nekila ke ne e la nene, naga e ga e wii. A yaru tañena tai yoko imi kus leleu, naña naga sike pa likan ita rui, ana pe akilia re naga poli wa. ²⁷ Naga to laa metavan manene inu, sane in na pe netorokin re neva lavisin po, pona neyal nemio.”

²⁸ Ana lele naña apa ke ea na visuen Yoane, nane e norava lavisin kumali naña Petania, e wii naña Yortan lepas na vano, nane e yo naña Yoane sumā kee ke yeririna lala ea.

Yesu, narin sipsip nakupañaena kienan ne Ntewa

²⁹ Ana e legien tañena si tai, Yesu mial pa katen Yoane Nakeena amio imimi kienan nalogena la e yo naña mesike ea. Ana pogos naña Yoane pisu Yesu, pisa pan imimi, pisape “!E, amiua visu yar na mial ke pimi namā! Naga, sa ga narin sipsip kienan ne Ntewa nawarplanen nakoaena na mlamulena viowa kienan ne yeririna lala na yomarava nini. ³⁰ Nanene naga naña nepisayu ke pan amiua nanua rui, nepisa nesape: Siraun inu, pupia yar tai naga imi naña sumon inu, to manene laa metavan inu sane, komin naga teke sumon inu. ³¹ Nepisa visena nene nanua, nemninue ga nesape naga ai, nemninue ga nesape erau ne nanene, ana nekilia ga nesape monar nekee ita le Israel lala e wii, vena kilae naña tekilia tevisu kilale kietta yerkawa nene.”

³²⁻³³ Ana Yoane pisa meraravan pan imimi sanape naña naga kilia sape Yesu pe Navisaarena. Naga sape “Sa naña nepisa pa rui, in na pe nekilia re poli nesape naga ai, ana pe piavi re nena ga, Ntewa pis pan inu, pisa sanini, pisape: Visae ovisu kiau Ninuna Wa vitom ke tano, totano e yar tai, naga ke ga nene naña yoko kee yeririna lala e Ninuna naña kiau.

“Naga pisa sanene pan inu, ana pogos naña nepisu Yesu nene, nepisu Ninuna mligan ma e peni pitomi tano e naga, sa naña lome, pitomi koan e naga. ³⁴ Vanon sur ne na nene naña nepisuia, nekilia nevisawal ruru van amiua, sane pe lelaga ga, yar nene pe narina ne Ntewa kemua lelaga.”

Nalogena lua na sumo kiena Yesu apim puna

³⁵ Ana e legiena tañena si tai na, Yoane Nakeena sumña ke ga wa e yo nene, sun ke amio imimi lua Antru, naña e pogos nene mepe kienanalogena. ³⁶ Ana mepisu Yesu mial pimi ñaro lavis pu imimi. Ana Yoane pisa pan imimi lua, pisape “!Amiu lua avisu ke yar nene, naga sane narin sipsip na kuñapñaena kienan ne Ntewa!”

³⁷ Memloge Yoane pisa sanene, ana veraga ga mesumālu, memial mepa mesiraun Yesu. ³⁸ Ana Yesu kira ñatau pisu imimi lua, pisape “Nepisu sane amiu lua sinemiu ke sur tai.”

Ana mepisatamea, mepio naga sane kiamimi navianena tai, mesape “?Rapae, opimi e nini na, ko na omomon ke pe?”

³⁹ Ana naga sape “Pogaga, aimi teva avisuia.” Ana memial mepa metol e naña Yesu sike ea e pogos nene, ana siar sane ko yepekilavi ko e maran mrae vari, mesun mā memio naga pano-o yemalolo.

⁴⁰ Ana Antru nene naña imimi lua memloge Yoane sunyu Yesu, mesumālu metaveve sanene, naga Antru naña wenla Saemon Pita navetokak.

⁴¹ Ana pog naña pisa sape taveve ga Yesu narui, ana miroro panon ñesa wenla nene, a pogos naña mālia pis pania pisayu Navisaarena, naña e visena na Epru kienan ne le Yu la apio asape Mesaea, a e visena na Kris kienan ne le Krik la asape Kristo. Ana pisawal sanene, sape “Mara, Navisaarena nene, imimi memāl rui.” ⁴² Naga pisa pan wenla nañpane, ana pure pimi pu Yesu.

Ana pogos naña Yesu pisu naga, pisape “?A, ko māna nene naña narina ne yermarua Yoane

tai? Nenagane na nesikia ko sina ga, kiomña ki Kepas.” Ki mëna nene kome visena nae Epru, naña kana kinasia kilavaru, naña kome visena nae Kris asape Pita.

Yesu pure nalogenä lua sina apim atavevea

⁴³ Ana e legiena taþena si tai, Yesu sinenan pisape taveve si kiena mrapa, pisape kusro yo vato si kiena yo naña Kalele. Mepa sanene, ðisi na mäl si yar tai, pisa pania pisape “Ko oim otaveve inu.” Yar nene, kiena ki Pilip, ⁴⁴ naña naga mëna nae yo kiena Antru amio Pita, nanene pulkumali na Petsaeta.

⁴⁵ Ana pe piavi re poli na Pilip pa kale kiena erau tai, kiena ki Nataniel, pa pisa pania, pisape “Yar keviu naña yermarua Mosis amio navisalu-aena lala asiriyua, apisawal na konua rui, naga pimi mälivi likan ita rui. Imimi memäl rui, naga nae Nasaret, narina ne yermarua tai kiena kia Yosop. Ana yar nene, kiena ki Yesu.”

⁴⁶ Ana pogos naña Nataniel mloge asape Yesu naga nae ga narin pulkumali naþpani, naga piunia pisape “Ana sanape? Pupia yar keviu napo tanea sanene taþatete mälivi e narin yo nene Nasaret!”

Ana Pilip pisataþea, pisape “Ei, ve ovis re sanene, ko na oim ovisuli kone wa.”

⁴⁷ Ana ðisi na lalua apa sina puna ne Yesu, a pogos naña lalua amial apim lavis puna, Yesu pisu Nataniel, pisayu naga, pisape “Lelaga ga, nepisu yar nene sa ne yar wo lelaga tai nae Israel, yar tai naña navisokanena pe to re nena e naga poli.”

⁴⁸ Ana Nataniel mloge Yesu pisayu naga sanene, piun tania sape “?Ana sanape na ko na okilia osape in na yar na sanene?”

Yesu pisatamēa pisape “Pogos naña Pilip naga pe pimāsun ko re poli wa, pogos naña ko ga taaga opa ruru ko ke vatanon purpiliva, in na nekirawal ko pa rui.”

⁴⁹ Ana Nataniel milan nakiliaena kienā Yesu nene, pisape “! Navianena, ko na narina ne Ntewa kemua na lelaga! Ko na ope þarin suþe lelaga kemua nae Israel.”

⁵⁰ Ana Yesu pisa pania, pisape “!In na nepisa ga narin visena tai van ko, naña nepisu ko e purpiliva nene, ana veraga ga kila ko na omleлага mārera e inu! Nanene na po papisi, ana nevisaar van ko sane yoko ovisu sur na ilanena la ve moki vaþisi ne, naña ve keviu laa sane tau lu naña opisu pa rui. ⁵¹ Lelaga nepisa ruru ga, sane yoko amiu punu ga avisu ma e peni naga vike ga mēke na, amio navisi nae ma metava lala avitom ke tano e inu, ava sina metava, avitom tano, ava si metava ve sanene. Sur ne la nanene akilia avisuia komin naña inu nepe Narina ne Yeririna, sane in na nae ma e peni nepimi nepe yeririna ruru nena naapo.”

2

Kile na sumo kienā ne Yesu, e talopaena gar Kana

¹ Ana Yesu lala apimi atol pa norava nae Kalele, ana e legiena na telu, þapagena na talopaena tai e kumali nene Kana. Ana anenane Yesu naga pa kate pa e þapagena nene rui, ² a siraunia

amligan visena pimin Yesu amio kiena nalogena lala, apio la m̄ena ga vena ava ea. ³ Ana Yesu lala apa akate e ūpāgena, asumā amio yeririna la pano-o, sur tai naga piowa, kuruta na munena na ūpāgena nene naga ūpsi iroro ga. Ana anenane Yesu pimi pisa pa Yesu, pisape “Namunena la naña yar keviu na ūpāgena kila ruruia, amun make rui, ana nanagane na aplasan narui.”

⁴ Ana Yesu pisatarñea, pis pania, pisape “?Sira marua, yumāena ya ne e ūpāgena nene teke e inu? Ve oligan re te lunñau, vanon kiau pog na yumāenen sur la ne sanene, naga pere ke ga wa.”

⁵ Anena mlogear sur la naña Yesu pisa, ana pis pa yar la naña na yumāenen ūpāgena, pisape “Sur ya la naña sa naga visa, amiakila ga, ve avis re, ayumāen ga.”

⁶ Ana ūpsi na Yesu pisu pupia pias nen wii la ūpasia sumā ga lavis, naña le Yu la asumā apio ke wii pa ea, akevan ke kiela sur la ea sa naña kiela lotuena pisa ke. Pupia pias nen wii la nene ate e kilavaru torokin waren lita ponotia ve taaga [100], punu ga tol orai. ⁷ Ana naga pisa pan la, pisape “Amiu ava avio wii, awar imi ataron vito e pias nen wii la nene vano-o uleule.” La apio m̄a wii pano-o apuleule ruru nenaga.

⁸ Ana Yesu pisape “Pogaga, nagane na avioli ve tekaki ga, ala van yar keviu na ūpāgena munlia.” Ūpsi na apio, amla pano-o akian pania.

⁹ Ana yerkawa munlia, mloge sane pimi pe kuruta na munena narui, ana milan papisi, mminue ga sape amal namunena nene pe. Lala naña apio, la ga akilia ke, ana pe apisawal re poli,

ĩsi na naga pio yar naña talopa ga na wa pimi puna. ¹⁰ Yar nene naga pimi ana yerkawa pis pania, pisape “E ũapagena tapena lala, apio ke kuruta namunena naña po pimi ẽsa, ana pogos naña yar la amun lili mä pano-o, atol mare ga kuruta na munena naña pe po manene re poli naga pimi maro. Ana e ũapagena nini, la amun mä pano-o, ĩsi na ko otol ga mäau kuruta napo tai naña pimi maro. Komin ya ne okila sanene?”

11 Ana sur naña Yesu kila e pulkumali nae Kana e yo naña Kalele, naga sane pe pupia kile tai, naga pe kiena kile p̄esia naña miyūmaenia. Naga kila, sa naña naga sape siar na kila meraravanen kiena puriukawaena nae yo metava, ana pogos naña kiena nalogena la apisuia, kiela naleлагаena e naga pa laa metava, sane naga pe Navisaarena kemua lelaga. **12** Pisi narui na la punu ga nene apato si garo Kapeneam, nane Yesu amio anena, wenla lala amio kiena nalogena lala, apam atol si yo nene asu li mā sane pano-o tol legienea la p̄asia.

*Yesu mñene plan lala naþa apilwilin ke sur lala
loyumá e Yumá Wa mña ne Ntewa*

Matiu 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46

13 Ana pogos tai, lavis ke pog naña le Yu la akila kiela pupia pāpāgena tai, naña Pāpāgena na Sitomālen Natamaliaena. Ana kiela pēlaga marua tai, sane e kas punu ga lala punu ga monar akilali naña ava ma metava Yerusalem e kana pog ne naapo vena kilaen pāpāgena nene, vena sitomālen kala apua la naña amolue gar

Isip, ana e pogos nene Yesu mēna ga pavin. ¹⁴ Naga pa tol yo, ana pa kate e Yumā Wa Mana ne Ntewa, pisu lala moki naña asike apilwilin ke puluk la, sipsip lala amio manu la, pisu mēna la naña nakepuen kilavaru tañena lala va e kilavaru nena naapo na Yumā Wa māna Ntewa. Yumāena la nene ape yumāena wo tai, komin ape yumāena na wilwilen sur lala naña yeririna la monar aulia vena kilaen kupañena ea, a pe sur viowa tai, la akila kare laa yar lala, ana metavania, akila ke loyumā e kove na yo wa.

¹⁵ Ana Yesu pisu naña akila kare yo wa na yumā sanene, pisi na sinena mimi, þar kilika lala, þuarar luas lua sane, panon la. Naga pa sanene, pa mēne plan la amio kiela sipsip lala amio puluk lala apa vanua petan Yumā Wa māna ne Ntewa, ana e lepas kiena ne la naña akepu ke kilavaru, pa taron plan kiela karo na kilavaru, kawe plan mēna kiela varvara lala. ¹⁶ Ana yar la naña apiliwilin ke manu lala, naga pis pan la pisape “!E, awar plan kiamiu sur la vetan yo nene! !Amiu ve akila re yumā māna ne kiau ata nene imi ve yumā na tauluen kiamiu kilavaru sanene!”

¹⁷ Ana pogos naña nalogena la apisu naña Yesu mēne plan la sanene, kila lala asitomāl si nasiriena wa tai, sa naña pisayu pa Navisaarena sumo rui, naña pisa sape

*“Kiau sitomena urmi papisi e yumā wa kiomā,
naga sa naña kapi naga kekan ke loyumā
e sineu.”* *Yauena 69:9*

¹⁸ Ana vanon suri nene, yerkawa kiena le Yu lala, la mēna apisu ke sur la naña Yesu

miyumāenia, ana apiun tania, asape “Suria ne ko na omiyumāen ga ne, sur keviu tanea. ?Ana ko nene okilia okila kile ya ne e maramimi, vena kila imimi mevisu kilia sane mesmesu ga naña okila sanene?”

¹⁹ Ana Yesu pisatamē pan la, pisape “Pogaga, kiau kile naga sanini: Amiu awe plan Yumā Wa nene, ana siraunia, e legiena ve telu ga, yoko nevisirlua sina ga.”

²⁰ Ana asape “Lala naña amiyumāen yumā nene, amiyumāen pano-o tol kas lualima yam vari pa orai, ana sanape ne ko na opisa sanene, osape okilia ovisirlua si naga e legiena ve telu ga? !Tañatete ga ve sanene ña!” ²¹ Lala apis sanene, vanon la pe akilia ruru re sur naña Yesu pisa ke e pogos nene poli. La pe apisu kilia re asape pog naña Yesu pisa ke Yumā māna ne Ntewa nene, pisa ke ga tasnena ne. ²² Ana siraun laa sane, pogos naña naga mal sina ga taulu marena, kienanalogena lala asitomāl naña naga pisa visena la nene pan la, ñisi na kila amlelaga manene laa e nasirienwa lala amio visena kienané Yesu lala pan la.

²³ Ana Yesu la asumā e ñapāgena nene garo Yerusalem pano-o, naga kila ke kile la moki, ana pogos naña yeririna la apisuia, lala moki amlelaga e naga asape naga pe Navisaarena.

²⁴ Ana Yesu pe tamān manene re naga pan la poli, pe ñasine manene la re poli, vanon naga kilia ruru la pa rui. ²⁵ Yar tañena tañatete visa sur tai va Yesu e lepas na ñelaga kienané yeririna

lala, vanon naga kilia ruru make ga, kilia ruru sur punu ga naña sike e sitomena kieno yeririna lala.

3

Nikotimas pimi pisu Yesu

¹⁻² Ana pogos tañena tai na, kolemalo, na-sumonena tai kieno ne le Yu lala pimi sape visu Yesu. Yar nene naga Varasi tai, kieno kia Nikotimas. Pisi na naga pimi, pisa pa Yesu pisape “Navianena, imimi mepisusu ko ke, naña mepisulupar sane ko, ko navianena tai naña okom puna Ntewa opim, vanon pe yar re tai naña kilia kila kile la ne sa naña ko na okila ke ne poli, sa Ntewa ve to re amio naga.”

³ Ana Yesu pisatamē pania, pisape “Ee, kile la nene apogaga, ana in na monar nevisatamē ve lelaga van ko, sane yar naña ve vaeme re sina ga imi ve urviu, yoko tañatete Ntewa ve supe e kieno malena.”

⁴ Ana Nikotimas sineno pulan visena nene, pisa pisape “!Aulai! ?Ana yar naña pe yermarua pa rui na kilia vaeme si ve sanape? In na pe nesitom re nesape naga kilia va sina ga loyumā e mepena ne anena poli, vena vaeme sina.”

⁵ Ana Yesu pisatamē sape “Nepisa pe lelaga pan ko, sane yar monar vaeme e wii, a monar vaeme e ninuna. Visae peraga, naga tañatete va loyumā e navesuñenena kieno ne Ntewa. ⁶ Yar kilia war sina ga yaru, ana Ninuna kieno ne Ntewa kilia war sina ga ninuna viu e malena kieno yeririna. ⁷ Nanene na vaemeena nalua

naña nepisa ke pan ko. Ve sanene, ko na ve sinemña ulan re si naña nepisa pan ko nesape ko na monar ovaeme sina.

⁸ “Ositom veve li lagi. Lagi na miyui ke ne, naga pa ke ga e yo naña sape va ea, pona temloge ga miyui ana temninue ga tesape miyui pimi ke sanape, pona pa ke pe. Ana mrapa naña Ninuna miyumñae e malena kiena ne yeririna lala naga sa nene, naga sa naña lagi.”

⁹ Ana Nikotimas sitom manene e visen la nene, piunia sape “Aulai, ana sur nene naga sanape ñpa!”

¹⁰ Ana Yesu pisatamñe pania, pisape “Ko na ope pupia navianena tai kiena ne le Israel la rui, ana nepisu sane sur la ne nepisa meraravan ke pan ko ne, ko na pe okilia re nenaga na! ¹¹ Oyagogo ruruia! Sa naña navisawalena la amiyumñaen pa nanua rui, in na nepisa ke ga sur ya naña nekilia amio suri ya naña nepisuia, ana sa naña silaga, amiur yeririna nae Israel lala yepemiu mavin kiamimi visena lala. ¹² In na nepisayu pa sur na yomarava nini pan amiur rui, ana yepemiu mavin lelagaen ea, ana visae nevisayu si sur nae ma metava lala, yoko akilia alelaga e ve sanape? In na nepisu sane peraga yo. ¹³ Ana inu Narina ne Yeririna nekilia nevian amiun sur la nae metava, vanon pe yar re si tai poli naña pisu yo nene, ana in ga Narin Yeririna nepetan ma e nene nepitom tano rui, siraunia yoko nowasuþe neva si metava ea.

¹⁴ “Nanua sumo sumo, yermarua Mosis la asike e yo korena, lomñara la akar momñar ke yeririna lala, ana pisirlua laki tai, miyumñaen totouena

na lom̄ara a mligan mono metava ea, ana yar la naña lom̄ara kar la, visae akira ga va avisu lom̄ara naña m̄eke metava, Ntewa tamalia la. Ana e ga e mrappa m̄a nena nene, yoko monar aligan inu m̄ena Narin Yeririna nomon metava e laki tai. ¹⁵ Ana yar naña visae lelaga e inu, yoko tol malena viu naña ve uro re pogos tai.”

¹⁶ Yesu pisa sanene komin Ntewa sinen si yeririna na yomarava la nini keviu pap̄isi, ana tam̄an narina nowo nene, naña naga taaga ga pe kiena, pitomi mare wo ita, ana yar ai naña lelaga e naga tāpatete kovio, yoko tol malena wo naña ve uro re pogos tai. ¹⁷ ?Ana vanon ya ne Ntewa mligan narina nene pitomi tanon yomarava nini? Pe mligan re pitomi vena nalīpereen yeririna na yomarava nini poli, ana mligan pitomi vena tam̄an kiena malena vena tamalia itaena.

¹⁸ “Yar naña mlelaga kemua e narina nene, yoko Ntewa tāpatete līpere naga, ana yar naña pe mlelaga re poli, nakoaena teke pa e naga rui, vanon pe mlelaga re e narina ne Ntewa poli. ¹⁹ ? Ana nalīpereena nene naña Ntewa monar kila, pur̄pesia naga ya? Nanene vanon mligan kiena yomerarava pitom e yomarava nini, ana yeririna la akila piowa ga pano-o, pe akekaran re naga poli, sinelan ga ūelaga viowa la na yemalolo. ²⁰ A lala punu ga naña akila ke piowa sanene, sa naña pe sinelan re nena yomerarava nene poli, pe sinelan re aim lavisin poli, amaraun asape sa kilalae kiela naviowaena la nene vim kakate e yometava, ūisi na yar la akilia avisu

kilalea. ²¹ Ana yar la naña amiyumñae e ñelaga naña na po a mesmes, pe amaraun re yaru na yomerarava nene poli, apim lavisinia. Lala akekarania, komin yomerarava nini naga kila meraravania sane sur la naña akila, pe yumñaena nalogearena ga na sinenanena kienan ne Ntewa.”

Yoane Nakeena kekara vanon Yesu siar kienan yumñaena

²² Ana siraun sur la nene, Yesu pure kienanalogena lala amligan Yerusalem apa e norava nae Yutea. Apa sanene, asun akee ke yaru lala.

²³ Ana e mña nena e pogos nene, Yoane Nakeena mñena sumña e lele tañena tai kienan ki Aenon, lavisin yo naña Salim. Naga pimi e nene vanon wii tai mëke ea, ñisi na yeririna la naña apim puna, naga kee la e wii nene. ²⁴ Nanene e pogos naña pe atarar re naga amligan pa e yumña na koaena poli wa.

²⁵ Ana e pogos nene analogena kienan ne Yoane lala akila visena tai amio le Yu tañena tai e lepas nakevanen sur lala sa naña kiela lotuena pisa ke, ana e lepas mñena nakeena lala naña Yoane amio Yesu lalua akila. ²⁶ Apisayu mña pano-o ñisi na apim apisu Yoane, apiun petania, asape “Navianena, mesape meviun tan ko sanape e lepas naña nanua sumo, pogos naña tesike e wii naña Yortan lepas navano, ana yaru naña Yesu pimi pisu ko, ana ko na opisa plan sur moki kom puna. A nanagane na naga mñena kee ke yeririna lala, ana la punu ga asumña amliligan ita apa ke ga puna, la moki na moki.”

²⁷ Ana pogos naña apisa sanene pan Yoane, naga pe pielue re poli, pe mloge piowagan re poli, kekaran ga, pisape “Ita yeririna la punu ga monar teyumñaen ga suri ya naña sa Ntewa ligan te limata. ²⁸ Sa naña amiu akilia ruru pa rui, in na nepisawal lue ga, sane kiau yumñaena, in na pe Navisaarena re poli, in na nesumon ga naga nepimi, ve na visawalen sape naga pimi pa rui. ²⁹ A nenagane na, sane amiu na apisawal ga pan inu na wa, naga pimi kila ke pa kienam yumñaena rui, ana suri nene nekekarania, nepisu po pañpi.

“Naga sane pog na talopaena, naña sanini. Visae yar naña talopa, kienam erau tai, naga iila keviu nakilaruruen sur punu ga na pañpagena, ana siraunia, e kana legiena nena, pogos naña aure sira imi, sira nene tañatete va totano amio yaru nene, va su ga amio wona. Ana yaru nene pe mloge re piowa poli, kienam kekarena maran taaga ga sane naga naña talopa. Ana nanagane, in mëna nekekara sanene, naña kiau nalogena la asumña ataveve Yesu. ³⁰ Nanene komin Suñpe Navisaarena naga monar imi ve keviu lue ga sanene, in na monar neim neve tokak lue ga.”

?Navisaarena imi yumñae ve sanape e yomarava?

³¹ Ana Yoane Nakeena pisayu Navisaarena, sape “Naga nae yo na mavá, naga su metavan sur punu ga. Ita tomolue ga tano e yo nini, ana tekilia tevisu ga sur na tano lala. Ana sa naña nepisa, naga petan ma e peni pitomi tano, to metavan yeririna punu ga, ³² a naga pitomi

pisawal ke sur la naña nanua susumo pisu ma metava, a sur la naña mloge. Naga pisawal sur wo la nene, ana yeririna la pe sinelan re kiena visena la nene poli, pe amlelaga re e poli. ³³ La moki pe amlelaga re poli, ana ita naña temlelaga, kieta naleлагаena kila sane Ntewa, naga kiena visena lala pe lelaga a mesmes ruru po. ³⁴ Kiena visena la nene, mligan Navisaarena pitomi pisawal pan ita rui, ana tekilia tesape visena la nene pe visena lelaga. Nanene komin pogos naña Navisaarena pitomi, tepisu sane naga pis e puriu kawaena na Ninuna Wa kiena ne Ntewa, vanon Ntewa mla kiena Ninuna pan naga pe komsus re poli, punu nenaga. ³⁵ Ntewa Arimana kekaran narina nene keviu papisi, ana mligan sur punu ga e limana.

³⁶ “Ve sanene na, ita naña temlelaga e naga, tetol malena rui naña pe nalue ga. Ana yar naña pe mlogear re poli, yoko tapatete visu malena na sanene pogos tai, ana sinekar kiena ne Ntewa ve keviu vania.”

4

Yesu pisape wasuñe si Kalele kom lepas na Samaria

¹⁻² Ana e pogos nene, visena tai telivi mña ga, apisa ke asape Yesu sumña pure ke si nalogena tapena la moki apim puna, sumña kee la. Ana sa naña pe Yesu re kila ke nakeena e la poli, ana imimi nalogena ga la mekila, ana la apisu sane

yeririna kiena ne Yesu la apim ape moki taulu kiena Yoane Nakeena.

ꝑ Pisi na la apisasa lelein ke visena nene pa e yo la sanene, pano tol Varasi la, ana pogos naþa Yesu mloge sape la m  na akilia, ana kila amloge piowa kominia,³ naga pisu sane popon vetan Yutea, vato si tano garo Kalele. ꝑ Pisi na naga mligan yo, pato sanene,⁴ ana e kiena mrapa Ntewa pisaar sape monar vato war ro e norava nae Samaria.

⁵⁻⁶ Ana memial m  a mepano, mepimi moþarpoyo e kumali tai, kiena ki Saeka. Ana lavisin kumali nene, pupia pulus nen wii tai mom  a ga, naþa siar nakonua konua rui, pimi tol nagane, apio asape wii kiena ne Sekop. Porotano nene, nanua susumo pe kiena ne yermarua Sekop, ana siraunia naga tam  an pa narina naþa Yosop.

Ana memio Yesu memial mepim metol wii nene, mrae su va ruru nena, Yesu mloge yepena mimi vanon kiamimi pupia yalena e mrae marera, ꝑ pisi na pa totano e yepas nen wii nene.

Yesu pitawe sira nae Samaria tai

⁷⁻⁸ Mesum  a e wii nene pano-o, ꝑ pisi na imimi nalogena la mesum  alu mepa e kumali pe na ulen kamimi kinanena, ana Yesu naga taaga pa ruru tom  a ga. ꝑ Pisi na sira tai nae Samaria mial pimi sape vio wii. Naga pimi ana Yesu piun tania pisape “?Awis, okilia ovio re m  a wii tai?”

⁹ Ana sira nene, pe kilia re Yesu poli, ana pisu kilia ga sane le Yu tai, ana milan pap  isi naþa naga pis ruru po pan sanene, vanon e pogos

nene, le Yu la amio le Samaria la pe apivis vitawa re poli. Ana piun tan Yesu, pisape “?Vanon ya ne ko na ope le Yu, opis panu, sira nae Samaria, opiuun wii tan inu?”

¹⁰ Ana Yesu pisatañea, pisape “!Sira, visae ko na okilia ga nalaena nowo naña Ntewa sinena pisape la van ko! !Visae ko na okilia ga sape in na ai, naña nepiuun wii tan ko! Visae ve sa ga nene, pona ve in re naña neviun wii tan ko, ana ko na naña oviun wii tan inu. Ana pogos naña visae oviun wii tan inu, nekilia nela wii naña pe wii na laena malena van ko.”

¹¹ Ana pogos naña sira mloga sur nene, piun petan Yesu, pisape “Yar keviu, pe kiomä sur re tai naña na vioen wii e poli, ana pulus nen wii nene naga pato tano papisi. Ve sanene, wii na malena naña opisa, yoko otol ve sanape, po yoko ovio lepas nape? ¹² Ana opisa ke wii tañena nene na, nane mñeke nini naga pe wii tanea tai. Kieta yermarua na susumo naña Sekop, naga mña wii nanini. Naga mun ke ea, amio narina lala, kiena sur mal lala, amligan lelein pimi tol ñane. Ko na omape ko opo tau lu yermarua Sekop nene ana okilia ola wii tai naña wo tau lu nanini?”

¹³ Ana Yesu pisatañea pisape “Lelaga, wii nene naga po, ana pogos naña tomun pae na, ve piavi re na moto kar ita sina. ¹⁴ Ana yar naña visae mun wii naña nela vania, ñisi na naga tañatete si moto karia. Yoko wii naña naga munia, imi ve sa purþes nen wii si tai loyumä e kiena malena, ve wii na malena naña ve uro re pogos tai, sunña lalau lue ga vetania, tañatete mema pogos tai.”

15 Ana sira nene pe kilia ruru re visena kiena ne Yesu nene poli wa, pisape “Yar keviu, visae sanene, popon ola re narin wii tai nene van inu, vena nemunia, ana ve moto kar inu re sina, ve netom re si e nini nevio wii.”

16 Ana Yesu sinenan sape sira nene kilia sape naga ai, ana pisa pania, pisape “Nevisa sur tai van ko sumo wa: ovato sina, oto ovio omā oure naga amiu lua avam si e nini.”

17 Pisi na sira naña pisape “Ee, pe wou re tai poli.”

Ana Yesu pisa pania, pisape “Lelaga, ko na opisa ke mesmes ne, ko na pe omā re tai poli.

18 Nanene vanon yar la naña ko na opere la nanua sumo rui, la punu ga tol lima, ana nagane na osike sina amio tai, ana pe otalopa re amio poli. Sane kiomā visena pe lelaga ga, ko na pe omā re tai poli.”

19 Ana sira nene sinena pula pañisi naña sane Yesu kilia ruru kiena malena sanene, pisape “Lelaga ga, yar keviu. Nenagane na nekilia narui, ko ko na navisawalena tai. **20** Naga po pañisi ne, ana pona ko na navisawalena ga kiena ne le Yu la yo. Imimi le Samaria lala, kiamimi yo wa nane pupia tavie nane ma ne Kerasim, naña repimimi la nasusumo amlotun Ntewa e konua rui, pimi tol nagane. Ana amiu le Yu lala, amäreran ke asape pupia kumali wa kiamiu naña Yerusalem, naga taaga ga pe lele mesmes na kilaen lotena van Ntewa. Sanene, a si na mesmesu narui, amiu pona imimi? Ovisali nene!”

21-22 Ana Yesu kekaran nakilaruruuen sitomena kienan e sira nene e ūelaga mesmes na lotunen Ntewa, naga pisa pania, pisape “Lelaga vineu, opisa pe lelaga ne, lotena kieta italua pe maran taaga re poli. A nanene pe vanon re lele na kilaen lotena la lua, naga vanon sur na sanini. Amiu na yo nini, akila ke lotena, a pe akilia ruru re naga naña amlotun ke poli, a imimi le Yu la, Ntewa kilaar pisape yaru na tamaliaen yeririna lala naga molue e kiamimi lusia, ūisi na mekilia ruru Ntewa kamimi naña memlotun ke naga.

“Ana nekilia nevisa van ko sane yoko taþatete ve sanene. Monar olelaga e inu, naña nepisa ke pan ko nagane, sane pogos tai ne pimi ke ne yoko nalotena viu tai siaria, naña ve kieta ita punu ga. Le Yu amio le Samaria, ve tesitomāl re si sape yo mesmes na lotunena Ntewa ea nane ma tavie ne, po kumali naña Yerusalem, po yo taþena si tai. **23** A pupia sur ga naña tesitomālia, visae telotun Ntewa, na monar tetamān Ninuna Wa yumñae e ninuta, a monar telotun lelaga, torokin naña kienan visena lelaga pisa.

“Ana nanagane na Ntewa arimata kale ke yeririna la naña akilia alotun naga e ūelaga mesmesu na sanene. Ūisi na e pogos ne pimi ke na wa, po naña pimi pa rui, yoko kienan ūegas na lelaga na kienan lotena, alotun naga ve sanene. **24** Ntewa naga pe ninuna, ana yar naña sape lotunia, monar lotun e ninuna, a suri nene monar ve lelaga e kienan malena.”

25 Ūisi na sira nene, naga mlelaga ke sape yoko Navisaarena imi, naga naña visena nae Kris pisape Kristo, naga pisa pa Yesu pisape “Sur la

naña ko na opisa ke ne, pona pe lelaga yo, ana nemlelaga nesape Navisaarena naña yoko imi, naga ke narui yoko visawal sur punu ga ve lelaga van imimi.”

²⁶ Ana Yesu pisa ga narin visena nene pania, pisape “Nane ko na opisa ke ne, in ga nini, nane nesun ke nemio ko nagane.”

²⁷ Naga pisawal pa naga pan sira nene sanene, ana nalogena la añasuñe la sina apa atol yo nañane. Apam na, apisu Yesu sun ke amio sira naña ne, sane lalua ga, ana la sinela pulania. Sinela pula na aparurula ga, pe lala yar tai piun re petan sira nañane pisape sinenan ya, po piun tan Yesu pisape lalua asunyu ke ya. ²⁸ Ana sira naña sumñalu, mligan mñana piawi na wii mēke na, mial si pa umña e kiela kumali. Pogos naña pa tol umña pisawal pan yeririna lala, pisape ²⁹ “Wolawa le Yu tai sike tano garo puluwii, sun amio inu, kilia make sur punu ga e kiau malena. Nepisu sane Navisaarena kemua, po peraga? Amiu aimi, teto tevisulia.” ³⁰ Ana lala asumñalu apito tano asape avisu Yesu.

Pakaiwa na kinanena naña marua sike lokove

³¹ Ana pogos naña lala amiyal ke apimi, akate re poli wa, nalogena la aña plan kala kinanena naña apato apulia, apisa pan Yesu, asape “Navianena, oim okinana.”

³² Ana Yesu pimi re poli, ana apio sina ga pano-o pisi na Yesu pisape “Amiu akinana, in na kau kinanena tapena tai teke na naña amiu pe akilia re poli.”

³³ Nalogena la amloge sanene na, la apisasa ke pan la, asape “?Ane kus kana kinanena nene pimi pania? !Pe tepisu re nena yar tai poli!”

³⁴ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Peraga, kinanena naña nepisa ke ne naga pe tañena. Kau kinanena, naga yumñaena na logearen nasinenanena kienanena ne naga naña mligan inu nepitom tano, monar neyumñaen punu ga vano-o pisi.

³⁵ Pogos naña temapila lokove, ita tepisayu lue ga tesape ‘Kupario vari sike ga wa, kinanena marua,’ ana nagane e lokove kana Ntewa yaru la asu ruru ke asape alogé kienanena visena rui, la na asa ga kinanena la mamarua rui. Ana sineun nesape amiu avike li kilamaramiu lala, akirava ruru lia e yo lala, ana yoko akilia akirawal kinanena la mamarua ruru po rui, nagane pe pog na va waren imi. ³⁶⁻³⁷ Ana la naña ava awaria, yoko akekara vāpisi vanon kiela narin nalaen tai naga teke pa rui, ana pogos naña awar kinanena la nene imi umä na malena naña ve uro re, yar keviu naña mapila, yoko naga mēna kekara vāpisi. Naga sa ga visena naña asape ‘Yar tañena mapila, tañena pa p̄aria, ana pupia kekarena pan yeririna punu ga!’ ³⁸ Sanene, in na nemligan amiu vena ava aure yeririna lala naña li tañena ga la akila pupia yumñaena pan la rui, ana nanagane na amiu punu ga ayakol amiu veraga e na logewoena e yumñaena nene.”

Le Samaria la moki amlelaga

³⁹ Ana pogos naña le Samaria la e kumali nene amloge naña sira nene pisape Yesu kilia make sur la punu ga e kienanena malena, sinela pula pāpisi,

kila lala moki amleлага e Yesu. **40** Ana pogos naña apim asape avisuia, la asun mā amio naga pano-o, pisi na apiun tania asape visae mekilia meva umā amio īa. Pisi na mepa mesumā amio la pano-o tol legiena lua, **41** ana la moki sina amleagara e naga vanon kienasena wo lala. **42** Apisa mēna pa sira nene, asape “Nanua sumo, memloge sur la naña opisa, memninue ga, a nanagane, memloge ruru nena kienasena lala, mekilia sane pe lelaga ga narui, kieta yar keviu nene, naga pe Natamaliaena na yomarava.”

Kile nalua kienasena ne Yesu ma Kalele, tamalia narina ne supe keviu tai

43 Ana legiena lua nene p̄aro pano, memio Yesu memligan yo nene, metaveve si kiamimi mrapa mepato si tano e lepas naña garo Kalele. **44** Yesu sinenan sape wasupe si va gar kienasena yo Kalele, komin naña naga pisu li tañena lala amaagan li visayuen naga, asumā akalewele silaga. Nanene taveve kienasena tai, naña pisape “Yeririna tañena lala akekaran navatanon ruruen navisawalena, ana yeririna ga la na pulkumali puna na peraga, la asitom korenan ga naga.” **45** Ana pogos naña mepa makate e yo naña Kalele, yaru na kienasena yo lala akekaran pap̄isi, aporworunia. Nanene vanon naña sumo, lala moki la mēna asike e p̄ap̄agena ma Yerusalem, ana apisu pa natañaen m̄arera tai naña Yesu miyūmaen e Yumā Wa māna ne Ntewa e pogos nene, ana apisu po pap̄isi.

46 Ana sun mialili ke yo lala nae Kalele pimi tol sina ga kumali naña Kana, naña nanua sumo kilapu wii pimi pe kuruta na munena. Ana e pogos nene pupia supe tai nae pulkumali tañena nae Kapeneam sike e yo nene, mloge ke piowa vanon narina yerimene mai keviu pañisi, lavis ga mare. **47** Ana pogos naña mloge asape Yesu ñasupe ma Yutea pitomi si Kalele rui, naga pa kirawalia. Ana pisu Yesu, tag pania sinenan pisape va umña vena tamalia narina nene. **48** Ana Yesu pisa pania, pisape “Pona ko mëna sane yeririna tañena la nene. Sinelan lue ga kile tañena lala, ana visae neyumñaenia, alelaga e in narui, a visae pe apisu re poli, pe akekaran re naleлагаena e inu poli.”

49 Ana pupia supe märeran pania, pisape “Yar keviu, awis oimi vilaga, visae pere na naruu naga kovio.”

50 Ana Yesu tañali naleлагаena kiena ne supe nene, pisape “Peraga, ko ga taaga ovano. Nevisa van ko, narumña tañatete mare, mal mä woga ga.” Pisi na naga mleлага e visena naña Yesu pisa pania, mligan yo pa si umña.

51 Ana e legien tañena sina, pogos naña ñasupe ke si pavin, pitawe kiena yeririna lala, amial lulu ke mrapania. Ana apisa pania asape “Narumña mloge si pogaga teke na.”

52 Ana piun tan la pisape “Amiu asitom veve ruru lia: Pog ya ne naga siar mloge pimi po sina ga?”

Ana apisatamña, asape “Mepisu sane yepena pimi manin ruru nakoneva kolpae, sur tai sane

koe aora taaga.” ⁵³ Ana ariman yermene nene mloge na nene, kilia ga sape naga ke narui mesmesu ga aora naña Yesu pisa pania pisape narina taăpatete mare, mal ga woga ga. Ana sur nene kila naga, amio la punu ga na mratava puna, amlelaga e Yesu.

⁵⁴ Ana natamaliaena kienā ne yermene nene, Yesu kila suraun naña mligan ma Yutea pitomi, ana pe kienā kile nalua gar lepas naña Kalele.

5

Yesu kila ruru si yar tai naña yepena mare yam piavi

¹ Ana Yesu sumña Kalele yam piavi mña pano-o, tol pog na ūpāgena taăpēna si tai kienā ne le Yu lala ma Yerusalem. Ana Yesu lala apa si metava e ūpāgena nene. ² Asumña Yerusalem sanena e legien tai Yesu mial pito tano lavisin pulutava keviu na kumali nene naña apio asape Pulutava Na Sipsip, ana apa lele tai naña wii na kulena tai mēke ea, naña e kiela visena apio kienā ki Petsaeta. Ana e yepas nen wii nene, silparpara la lima sike ea, amiyumñaen e kilavaru. ³ Ana nalue ga inanena lala, kilamara kata lala, a laulu lala, amio la naña yepela la marmare, la ne sanene amoki manene apim amēke e lepa yumña taaga la nene. Apim asike sanene, vanon wii nene yam peve taaga kulkulul, ⁴ sa naña navisi kienā ne Ntewa tai pitomi kila wii nene kulkulul, ana pogos naña apisu sanena, inanena la nene yar ai naña va ūpes tol wii nene, yoko maiena ya naña teke e yepena ūpsi veraga ga e pog nene. ⁵ Sanene

inanena la asumña apim e yo nene, ana lala yar tai naña sike e pog nene, naga yepena marmare tol kas lualima yam telu pa orelu [38] rui. ⁶ Ana pogos naña Yesu pimi, pisu yar nene, kilia sape yar nene monon inanena nene yam piavi sanene, piun tania pisape “?Kiau erau, ko na sinomña osape yepemña imi wo sina, ne?”

⁷ Ana inanena nene pisatamña, sape “Yar keviu, sineun papisi ne, ana pogos naña wii kulul, pe yar nakusnuen re vito ligān nu e wii poli. Ana pogos naña in ga taaga nekila wowen ke yo nayalvitoen tano, yar tañena tai pitomi pito ñes tano e wii sumon inu.”

⁸ Ana Yesu pis mesmes ga pan yar nene, sape “Pogaga, osumalu, okus momña tog, oyali ovatove.” ⁹ Ana taveve visena kienā ne Yesu nene, yepe marmare la nene punu ga pimi po, naga sumal kus māna tog mial pitove.

Ana e legiena na sur nene pimi kate, naga pe legiena wa tai kienā ne le Yu la, ¹⁰ kila sane pogos naña yar keviu ñasia sa le Yu la apisu yar nene mial kus ke māna tog, apis pan vanonia, akilawoia, asape “E, ña nini na pe Legiena Wa ña! Okus ke momña tog sanene na okilaro ke kieta navisaluaena ita le Yu la ne.”

¹¹ Ana pisatamña la, sape “In na yepeu pororowaia, ana yar nene pimi kila ruru inu, pisa pan sape nekus māu tog nevano.”

¹² Pisi na lala sinelan asape akilia laa sane wa, apiun tania, asape “?Ana a nene? ?Naga pe ane pisa pan ko sape okila sanene?”

¹³ Ana yar nene mñinue ga visaena, vanon naga pe kilia re sape Yesu naña kila ruru naga

poli, a tāpatete visu kilalea vanon p̄ina na yeririna la asike ea, ana Yesu mial p̄aroro likan yeririna lala, petan yo nene rui. ¹⁴ Ana siraunia pe piavi re poli, Yesu kirawal si yar nene e Yumña Wa, ana pisa pania sape “Nanagane omloge po si narui, popon ovisuar ruru ko. Oligan punu ga kiomña naviowaena lala, visae peraga yoko sur tai viowa sina ga imi van ko va re laa sane taulu na sumo.” ¹⁵ Ana e pogos nene yar nene kilia narui sape Yesu ga nāpa kila ruru naga, ana pa pisawal pan yar keviu kiena le Yu lala.

¹⁶ Ana pogos nāpa la amloge sape Yesu ke narui nāpa tamalia, sinela karia, pe akekaran re nāpa miyumñaen sur nene e Legiena Wa, p̄isi na la asiar nāpa apeveyunia. ¹⁷ Ana Yesu pisatamē la, sape “Kiau ata, naga miyumñaen ke kiena yumñaena wo lala e legiena make ga, pa tol m̄ena Legiena Wa, a in m̄ena monar neyumñae sa m̄a nena nāpa naga miyumñaenia.”

¹⁸ Sanene na e pogos nene, nasumonena kiena le Yu lala apisu ke pa Yesu narui sane pe yar na warnena kareen nawaena na Legiena Wa. A nanagane metavania, amloge nāpa naga pio ke Ntewa sape Arimana wawa, apisu sane naga kila ke naga maran taaga ga sane Ntewa. Ana sur ne la nene kila sane la apim pisusun manene laa sane, sinelan manene laa na wemom̄aren naga mare.

*Narina ne Ntewa amio Arimana amiyumñae
maran taaga ga*

¹⁹ Ana Yesu pisa pan la, sape “Nepisa pe lelaga pan ami, in na narina ne Ntewa, tāpatete nekila

sur tai inu ga taaga, ana sur ga la naña nepisu Arimau kila, naga ga nene nekilia nekila. ²⁰ In na narina ne Ata Ntewa, naga sinen sii inu papisi, kila pian inu e sur punu ga naña naga sitom ke sape nekila. Ana yumñaena tapena si ūasia sike ga wa, naña kerkeviu laa sane, naña war van inu vena neyumñaen sirau, ana pogos naña neyumñaenia, yoko amiu sinemiu ulan vāpsi ne. ²¹ Naga m̄ena nanini, sa naña Ata mla si malena pan la naña amarmare, tamān si kiela malena pan la, ve sa m̄a nena nene inu narina nekilia nela malena van yar ai naña sineun nesape nela vania. ²² Ana pe Ata re ga kila nalīpereena poli, ana yumñaena m̄ena nene mligan e lumāu, ²³ vena kilaen yeririna punu ga monar avatanon inu sa ga naña apatanon ke Ata. Ve sanene, visae yar naña pe patanon ruru re inu narina poli, ana sa naña naga pe patanon ruru re yerkawa naña naga mligan inu nepitom tano poli.”

Marena amio malena

²⁴ Ana Yesu pisa laa sanene, sape “Ayagogon ruru visena nene. Yar a naña logear kiau visena, a lelaga e naga naña mliganu nepitom tano, e ke e pogos nene tol malena. Naga pe su re nena vatanon nalīpereena m̄arera tai, sane petan ūelaga na marena rui, pa tol kieno malena viu rui.

²⁵ “A nepisa visena nalelaga nini pan amiu, sane pogos pimi ke sirau nanagane naña sane yar la naña amarmare e ūelaga naviowaena rui, aloe pulgou inu narina ne Ntewa, ana la naña aloe kilia, yoko atol malena. ²⁶ Kau Ata,

malena naleлага teke ga e naga, ana naga tamān malena nene sike e inu,²⁷ a tamān mēna sane inu Narina ne Yeririna, yoko nekila yumāena lala na liþereena.

²⁸ “Sur la nene pe pon re si sinemiu ulan poli, monar yoko ve sa ga nene e pog naþa nepisa ke nesape pimi ke ne. Yoko la naþa amomalio e porotano, aloe pulgou vio,²⁹ ana amolmolue sina ga, ana la naþa amiyumñae po, kielo nasumñalena si nene pe namalena, ana lala naþa amiyumñae piowa, kielo nasumñalena pe naliþereena.”

Sur la na iilaen visena kieno ne Yesu

³⁰ Ana Yesu pisa pa laa sane, pisa þarlologia ga pan yerkawa kieno ne le Yu la naþa amon naleлагаena e naga, pisayu sur la naþa kila meraravan sape naga pe lelaga. Pisa sape “E lepas naliþereena naþa neyumñaenia, yoko taþatete neyumñaen e nasitomiena kiau in ga taaga, ana nekila ga e sur naþa nemloge Ata pisa. Ve sanene, kiau naliþereena naga mesmes ga, vanon pe nekila re e kiau nasinenanena poli, nekila ga e nasinenanena kieno ne naga naþa mliganu nepimi.³¹ Ana nepis sanene pan amiu, nekilia sane nepisayunu ke sina ga, pona amiu þas apisu sane pe pon re nevis ve sanene poli yo, taþatete alelaga e visena na sanene.³² Ana pogaga, pe sur re tai nene po, vanon sur taþena la þasia naþa kilia iila kiau visena sumal ruru wo.

“Nasumo, naga yar tai naña pisayu sur la naña punu pe lelaga pāpisi. ³³ Nane Yoane Nakeena ne, naña nanua sumo, amiu amligan visena pato pania, apiunu sanape petania, ana pisawal sur punu ga pe lelaga pan amiu. ³⁴ Ana piowa ga naña asitom asape kiau visena sumāl sanene vanon ga visena kienā yaru tai sa ga Yoane. Ana sineun nesape amiu asitom ruru li e visena la naña Yoane pisa pan amiu e lepas na punu, vanon nepāryon amiu ke vena akilia atol natamaliaena. ³⁵ In na nepisa Yoane nene pan amiu, vanon naga sane pe kap tego tai na tegolien kiamiu sitomena lala, amiu naña akekaran li mā naga.

³⁶ “Ana sur si tai naiilaen kiau visena, keviu laa taulu sur la naña Yoane naga pisa. Naga kile la naña Ata tamān panu nemiyumāenia e maramiu. Yumāena keviu la naña nemiyumāen, lala amiila ke visena nene keviu sane pe lelaga Ata ne nanene mliganu nepimi.

³⁷ “Ana metavan sur lua nene, tañena tomā ga, nane kiau Ata naña mliganu nepitom. Amiu pe amlogeli re pulgona poli, pe apisuli re marana po, ana naga mēna, kienā visena la miila kiau visena la keviu, naña pisawal inu. ³⁸ Ana amiu na akila sane visena nene pe lelena re e kiamiu malena poli, vanon amon lēlagaen e naga naña mliganu nepimi. ³⁹ Yam moki asumā apisuveve ke Visena Wa lala, vanon amiu asitom ke asape yoko alual kiamiu malena naña ve uro re ea, ana visena wa la nene naña pisawal inu ga. ⁴⁰ Asape

in na nepe purp̄es nen malena nene, ana amiu amon aimi atol malena nene e inu.”

⁴¹ Pisi na Yesu pisu sane p̄arila m̄arera pap̄isi, pis sanini, sape “Sur la naña nekila ke ne, pe nekila re nesape amiu ayeluar kiau ki, peraga. Pe nesitomāl re nene poli, ⁴² ana sur viowa tai, nekilia ruru amiu pa rui, ana nekilia sane pe asitom manene re nena Ntewa poli. ⁴³ Pogos naña nepim nakaten amiu, nepim e ki kiena ne kiau Ata, ana amiu pe akekaranu re poli. Ana visae pogos tai yar tañena imi, naña imi ga e kiena ki naga taaga, pona amiu akekaran ga naga yo. ⁴⁴ Sineu mie amiu pap̄isi, ana nepisu sane m̄arera pan amiu pap̄isi naña atol naleлагаena naleлагаena pogos tai. Nanene vanon amiu sinemiu lue ga nayeluaren kiamiu ki va metava. Amiu pe asitom re asape akilia avilopu si kiamiu p̄elaga poli, vena akila sur la naña siraunia Ntewa kilia yeluar amiu vanonia.

⁴⁵ “Nepisa visena la nene pan amiu, pona amiu asitom ke asape ‘E, yar nene sinen kar ita, pona e legiena naliñereena naga visawal kieta naviowaena la van arimata Ntewa ma e peni!’ A peraga, ve in re naña nekila sanene, ana yar tañena naga kila. Tañena nene nane yermarua Mosis, naña amiu ap̄asine ke naga asape yoko visa visena na iila amiuena, ana nevisa ruru van amiu, naga ke narui naña yoko visa plan ga kiamiu naviowaena lala. ⁴⁶ Amiu na apisa ke asape amleлага ke m̄arera e visena kiena ne yermarua Mosis nene, ana visae ve sanene, vanon ya ne amiu pe amleлага m̄ena re e in poli, vanon yermarua nene, naga siriyanu lue ke ga.

⁴⁷ Ana nanagane, nepisu sane amiu pe amleлага
re e kiena nasirienā la poli, ana komin suri ne
nanene yoko tapatete mēna alelaga e kiau visena
lala.”

6

*Yesu pagan pīna na yeririna miyuve manu lima
[5000]*

Matiu 14:13-21; Mak 6:32-44; Luk 9:10-17

¹ Siraun naga nene, memio Yesu memiai e wa
tai memligan si kiena yo nene, mepa mokusro
pupia lapa naña nae Kalele, naña la pīasia apio
asape Lapa Taepirias. ² Ana pogos naña yeririna
la apisu imimi mepa ke sanene e lepas navano, la
mēna ga asumālu asiraun imimi. Asape ataveve
Yesu vanon apisu kile natamaliaena la naña
miyumāen pan inanena lala. ³ Ana pogos naña
meqa metol lepas nene, mepa metava e kunus
tai naña mēke e yo nene, memial mā mepano-
o, memapi. ⁴⁻⁵ Ana pogos naña Yesu totano teke
na kira pa gar tena, pisu pupia pīna la apim
ke puna. Pisuluñpar sane la moki, ape yeririna
na yo tañena ga la ne amlapran la ke apato
Yerusalem. Apatovin ke pupia pāpāgena kiena
le Yu lala, Pāpāgena na Sitomālen Natamaliaena,
naña yoko ve yam ve piavi re na akila.

Ana pogos naña Yesu pisu la apimi, piun sur tai
pa Pilip, pisape “Pilip, la namā na viso kar la ke
pāpisi ne. ?Yoko toul kala kilaparavi ve sanape
ne?” ⁶ Naviunena kiena ne Yesu, pe natañaliena
ga Pilip, vanon Yesu kilia pa rui sur naña yoko
kila van yeririna lala nene.

⁷ Pisi na Pilip pisatamēa, pisa ga pisapenua “Visae neyumāe kas ve taaga, tapatete netaulu kilavaru torokin naulen kala kinanena lala la punu ga akan ve torokaki!”

⁸ Ana nalogena tapena tai, Antru, naña wenla Saemon Pita na ve tokak, pisa pa Yesu, pisape ⁹ “Supe, nekirawal teras tai teke e nini, þar ke narin kilaparavi lima amio narin ika lua. Nanene tekaki ga, vanon yeririna la mok paþisi.”

¹⁰ Ana Yesu pisape “Peraga, poga ga ne, ovisa van þina la nene ovisave atotano wa.” Mepisa pan la, þisi na atotano e vilumini lala, ana mepisu sane yermene ga lala tol sur sane manu lima [5000]. ¹¹ Pisi na Yesu þarar kilaparavi la lima nene, mlen, pisa potena vanonia. Siraunia siar kaweroroia, piovion pan la naña atotano ke ne, kila mēna sa ke ga e ika, mla make ga pan la torokin naña sinelan asape akania.

¹² Ana akan mā pano meþela la kawa, þisi na Yesu pisa pa imimi, pisape “Korkoro kinanena la ne sike ne, ve tekila kare re, ana popon awarpolo va lele taaga.” ¹³ Ana mepa moþpar kinakina kilaparavi la lima naña ne, naña akanligania, mokon pa e karo pano-o tol karo lualima taaga pa lua [12].

¹⁴ Ana pog naña yeririna la apisuluþpar pupia kile naña Yesu miyumāenia, apisa ke pan la sanini, apisape “Kieta pupia navisawalena naña kieta li marua la apisaar asape imi kate e yomarava nini, yar ne na nene navisawalena ke narui.” ¹⁵ Ana la asitom ke asape ava atarar Yesu, asape amāreran vania vena avisirlua sumāl imi

ve kiela þarin suþe, ana pogos naþa mnunulupar sur naþa la asitom ke asape ayumñaenia, naga petan la, naga taaga mial pa laa sane metava e kunus la nene.

*Yesu mial yau metava e sive
Matiu 14:22-27; Mak 6:45-52*

¹⁶ Ana imimi nalogena la mepisu mrae pato ke tano narui, mepisu sane popon sa mowasuþe imimi sina, ana mepato si tano e yepas nen lapa. ¹⁷ Mepato tano ana pe momña re Yesu katen imimi si poli, ana vanon yemalo pa rui, a mokus kiamimi waa, memligan si yo nene mepalua mepanon vena mokusro lapa meva ma Kapeneam. ¹⁸ Ana mepa ke sane, na narin lagi tai miyui li ðaga, kila sive siar piowa ða paþisi. ¹⁹ Ana pogos naþa mepaluan pa laa tol sane kilometra lima, memilan Yesu mial ke metava e sive pimi ke lavisi. Ana memaraun naga paþisi, ²⁰ ana naga pis pan imimi, pisape “!Ee, amiu ve amarau re! In ga ne.”

²¹ Ana memloge po sina, metar pa meta e waa, ana veraga ga mepisu kiamimi wa monlogia ke lele naþa mesape meva ea.

Yeririna la apim akale Yesu

²² Ana kolulag, la naþa e lepas nen lapa, naþa Yesu pagan la ga na wa, asitomwele ke asape sanapen Yesu narui. Asitom ke sanene vanon pogos naþa memio Yesu mepim pula, mokus waa taaga ga, ana apisu imimi nalogena la mokus waa nene mepa pa rui, a Yesu pe amio imimi re poli, naga taaga sike na. A nanagane taþatete si alual naga amio la, ²³⁻²⁴ ana la apa akus waa

tañena lala, akusro apa Kapeneam akale imimi. Waa tañena la nene, la pe kiela re poli, kienan ne la nae Taepirias naña apim akaten la, apim ga ura e naña Yesu mlenwo kilaparavi, kila pimi torokin naña akania.

Yesu pisape naga pe kilaparavi na malena

²⁵ Ana yeririna la naña ne apam atol Kapeneam, apa ura, apa akale Yesu. Ana pogos naña amalia, apiun tania, apisape “?Navianena, ko opam otol e nini pogwai?”

²⁶ Ana Yesu kilia pa sur naña la asape avisu vanonia, naga pisatamē la, pisape “Visae apamin akale inu sina vanon apisu kiau kile lala a apisuluñpar inu sane in na ai, visae ve sanene na po na. Ana in na nepisu sane asitomāl asape nakoneva nepagan ruru amiu, akinana pano-o mñepñemiu la kakawa po, ana amiu sinemiun si asape ve sa nene ñane, yo?

²⁷ “Poga ga, kiau visena na lelaga van amiu naga sanini: ve asitomāl manene re si kinanena naña yoko ve ve piavi re na naga kona make sina. Popon ayumñae mñarera vanon kinanena naña sulue ga, kilia sumña ga sanene vano-o tol pog na malena naña pe luas re poli. Lelaga, in na Narin Yeririna nekilia nela malena nene van amiu, vanon Ntewa arimau kilaar pan inu rui in ga taaga vena nekila ve sanene.”

²⁸ Ana apiun tania, apisape “Ana sa imimi sinemimin mesape mekila sur la naña Ntewa sinenan, yoko monar meyumñae ve sanape?”

²⁹ Ana Yesu pisatamē pan la pisape “Pupia sur naña Ntewa sinenan sape ayumñenia, sanini,

sape alelaga lelaga e in naña Ntewa miila inu nepim e yomarava nini.”

³⁰ Ana apiun ke sina ga, apisape “?A ko, kiorña kile ya naña sa mevisuia, yoko mekilia melelaga e ko? Ko na yoko okila yumñaena wo ya ne van imimi? ³¹ Mepiun ke sanene vanon mesitomäl kiesta li marua la na susumo ne, naña asu e yokorena. Asumña sanena Mosis kila kile wo tai pan la, naña silaga la aþar kilaparavi naña apio mana, ana akania, pe visokar la re nena ga. Sur nene teke e Tus Wa, a pisa sape

‘Silau ga naga pagan la e kilaparavi nae ma e peni!’” **Esik 16:4**

³² Ana Yesu pisatañe la ke sina ga, pisapenua “Lelaga, sur nene teke e Tus Wa, ana kilaparavi naña Mosis mlavia, pe pe kilaparavi nae re ma e peni poli. Kilaparavi naña nae ma e peni nalelaga, arimau ga kilia lavia. ³³ Kilaparavi kiena ne Ntewa naga inu ga ne naña nemligan ma e peni nepitom tano, vena nela malena viu van yeririna na yomerava lala.”

³⁴ Ana apisatañe, asape “Suþe, kilaparavi ke nene narui naña imimi sinemiminia silaga.”

³⁵ Ana Yesu pisa pan la, pisape “Inu, in na kilaparavi na malena. Yar a naña vim pun inu, taþatete si viso karia, yar ai naña lelaga e inu, taþatete si moto karia. ³⁶ Ana sur taaga ga na piowa, sa naña nepisa pa pan amiu rui, naña apisu inu amio kiau kile lala e kilamaramiu rui, ana amon lelagaen e inu. ³⁷ Ana monar yar þasia alelaga e inu, vanon la punu ga naña Ata mligan sike e lumñaau, yoko monar aim pun inu, a la

punu ga naña aim pun inu, ve lala yar re si tai naña nekilia nekuan lua sina, yoko nowarar ruru punu ga ave kiau.

³⁸ “In na nemligan ma e peni nepitom tano e yomerava nini, pe nakilaen re nasinenanena kiau poli, ana pe nakilaen nasinenanena kienan ne naga naña mligan inu nepitom tano. ³⁹ A pupia kienan nasinenanena sanini, sape la naña naga mligan la asike e lumau, yoko ve nekilalu re lala yar tai, naga sinenan pisape e legienan maro nevisir plan la punu sina ga. ⁴⁰ Ata sinenan manene laa pisape ve sanene narui, naña la punu ga naña avisu inu, ana alelaga e inu, yoko atol malena naña pe luas re poli, a sinenan manene mñena pisape e legienan maro, yoko in na nevisir plan la sina ga.”

Nasumonena kie le Yu lala pe akekaran re visena kienan ne Yesu la poli

⁴¹ Ana pogos naña yerkawa kienan ne le Yu lala amiyagogan ke visena kienan ne Yesu, pe akekaran re nenaga, ana la apis lili mña vanonia. Kienan visen tai naña amon logeena, nane visena naña pisawalia sape naga pe kilaparavi naña petan ma e peni pitomi tano e yomarava nini. ⁴² Apisayu pan la, apisape “?Sanape ne yar nene pisa ke pan ita pisape petan ma e peni metava pitomi tano pun ita? Naga pe yar re tai nene po, tekilia ruru pa naga rui, anena amio arimana. Naga Yesu ga ña, narina yermarua Yosop.”

⁴³ Ana Yesu pisatamë la, pisape “!Ei, visen mumu la e inu ñisi, ami ayagoga ruru kone wa! ⁴⁴ Yar ai naña imi lelaga e inu nagane,

e legiena maro nevisirlua naga mal sina ga. A ata naña tamān inu nepimi, visae naga ve ure re yaru nene vim, ana tañatete nena kilia imi punu. ⁴⁵ Tus kienan ne navisawalena Aisea pisawal visena tai, pisape

'Lala punu ga, yoko Ntewa ga vian la,' Ais 54:13
 ana komin nanene, nepisape la naña aloge ruru visena kienan Ata Ntewa naña naga vian ruru la ea, lala nene aim pun inu. ⁴⁶ Ana la ne sanene, pe lala yar re tai naña pisu ke Ata Ntewa poli, vanon yar taaga pisu ke naga, nane inu naña nepetan ma puna nepitom.

⁴⁷ “Nepisa ke lelaga pan amiu, sane yeririna punu ga naña alelaga e inu, asike pa loyumā e malena naña ve uro re rui, ⁴⁸ vanon inu, in na kilaparavi na malena. ⁴⁹ Kilaparavi nene pe maran taaga re poli sa naña kilaparavi naña mana naña yermarua la akan e yokorena. Akan mā pano-o, ana siraunia pe lala yar tai mal lue re si teke poli, lala punu ga amarmare ga sa nene. ⁵⁰ Ana visae kilaparavi tai tomā ga, visae yar naña kania tañatete mare pogos tai, na nene tepio tesape kilaparavi nae peni lelaga. ⁵¹ Pogaga, in ke narui nepe kilaparavi na malena nene, naña petan ma e peni pitomi tano e yomarava nini, vena yar naña kania, yoko mal lue. Kilaparavi ne nanene naga pe tasneu, netamān ke panon yomarava wetelu, nemla ke panon malena kienan ne kienan yeririna lala.”

⁵² Ana visena kienan ne Yesu la nene, mārera pan yerkawa kienan ne le Yu la nene akilia ruruia, ana apiun ke asape “?Ya nene? Yar nene pisape

yoko war kana kilam̄iu van ita vena tekania, po pisa ke ya ne?”

⁵³ Ana Yesu pisa meraravan pan la e lepas na kinas nen kienā marena, pisape “Nepisa lelaga pan amiu, sane amiu monar akan kiau kilam̄iu inu Narina Yeririna, amiu monar amun kau kuruta. Visae peraga, kiau malena tañatete te amiu. ⁵⁴ A naga naña kan kau kilam̄iu, a mun kau kuruta, naga tol pa malena naña pe luas re poli, ana nevisirlua si naga sumālu e legiena maro, nekila naga mal sina ga. ⁵⁵ Nanene komin kau kilam̄iu, naga pe kinanena tañena tai, a kau kuruta, naga pe na munena tañena tai. ⁵⁶ Naga naña kan kau kilam̄iu, mun kau kuruta, kienā malena wetelu sike e inu, a kiau malena wetelu sike e naga. ⁵⁷ Ata naga pe purp̄es nen malena, ana mligan inu nepimi, a nemalin ke kienā malena naña teke e inu, ana naga naña kan kau kilam̄iu yoko naga mali e kiau malena naña teke e naga. ⁵⁸ Sur ne nanene naña nepisa ke e kiau visena e lepas na kilaparavi naña petan ma e peni pitomi tano. Kilaparavi nene naga pe sa re kilaparavi naña repita nasumo la akan poli, ana amare ga sanene. Naga pe kilaparavi naña yar a naña visae kania, naga kilia mal lue narui.”

⁵⁹ Visena ne la nene Yesu pian lan ke e yumā na lotena nae Kapeneam.

Nalogena la moki amligan Yesu aþasupē la sina

⁶⁰ Ana komin naña Yesu pisa visena la nene, ana imimi kienā nalogenā la moki asitom pano-

o, apisa asape “Kiena navianena la nene m̄arera pāpisi. ?A si na kilia loge kilale ruruia?”

⁶¹ Ana Yesu mloge kilale e naga sane kiena nalogena laþas apis lili m̄a vanon naga sa nene, naga piun tan la, pisape “?Sanape, pe akekaran re kiau narin visena nene poli? ⁶² Narin visena ga nene, kila amiu asape aliganu sina? Visae ve sanene, nemninue amiu narui. Sane visae pogos tai, inu Narin Yeririna neligan amiu neva si metava ma e leleu, ana yoko sanape ne? Pona sinemiu þesan ruru inu yo? ⁶³ Kiau visena la nene ape mrappa na Ninuna a mrappa na malena. Yaru kilia war si yaru, ana yaru taþatete la malena lelaga nene va yaru taþena. Sur nene Ninuna ne Ntewa ga kilia lavia. ⁶⁴ Ana nevisu kilale amiu laþasia amlelaga pa rui, a amiu þas peraga.”

Yesu pisa naga nene, vanon siar nanua rui, naga kilia pa la naþa pe amlelaga re e naga po, pano-o tol naþa naga kilia lala ai naþa awilwilin wan naga. ⁶⁵ Ana Yesu pisa m̄ena ga pan la, pisape “Lala þasia alelaga, þas ve alelaga re, naga nene nepisa ruru visena nene rui, nesape taþatete yar tai vim punu, naþa sa arimau naga ve tamñan re naga imi.”

⁶⁶ Ana e pogos nene imimi kiena nalogena laþas apisu sane navianena kiena Yesu la nene am̄arera laa narui, apisu sane peraga, ana aþasuþe la sina, pe ataveve re si naga poli.

Pita pisalua m̄areran kiela na lelagaena pa Yesu

67 Ana pogos naña Yesu pisu lala p̄as amligan si naga, pis pan imimi kienā nalogena lualima taaga pa lua [12], piun pisape “?A sanapen amiu? ?Pona sinemiun asape amiu m̄ena ava sina ga amio la nene?”

68 Ana Saemon Pita pisatam̄ea, pisaar m̄arerā pa Yesu, pisape “Sūpe, visae meligan ko, yoko mesiraun si a ne? Ko ga taaga naña lologena wo na malena teke e ko, **69** nanagane na memlelaga ke ga e ko ga taaga, a mekilia pa rui mesape ko, ko na Navisaarena Wa naña Ntewa mligan ko opimi vena otamalia imimi.”

70 Ana Yesu pisatam̄e pisape “Lelaga, in na nekiar amiu kiau lualima taaga pa lua, vena alelelaga e inu sanene, a tai teke m̄ena likan amiu naga pe Yermare Lego ruru nenaga.”

71 Ana Yesu pe pisawal re kiamimi kia lala tai e pogos nene poli, ana siraunia mepisu kilale sane kienā visena nene, naga pisa ke Sutas, narina ne yermarua Saemon nae Kariot, naña naga imimi na lua lima taaga pa lua tai, naña pe sitom re poli, p̄ililiwan si kienā Sūpe naapo.

7

Yesu, wenla lala pe amlapran la ruru re amio naga poli

1 Siraun naga nene, Yesu mial telilivi ke ga e yo lala na tavie na kienā yo nene Kalele. Naga pe pa re si metava e yo na tavie nae Yutea poli, vanon nasumonena sa le Yu la nae yo nene akale ke naga rui, asape awe mom̄ar naga mare. **2** Ana

pogos tai, lavisin pog na kiela pupia ūpāgena kiena le Yu la tai, napa ūpāgena na Silparpara. Ana sa napa silaga, la moki sinelan asape avavini ma Yerusalem vanonia. ³ Ana e pogos nene, wenla Yesu lala apis pania, apisape “E, ko na ose nini yam piavi rui, popon ova li ma Yutea, vena kiomā nalogena la ma ne la tote avisu kile la napa okila ke ne. ⁴ Ko na sinomān osape yeririna la akilia ruru ko, ana omiyumāe tapolou ke ga. Visae lelaga napa omiyumāen ke pupia kile lala, popon ovanon okate yo punu ga e yomerava.” ⁵ Ana visena la ne sanene, sa napa apisa kare ke ga Yesu, vanon lala na ape wenla ruru naapo, ana pe amlelaga re e naga poli.

⁶ Ana Yesu pisatamē la, pisape “Amiu akilia akila ga kiamiu sur ya e ga e pog napa amiu sinemiun asape ayumāenia, ana kiau pupia pogos naga pe pimi re poli wa. ⁷ Amiu akilia akila ga kiamiu yumāena la woga ga, yeririna la taþatete avisa kare amiu vanonia, ana pogos napa in na nekila kiau yumāena, nepisawal sane þelaga viowa kiena la na yomarava pe mesmes re poli, ana la sinela kar inu pap̄isi. ⁸ Ve sanene na amiu ga ava ma Yerusalem, in na nesumā e nini wa. In na taþatete neva nakaten maran yar lala e ūpāgena nene, vanon kiau pog pimi ke rui, ana pe pimi punu re poli wa.” ⁹ Naga pisa visena nene pan la, siraunia apavin, naga sumā ga.

Siraunia Yesu pa ma e ūpāgena

¹⁰ Yesu sumā sane na, pe piavi re poli, naga mēna pa ma Yerusalem, ana pe pa re sa napa

yeririna la akilia poli, naga tapoloun la ga. ¹¹ Ana yerkawa kiena le Yu lala, asitom ke pa rui sape pona naga m̄ena ga vam e p̄apagena, ana la akalewele, apiun asape naga m̄eke pe. ¹² Ana yeririna m̄ena lala, asun apisayu lue ga naga, lāpasia asape naga pe yar wo tai, lāpasia asape naga pe yaru viowa ga, nāpa kila kare ke ga sitomen kien yeririna lala. ¹³ Asun apisayu ke Yesu sanene na, pe apisawal manene re pa e yo metava poli, vanon asitom ke asape visae kiela yar keviu la alogé, yoko akila viowa van la.

Yesu pa kate e Yum̄a Wa Mana ne Ntewa

¹⁴ Ana akila m̄a p̄apagena pano-o, legiena p̄as p̄aro rui, ana Yesu pisu sane monar va ma Yum̄a Wa Mana ne Ntewa vena vian si yeririna lala. ¹⁵ Ana pogos nāpa yerkawa kiena le Yu la amloge kiena navianena nowo lala, amilan pap̄isi, apisape “!Sanape na yar nene kilia ruru visena kiena ne Ntewa sanene? !Naga pe apian re nena ga, ana kiena navianena po na po!”

¹⁶ Ana sanene na Yesu pisawal pan la, pisape “Sur nāpa nepian lan ke ne, pe kiau re poli, pe kiena ne Ata ga nāpa mligan inu nepitom tano e yomarava nini. ¹⁷ Visae yar tai kekaran ga kila nasinenanena kiena ne Ata, yoko naga kila yar nene loge kilia sitom ruru kiau navianena. Yoko yaru nene kilia visu kilale sane in na pe nepian re yeririna la e ga e kiau kia poli, ana kilia visu kilale sane navianena la nene, pe lelaga nāpa amolue kemua e Ntewa. ¹⁸ Visae tevisu yar tai vis ke ga e kiena kia, tekilia ga sane naga miyeluar ga kiena kia. Ana visae yar nāpa pis, miyeluar

ke ga kia kienā ne kienā yerkawa naña mligan naga pimi, tekilia ga sane pe lelaga ga, naga pe pisokan re poli.

¹⁹ “Yar tai ne kila sanene nane Mosis. Ntewa mla kienā navisaluaena pania, a naga pisaliluen pimi pan amiu, ana asumā akilaro ke pa narui. Ana sanape na asape awemār inu vanon asape nekilaro navisaluaena. ?Pogaga na sanene?”

²⁰ Ana yeririna la apisatamēa, apisape “!Kue-e, nagane na opis wowe ke ga, sa ga yermare tai teke e ko! ?Ane sape wemār ko? Ovisawal lia.”

²¹ Ana Yesu pisatamēa, pisape “Nanua e pogos naña nepim e yo nini, in na nekila pupia kile tai e maramiu, netamalia laulu nene. Ana pogos naña apisuia, pe akekaran re poli, apisape in na nemiyumāe piowa ga naña nekila sanene e Legiena Wa. ²² Ana popon asitomāli kietā ūelaga na kilaen ūaviu, sa naña yermarua Mosis amio yermarua na sumo ūapēna lala, sane Epraam lala, la amla pan ita. Naga mēna pe yūmāena tanea, ana visae kana legiena nena sulologia Legiena Wa, pe asitorāl re poli, amiyumāen ga.

²³ Amiu asumā apisa ke asape amon kilaroen navisaluaena kienā ne Mosis, ana atamān luen ga asape nakilaen yūmāena na ūaviu e Legiena Wa pogaga. Ana visae atamān nene, vanon ya ne sinemiu karnu keviu vanon ga kiau narin yūmāena wo taaga ga nene naña nekila ruru si yepen yaru nene e Legiena Wa? ²⁴ Nepisu sane asitom veve ke sur la ne e ga e kulusia, ana popon ave manmarua li laa sane, asitom veve ruru li sur la va tol kana kilamīu.”

Asitom ke asape Yesu pe Navisaarena po pe naga re poli

²⁵ Ana e pogos nene yeririna moki nae Yerusalem apisu Yesu pian la ke e Yumña Wa, amilania, apisape “!Lelaga naña ne! Yar ga nene nañpane, naña yerkawa la apisa ke asape awemaria. ²⁶ Ana nagane pisawal ke ga kiena visena la sanene, ana pe akila re si surian poli. Pe tekilia re poli, pona amon visaen vania vanon apisuluñparia sane lelaga, yaru nene, kieta Navisaarena lelaga. ²⁷ Ana peraga, tañpatete naga, vanon kieta nalelagaena tai ña rui, sape Navisaarena, pogos naña naga kate, yoko tañpatete yar kilia sape naga su pe na pimi ne. Ana yaru naña Yesu, ita punu ga tekilia ruru pa mña umña rui.” Apisa sanene komin amape Yesu na paeme Nasaret, ana peraga, naga paeme Petleem.

²⁸ Ana vanon naña apisa ke sanene, Yesu ñaryon ga navian laena loyumña e Yumña Wa, pisawal visena nene pan la, pisape “Asitom asape akilia inu, akilia ke lele naña nepim ea, ana in na nepisu sane pe akilia ruru re poli. Nepimi e nini, pe e re ga e kiau sitomena poli, ana yar tañpena ga mligan inu nepimi, naña naga pe purpës nen lelagaena. A sa naña amninue inu ga, ana amninue mña naga. ²⁹ A naga, in ke narui naña nekilia ruru nena naga, vanon naga ke narui naña mligan lua inu nepitom tano e yomarava nini.”

³⁰ Ana visena kiena ne Yesu la ne sanene kila amäreran asape monar atarar naga, ana pe yaru re nena tai naña kilia tol naga, vanon kana pog

ne pe pimi re poli wa. ³¹ Asape awe momñar naga, ana yaru la moki amleлага e naga rui, vanon kile la naña miyuññaenia. Apisa sanini, asape “! Yoko Navisaarena nape naña kilia imi kila si kile ya la naña yuve naga? Peraga, yar nene kieta Navisaarena ke leлага narui.”

Amligan yar na mara la apavinin Yesu

³² Ana Varasi la ñasia asumña amiyagogon ke yeririna la amiilaar ke Yesu e kiela visena lala, ana apa iroro ga, apis pa pupia yar wa lala, na apiranar asape monar akila ga sur tai va Yesu nagane ga ne. Ana amligan kiela lokul navisuaren Yumña Wa lala, asape ava akale pulmas tai na tararen Yesu, vena aure si naga vim pula.

³³ Ana Yesu pisawalia, pisape “Yoko in na nekilia nesu si nemio amiu yam ve plas ga, ñisi na nowasuñe sina puna ne naga naña mligan inu nepimi. ³⁴ Pogos naña sa nowasuñe pae na, amiu akilali naña akale inu vano-o yoko tañatete alual inu. Lele naña neva nese ea, tañatete aim ea.”

³⁵ Ana pogos naña yerkawa kiena ne le Yu la amloge visena nene, asitom ñele narui, apisa ke pan la, apisape “?Yar nene pisa ke yo nape ne, naña yoko va ea a ñisi na tañatete ita telual si naga ea? Pona sitom ke pisape va e yo tañena lala e yomarava naña wenla ita le Yu lala aþpure apa ea e pog na pupia yaltetaena, ana pisape va vian la mñena ga? ³⁶ Ana naga pisa ke ya nene, sape takale naga vano-o tañatete telual naga. Ana sanapen kiena visena naña pisape naga pa

ke lepas tai naña tañatete tesiraun naga, tañatete teva ea.”

Ana e pogos nene, lokul na visuaren Yunña Wa la pe atarar re Yesu poli wa.

Yesu mlologon Ninuna Wa, sape pe wii namalena

³⁷ Ana akila mña ñapagena nene pano-o, apa atol kana legiena maro, naña sane pe kana pupia legiena nena. Ana pogos naña asike veraga, Yesu sumäl pion manene sanini, pisawal pisape “Amiu a naña moto karia, popon imi pun inu, mun wii na malena. ³⁸ Yar naña mlelaga e inu, yoko wo van vañisi, sa naña Nasiriena Wa pisa, pisape

!Yar na sanene, yoko losinena ule mamagan wii na malena, vano vano-o tataroi vetania sa naña wii mlau!”

³⁹ Ana visena kienan Yesu nene, kana kinasia na Ninuna Wa, vanon naga kilia sape siraunia, lala naña alelaga e naga, yoko atol Ninuna Wa. A e pogos nene, Ninuna Wa pe pimi re poli wa, vanon Yesu sike yomarava wa, pe pa totano re e kienan lele wa poli wa.

Parin sitomena la e Yesu

⁴⁰ Ana pogos naña yeririna la amloge Yesu pion sane na, kiela sitomena la pa pe tañena lala. La ñasia, apisa asape “Yar nene, naga navisawalienna sane Mosis, naña temlelaga tesape yoko imi.”

⁴¹ La ñasia apisa asape “Ana, ponan visae peraga, naga pe kieta Navisaarena kemua.” Ana la ñas apisatamea, apisa asape “Peraga, pe visena re tai naña pisa sanene sape Navisaarena yoko ve

yeririna nae Kalele sane yar nene poli. ⁴² Nanene komin naña kieta Nasiriena Wa la apisa ke ga asape Navisaarena naga molue ga e lus kienan ne Parin Supe Tepet, yoko ve yeririna nae Petleem.” ⁴³ Ana pärin sitomena moki la ne sanene kila narui yeririna la asu tetai vanon Yesu. ⁴⁴ La þas pe akekaran re poli, apisu sane popon akuan va e yumña nakoaena, ana siraunia peraga, pe yar tai pa re lavis puna poli, vena tararia.

Nasumonena la sinela kar manene Yesu

⁴⁵ Ana siraun sur la nene, lala na visuaren Yumña Wa apa sina ga puna ne pärin yar wa amio Varasi lala, vena kilaen navisawalena lala van la. Ana pogos naña amalivi e marala, yar keviu la nene pe apisu re Yesu poli, ana apis pan la, apisape “?Awa yar naña memligan amiu apanonia? ?Vanon ya ne amiu pe aþure re naga pimi poli?”

⁴⁶ Ana navisuarena la apisatamñeia, apisape “Imimi memiagogon kienan visena lala po na po, pe yar re si tai poli naña kilia vian ruru ita wo sane naga.”

⁴⁷ Ana navisatamñeena nene kila Varasi la amilania, apisape “!Aulai, nagane na amiu mëna, yar nene þere kiamiu sitomena la pa pe wowe!

⁴⁸ Amiu atamän naga pisa kotalia amiu, ana sanape, apisu sane e imimi yar kerkeviu lala ponan imimi Varasi lala, la þas amlelaga ea? Peraga yo. ⁴⁹ Lala ga naña amlelaga ea, nane þina viowa ga la naña asike ko laa ne, a la pe akilia re sur poli. Pe akilia re kieta navisaluaena poli, Ntewa piain pa nakoaena pan la rui.”

50 Asumña apis m̄arera ke sane na, lala yar tai kilayon ke sape kila kiela visena vito si tano. Nane Nikotimas, naña nanua sumo e yemalo tai pa sun amio Yesu. **51** Naga pisa pan la, pisape, “Ita tepisayu ke yar na sanene na, sa ga naña ita temla ke pa naliñereena pania. Ana kieta navisaluaena pisa lepas nene, pisa sape visae tesape tevis van yar tai, monar tetotano ruru temio e kumali, tela pog vania vena naga kilia visawal kiena sitomena van ita, ana monar teviun naviunena vania vena tekilia tekirawal tesape lelaga kemua naga kila sanene sanene po sanape. Naga nene pe mrapa mesmes nakilaen yumñaena nene.”

52 Ana la pe sinelan re yagogonen kiena visena nene po, vanon apisu sane naga miilaar ke Yesu. Apis pania, apisape “!Aulai, ko na opis ke sa naña ko m̄ena ope yar nae si Kalele tai! Asitomrurulia sur naña Visena Wa pisa. Pe visena re nena tai naña pisa sape yoko navisawalena viu tai sumālu garo Kalele vam e nini.”

53 Ana kiela visena pa m̄arera e lele nene, p̄is na la amial tetai sina ga aþasuþe si m̄ala umña lala.

8

Sira naña apisape akirawal tapa kolau

1 Ana Yesu mligan Yumña Wa, mial pa si ma Kunus Na Purolip Lala. **2** Monomi e nene, ana yemlagi kolulag mial pato si Yumña Wa Mana ne Ntewa. Pogos naña yeririna la apisuia, la moki apim puna, naga totano pian la.

³ Ana pe piavi re nena ga, navianena navisaluaena lala amio Varasi lala aþure sira tai pimi puna, akila sumal e marana ne yeririna lala. Sira nene, atarar ke sanene vanon asape kila kolau, ana laþas apisuia, apisawalia. ⁴ Ana akila naga sumal sanene, apis pa Yesu, asape “Navianena, sira nene, akirawal kila ke kolau. ⁵ Ana sa naþa navisaluaena kiena ne Mosis pisa e lepas na mlamulena viowa nene, nanagane na monar mokove momnar ga naga mare. Ana navisaluaena kiena ne le Rom lala naga sape yoko taþatete mokovemar yaru. A ko na sanape, kiomña sitomena sanape?”

⁶ Ana naviunena nene, pe apiun ruru re pa Yesu poli, ana akila ke ga nataþaliena pania, vena visapal sur tai naþa siraunia akilia ala naliþereena vanonia.

Ana Yesu pe pisataþe re poli, þarina tau pito tano, kian mrasilmana siri visena tai e porotano.

⁷ Ana apiuyun ke pania asape sanapen sira nene, ana Yesu tomal ruru sina, pis pan la narui. Pisa pan la, pisape “Pogaga, ana amiu yar naþa kove þes sira nene, naga monar ve yaru tai naþa pe naviowaena tai to re nena e naga.” ⁸ Ana yam si tai, pulu si pato tano, siri si visena taþena e porotaño.

⁹ Ana pogos naþa amloge sur naþa Yesu pisa pan la, asiar naþa amiyal tetai si lala. Naga naþa sumon la, kiela yermarua tai, a siraun naga, lala taþena mëna lala apiayapa apavano, pano-o sira naþani naga taaga sumal sike e marana Yesu. ¹⁰ Ana Yesu kira pa pisuia piun tania, sape “?

Sira, la naña asike pe nagane? ?Pe lala yar re si tai sape lipere ko poli?”

¹¹ Ana sira pisatamea, pisape “Suñe, pe tai re si poli.”

Yesu pisa pania, sape “Pogaga, in mëna tañatete neliñere ko. Ko, okilia owasuñe ko sina ova momña, ana ovavini ve okila re si naviowaena.”

Yesu pisape naga pe yomerarava na yomarava

¹² Ana siraunia Yesu pisi pan la, pisape “In na nepe yomerarava na yomarava, yar a naña taveve inu tañatete si yal e yemalolo, yoko yomerarava namalena teke e naga.”

¹³ Ana ñisi na le Varasi la ñasia naña asike wa apilon si kiena visena, apisape “Ko na opisa sanene, ko ga omiila ke si kiomña visena, ko na oñparwar ko wa! Sanene na, imimi tañatete melelaga ne, kiomña visena pe pe lelaga re poli.”

¹⁴ Ana Yesu pisatamea, pisape “Pona nekila sanene yo, ana kiau visena la punu ga amio kiau vianena la ape lelaga. In na nekilia sur punu ga e inu, sane nesu pe na nepim e nini, po nesike e nini ñisi na nowasuñe si neva pe, ana amiu pe akilia in re nena poli. ¹⁵ Amiu amlipere in ke ga e sitomena kiena ga yeririna lala, ana in na pe nemlipere re ga amiu yar ta poli. ¹⁶ Ana visae pogos tai neliñere yeririna lala, yoko kiau naliñereena mesmes ga, vanon ve in ga taaga re nekila, nemio naga naña mligan inu nepimi.

¹⁷ “Ana e kiamiu navisaluaena, asiri sanini asape visae yar la ve lua aviranarla e visena tai,

þisi na monar alelaga ea, ¹⁸ ana yoko monar ve sa mëna nene e imimi lua kau ata. In na nepisa ke nesape in na nepe lelaga, a naga miilaar inu, ana kila sane monar alelaga e inu narui.”

¹⁹ Lala amloge visena nene, apiun tania, asape, “?Ko na opisa ke arimomā nene, ana sike pe nagane?”

Yesu pisatamē la, pisape, “Amiu amninue ga naga, sa naña amiu amninue inu ga. Visae amiu akilia ruru inu, yoko kila amiu akilia ruru mēna naga, ana tañatete si aviun naviunena na sanene, ana peraga.”

20 Visena la nene, Yesu pian la ke e Yumā Wa, e lepas naña akuan ruru nalaena lala kienae Ntewa sike ea.

²¹ Ana Yesu pisa m̄ena pan la, pisape “In na nepur matan amiu ke narui. Pogos naña neva pae na, akalenu vano-o tañatete awal inu, yoko amare amio kiamiu naviowaena lala. In na nepa ke e lele tai naña amiu tañatete avam ea.”

22 Ana pogos naña yerkawa kienā ne le Yu la amloge visena nene, apiunia asape “?Yar nene sinenan pisape kila ya? Pisape va e lele tai naña ita tapatete teva ea, pisa ke sape yoko we momār naga mare yo?”

²³ Ana Yesu pisape “Kiamiu sitomen lala amio kiau naga peve tañena manene laa. Amiu na ape nae ga yo tano nini, inu na nepe nae yo na ma metava. Amiu na yomarava nini, in na pe nae re e poli. ²⁴ Ana sa ga naña nepisa ga na wa, yoko amare ga amio kiamiu naviowaena lala. Visae pe amlelaga re e in poli, naña nepe naga naña sike na sike lue narui, yoko monar ve sa ga nene.”

²⁵ Ana apiun, asape “Ko ovisa li sina osape ko na ai.”

Ana Yesu pisatañe la, pisape “In na nepe naga ga naña siar na konua rui pimi tol nagane, nepisa ke nesape in na nepe naga. ²⁶ Naga ga nene nepisa ke e lepas na punu. Ana e lepas na pun amiu, sur la moki naña nekilia nevisa, ana visae nevisa, pe visen naliþereena ga punu ga. Ana sur la ne nepisa ke ne e yomarava nini, naga pe visena ga la naña nemloge tan naga naña mligan inu, vanon silaga, kienasena la mesmes papisi.”

²⁷ Yesu pis merarava ga sanene, pisayu ke arimana naña ma e peni pan la, ana pe akilia ruru re nena poli.

²⁸ Ana pis si pan la, pisape “Pogos naña yoko amiu atelan pae inu Narina Yeririna metava e laki, yoko akilia ga na wa sa naña in na nepe kiamiu Navisaarena. Yoko amiu avisu kilale naña sur punu ga naña nemiyumñaenia, pe nekila re ga in ga taaga poli, silaga nepisa ga sur la naña Ata pisa pian inunia. ²⁹ Naga ke narui naña mligan inu nepimi, a naga sike amio inu nagane. Naga pe mliganu li re poli, vanon silaga nekila ke sur punu ga sa ga naña naga kekarania.” ³⁰ Yesu pis ke sanene, kienasena la þere le Yu la moki amlelaga e naga.

*Visena lelaga kila sen lala na mlamulena alolor
sina ga*

³¹ Ana Yesu pis pan le Yu la naña amlelaga mare ga e naga na wa, pisape “Visae awarar kiau visena mñarera, amiu alogearia, amiu ave kiau

nalogena la lelaga. ³² Yoko akilia ruru visena lelaga, ana visena lelaga kilia kila sen loru si vetan amiu.”

³³ Apisatam ea, apisape “Ee, imimi na lus kien
yermarua Epraam, imimi pe memiyum ae koren
kien ne re yar keviu ta ena tai poli. ?Ana
sanape ne osape sen lala alolor vetan imimi?”

³⁴ Yesu pisatam  la, sape “Nepisa lelaga pan
amiu, yeririna punu ga na a asum a akila ke
naviowaena, la ape nayum ae korenaena na
naviowaena, sen la na viowaena apiar m araran
la. ³⁵ Ana asum a amiyum ae korena ga kien
ne yar keviu na naviowaena, ana pe ape namratava
re puna poli. A inu, in na nesulue ga nemio Ata,
komin in na namratava nena puna. ³⁶ Ana in na
sisi nae ma e peni, visae noul plan amiu, yoko
amiu m ena akilia asulue amio inu ma um a.”

*Yesu pisape la pe ape narina ne re yermarua
Epraam poli, ape narina ne Yermare*

³⁷ Ana Yesu pisa ke sina ga pan yeririna lala,
pisape “Nekilia ruru amiu na, ape lus nena kien
ne yermarua Epraam, ana lus kien ne Epraam
la narui na a popon sa akekarantu. Ana peraga,
amiu la asia na lus ga nene na a kiau visena
pe towawa ruru re e kiamiu malena la poli,
sinemiun manene asape awe mom ar inu. ³⁸ Ana
popon amiu alelaga e kiau visena lala, vanon in
na nepisawal ke ga sur la na a nepisuia pogos
na a nesike puna ne Ata, ana amiu na akila ke
ga na a amloge arimamiu pisa.”

³⁹ Ana apisatamēia, asape “Lelaga, vanon arimamimi, yermarua apua Epraam na sumo sumo laa.”

Ana Yesu pisa pan la, sape “Peraga yo! Visae amiu ape narina ne yermarua Epraam lelaga, popon amiu towe lai akilali sur wo la ve sa naña naga miyumaenia. ⁴⁰ Ana pere, amiu akila piowa manene laa pañisi. Sane inu, in na nepe yar tai naña nepisa plan ke ga visena na lelaga la naña Ntewa pisa pan inu, ana amiu asape awemār inu. ?Pona amiu asitom ke asape ñelaga wo ke narui naña kiamiu yermarua Epraam sape akila? ⁴¹ Peraga, nepisu sane pe naga re nene po, ana arimamiu tañena ga tai sike ga wa, naña amiyumāe kiena ke.”

Ana la apisape “! Ke ya ne! ! Osape okila imimi meve sisi na mrapa lala, memninue ga arimamimi! Armamimi taaga ga nalelaga naña sike, nane Ntewa.”

⁴² Ana Yesu pisape “Visae visena nene lelaga, sape Ntewa pe arimamiu, yoko amiu monar akekaran manene inu, vanon in na nepetan ma puna nepitom tano e nini. In na nepim re ga sanene poli, naga ke narui mliganu nepimi.

⁴³ In na nepisasa ke sur la nene pan amiu pano-o, ana silaga amiu pe amloge kilale re nena ga. Nemninue amiu ga, vanon ya ne yepemiu mavin logekilaleen kiau visen sanene? ⁴⁴ Amiu na arimamiu na Yermare, ana amiu sinemiun ga asape akila sa naña naga sinenan. Siar nanua sumo e nasiarena pimi, naga pe yaru na wemomāren yaru, pe sinenan re visena nalelaga poli, pe sumāl re nena e lepas nene poli. Kienā

þelaga mesmes, pis lue ga e pupia visokanena lala, vanon naga pe purþes nen navisokanena punu ga, pe ariman navisokanena. ⁴⁵ Naga sanene, ana pogos naþa in na nepimi, nepisawal visena na lelaga wo pan amiu, ana siraunia amiu amon lelagaen si e inu. ⁴⁶ ?Ana amiu ane kilia visalua kiau naviowaena tai? ?Ana visae amiu apisu nepis pe lelaga, vanon ya ne amon lelagaen e inu?

⁴⁷ “Yar naþa kiena ne Ntewa, naga sumña miyagogon ruru visena kiena ne Ntewa. Ana amiu la naþa pe sinemiu re aloge kiena visena la poli, nekilia sane nanene vanon pe ape kiena re nena ga.”

Yesu amio Epraam

⁴⁸ Ana visena m  arera la nene kiena ne Yesu kila yerkawa kiena ne le Yu la nene amloge piowa, ana apiun pania, apisape “Imimi na memloge asape ko na pe ope yere Yu re lelaga poli, ko na ope apkas nae ga Samaria tai. Ana mepisu naþa yermare tai teke e ko, kila ko ope wowe li m  aga. ?Visena la nene ape lelaga, po peraga?”

⁴⁹ Ana Yesu pisat  m  e pan la, pisape “Peraga, pe yermare tai to re e inu poli. Sur la naþa in na nekila ke ne, nekila ke ga vena kia kiena ne ata va metava. Sur la naþa amiu akila panu, akila naþa kiau kia pato tano. ⁵⁰ Ana pe pe sur re tai pan inu poli, vanon in na pe nemiyum  aen re naþa na kilaen kiau kia va metava poli. Ana yar keviu tai m  eke naþa sinenan pisape yeririna la popon avatanon inu, ana naga taaga ga kilia la naliþereena e lepas la nene. ⁵¹ Ana visena tai

naña lelaga nekilia nevisa van amiu sa nini, visae amiu yar tai larar kiau visena mñarera, logearia, yoko taþatete va tol marena pogos tai.”

⁵² Ana le Yu la amloge visena nene, apisa pania, asape “Nanagane na mekilia ruru naña yermare sike pa e ko rui. Ko opisape yar naña lelaga e ko taþatete mare, ana pe yar tai naña yoko taþatete ve mare re pogos tai. Yermarua Epraam mal mña pano-o mare, a navisawalena lala, lala mñena amiyumñae mña pano-o amare. ⁵³ ? Pona ko na opisu sane oto laa metavan kieta yermarua wa la nene yo? ?Ko na ositom ke osape ko na a si ne?”

⁵⁴ Ana Yesu pisatamñe la, pisape “Visae nevisawal van amiu, pona avisu sane nemiyeluar ke sina ga kiau kia, ana avisu viowa ga. Yar taþena ga tai kila ke kiau kia pa metava, naga naña asape pe kiamiu Ntewa, naga kau ata ne. ⁵⁵ Naga, amiu pe akilia re poli, ana in na nekilia ruru naga. Pe nepisokan re sane amiu poli, nepisa ruru ga ne, nesape in na nekilia ruru naga, a kienan visena punu ga, nemligan ruru sike e kiau malena. ⁵⁶ Nekilia nevisa mñena ga sane repimiu yermarua Epraam, naga tai naña nanua sumo sinenan pisape visu kiau pog nane þane. Naga sinenan pisape visu naña nomolue e kienan lusia, nevim nekila kiau yumñaena nini, ana pogos naña naga siar pisu ke pa rui, naga kekara na kekara.”

⁵⁷ Ana le Yu la apiunia, asape “Ana ko na pe ope yermarua re tai ne sane naga po, kiomña kas pe tol re lualima yam lima poli wa. ?Ana sanape na opisa ke osape okilia yermarua Epraam na sumo ne? Ko opisu naga koyo tai?”

⁵⁸ Ana Yesu pisatañea, pisape “Nepisa pe lelaga pan amiū, sane yermarua Epraam na nanua sumo ne, in na nesumon laa naga. Pogos naña naga pere wa, ana inu in na naga naña su sumo rui.”

⁵⁹ Ana pogos naña le Yu la amloge Yesu pisa narin visena ga nene, naña sane kia wa kienan ne Ntewa, ana akilia asape naga pisa ke sape naga Ntewa, ana sinela mimi pañisi. Akale kilavaru na kovemareen Yesu, ana naga tapoloun la, mligan Yumña Wa, pure sina ga pano.

9

Yar naña paeme pe kilamara ñala

¹ Ana imimi nalogena lala memio Yesu memial mepano, ana pogos naña mepa ke sane na, mekirawal yaru tai naña pogos naña paeme, naga pe kilamara ñala. ² Ana mepiun tan Yesu, mesape “?Navianena, sur ya ne kila yar nene? ?Pona nakoaena na kienan mlamulena viowa ga yo, po nakoaena na mlamulena viowa kienan ne anena po arimana, kila naga pe kilamara ñala sanene?”

³ Ana Yesu pisatañea, pisape “Peraga, pe kienan naviowaena re poli, a pe naviowaena kienan re kienan yermarua lua poli, a naga paeme sanene vena kilaen ga sane yoko yaru la akilia avisu puriukawaena kienan ne Ntewa yumña e kienan malena. ⁴ Sanene, yoko netamalia naga nanagane, komin pogos naña yemlagi ke ga wa, monar teyumñae mñarera, monar teyumñaen kienan yumñaena lala naña naga mligan inu nepimi. Yemalolo naga pimi ke narui, naña tañatete

teyumāe ea. ⁵ A nanagane na, in na nesike tano e nini, in na nepe yomerarava na yomarava nini.”

⁶ Yesu pisa sanene, ūsi na plasiria yavi na porotano ūasia, pulou ūalelar pimi sane kene, plan e kilamaran yar nařane luwoka. ⁷ Ana pis pania, pisape “Pogaga, ovano oto tano e puls nen wii nařa Siloam, okevan ruru si maramā.”

Wii nařa Yesu pisa pania, kienā kia Wii Na Liganen Vano. Ana yar nene pito tano kila sanene, ana kilamarana pimi po. Ūsi na ūasupe si pun imimi memio Yesu, sane naga kilia kira pisu sur narui.

Visena moki e lepas kienā kilamara ūala nene

⁸ Ana siraunia, la nařa nalavis puna ne yar nene, amio la nařa na sumo asumā apisu naga mlogi ke, apisu si naga, apisa asape “?Kilamara ūala ke nene narui, nařa nanua sumā monon mlolog kare ke ne, po pe naga re poli?”

⁹ Ana lala ūasia apisape “Ee, naga ga nene ne,” a ūasia asape “Peraga, yar tařena ga tai ne kus marana ne,” ana yar nene pisa meraravan pan la, pisape “In ga nini.”

¹⁰ Ana pogos nařa pisawal pan la sane na, apiun tania asape “?Ana sanape na kilamaramā po sanene?”

¹¹ Ana pisatamē la, pisape “Yar nařa Yesu, naga miyumāenia. Ūalelar narin kene amio kienā vilasirena, plan e kilamarau, ana pisape netotano e wii nařa Siloam ne, neke plan si

vetan kilamarau. Ana nekila ga sanene, nepitove, nekevan marau, nepisu sane kilamarau po narui.”

¹² Ana apiun Yesu tania, asape “?Yar nene m̄eke pe nagane?”

Pisatañie la, pisape “Nemninue ga, pe nepisu re si po.”

Le Varasi la ampliñere la e sitomena lua e lepas na taña ruruena nene

¹³ Ana siraunia, apure yar naña sumo pe kilamara ñala, apure naga pa puna Varasi lala vena avisulia. ¹⁴ Apure naga pa sanene vanon legiena naña Yesu kila ruru kilamaran yaru nene, naga pe Legiena Wa, ana la asitom asape Yesu kila yumñaena tai naña navisaluaena na legiena wa pisa luñaria.

¹⁵ Ana pogos naña apa apisawal pan Varasi lala, apiun tania, asape “Pogaga, ko towe ovisayu meraravan sanape naña kilamarama pimi po.”

Ana naga pisa ga sanini, pisape “Peraga, yar nene m̄ligan ga narin kene e kilamarau, ana nepa neke plan sina ga, nekilia nepisu ruru si sur punu ga.”

¹⁶ Ana pogos naña Varasi la amloge, lañas apisape “Yar naña kila nanene, naga kila sa ga sitom korena ga navisaluaena na Legiena Wa. Sanene na, naga pe molue re nena e Ntewa pitomi poli.”

Ana la ñasia asape, “Peraga, visae pe lelaga naña pe yar viowa ga tai na kilaroen navisaluaena, sanape na naga kilia kila kile wo la

ne sanene.” Ana apisayu mā sanene pano-o asumālu ase sitomena lua narui.

¹⁷ Ana apiun ke sina ga tan yar naña nanua pe kilamara ūpala, apisape “?Ana ko, ko naña naga miyūnāen kilamarāmā, ko na ovisa ya ne e lepas na yaru nene?”

Naga pisatamē ga la nena, pisape “Naga pe navisawalena lelaga tai.”

¹⁸ Naga pisa sanene, ana yerkawa kienā le Yu la pe amlelaga re e kienā navisawalena la nene poli, pe amlelaga re asape nanua sumo yar nene pe kilamara ūpala, a nagane kilia kirava. Ana apio arimana amio anena vena avim avisu la. ¹⁹ Ana pogos naña lalua apim, apiun tan la, asape “Avisu ruru li yar nene. ?Naga pe narimiū kemua lelaga, naña asape paeme ana pe kilamara ūpala, pona pe naga re poli? ?Ana visae naga, sanape na kilamarana pimi po si sanene?”

²⁰ Ana lalua apisatamēla, asape “Imimi lua mekilia mesape naga pe narimimi, mekilia mesape pogos naña moñaria, pimi tol nanagane, naga pe kilamara ūpala nenaga. ²¹ A pe mekilia re mesape naga kilia pisu ruru si sur la nanagane, pe mekilia re a ne kila ruru si kilamarana sanene. Ana popon aviun ruru ga tania, naga pe pe sisi re poli, kilia vis.”

²² Lalua apis sanene, akilawan li mā kiela sitomena, vanon yerkawa kienā ne le Yu la apisayu pa rui, apisawal asape yar naña mlelaga sape Yesu pe Navisaarena, yoko akuan lua ve su re si amio la e Yumā Wa Mana ne Ntewa. ²³ Apisawal sanena lalua amaraun papīsi, kila

apis a sape amninue ga, sape "Popon amiu aviun ga tania, naga pe pe sisi re poli."

Varasi la apis si pan yar naña nanua sumo pe kilamara ñala

²⁴ Ana pogos tapena si tai na, apio kilamara ñala na nanua ne pimi loyuma pula. Apis märera pania, sape "Ovisa kia kien ne Ntewa na mava, ovisa ke sur la punu ga nene van imimi ve lelaga, vanon nagane na mekirawal pa rui sane yar nene pe yar viowa kemua na kilaroen navisaluaena."

²⁵ Ana naga pisatame la, sape "Naga pe yar viowa pona pe yar wo, in na pe nekilia re poli. Sur taaga nekilia, sanini. Nanua sumo, kilamarau ñala nena ga, ana nanagane na nekilia nepisu sur punu ga."

²⁶ Ana apiunia, sape "?Ana visae sanene, miyumaen ko sanape? ?Kila ruru kilamarama sanape?"

²⁷ Ana naga pisatame la, sape "Nepisa meraravan ruru sur punu ga nene pan amiu yam tai ña rui, ana amiu amon logeena, ana nanagane na sinemiun sape aloge sina ga. ?Vanon ya? ? Pona amiu mëna sinemiun sape aim ave kienanalogena la yo?"

²⁸ Naga pisa sanene, sa naña pisa kare li la mña ga, ana la sinela kar manenea, apeveyunia sape "!Oo! Ko ga ope kienanalogena tai, imimi na mepe nalogena la kien ne yermarua wa Mosis.

²⁹ Mosis nene, mekilia ruru mesape pe lelaga naña Ntewa pisawal kien visena pania, ana e

lepas na yar tañena nene, imimi pe mekilia re poli, sane naga yar nae pe pimi sanape.”

³⁰ Ana yar naña pisatarnea, sape “! Kue-e, nemilan amiu papisi naña pe akilia re naga poli! Naga kila ke pupia yumñaena la sanene, pano-o kila ruru kilamarau, ana amiu akilia re asape naga ai po naga yar nae pe. ³¹ Tekilia tesape visae yar viowa vio van Ntewa, yoko Ntewa tañatete yagogonia, a visae yar naña pe yar na lotena a mlogear ke naga, visae vio vania, yoko yagogonia. ³² Ana yaru nene, Ntewa miyagogon ke naga, vanon siar e nisiarena na yomarava nini pimi tol nagane, pe apisuli re yar tai naña kila ruru si kilamaran yaru tai pogos naña paeme pe kilamara ñala. ³³ Yar na monar petan ga Ntewa pitom e nini, visae pere, naga tañatete nena kila sur tai ne sanene.”

³⁴ Ana lala pe akekara re nena naña yar nene pis sanene pan la, asape “E, ko ope yar viowa kemua tai. Ko na ñelaga na mlamulena viowa pulemamaga e ko siar e pogos naña opaeme pimi tol nanagane. ?Ana ko ko na ai ositom ke osape okilia ovian imimi sina ga?”

Apis kare naga sanene pano-o, ñisi na amñelua si naga pa vanua.

Kilamarañaala nene mleлага e Yesu narui

³⁵ Ana pe piavi re nena ga Yesu mloge asape amñelua yaru nene sanene, ana pa mñalia, piun tania, pisape “?Sanape? ?Nanagane na ko na omleлага pa e Narin Ýeririna rui, po pere?”

³⁶ Ana yar nañane piun tan Yesu, pisape “?Ana naga naña ko opisa ke ne, naga ai? Visae ko

na okilia ovisali van inu, pona nekilia nelelaga e naga.”

³⁷ Ana Yesu pisataṁea, sape “Ko na opisu pa naga rui, ko opisu ke naga nagane. In ga ū, nane nepis ke nemio ko ne.”

³⁸ Ana pisataṁea, sape “O Sūpe, visae sanene, in na nemlelaga nena ga e ko.” Ana yar nene ū paryon lue ga na yeluaren Yesu.

Yesu pis pan Varasi lala

³⁹ Ana Yesu pis pisape “In na nepim e yomarava nini vena nevisusuveve yeririna lala, vena kilael sane yeririna la nāpa kilamarala ū pala akilia avisusu suria, a vena kilael sane yeririna la nāpa asitom ke asape akilia apisu sur punu ga, avisu kilale sane la ape kilamara ū pala ga.”

⁴⁰ Ana Varasi la ū pas asumā lavis ga, amloge visena nene, apiun tania asape “?Ana opisape sane imimi mēna kilamaramimi ū pala ga, a?”

⁴¹ Ana Yesu pisataṁe la pisape “Visae pe lelaga nāpa amiu apisu kilale asape kilamaramiu ū pala, po li mā ga, yoko amiu tapatete akilia awar nakoaena vanonia. Ana pogos nāpa visae apisa ke asape akilia avisu ruru sur punu ga, sanene na pupia naviowaena sike pa e amiu rui.”

10

Pakaiwa na kove kan sipsip

¹ Ana Yesu pis pa re laa sane, pisa ū pakaiwa tai pan la, e lepas na kove kan sipsip, nāpa amiyumāen pae ana sipsip kiena ne yeririna punu ga akilia ava amomalio loyumā veraga. Naga pisa sanene, pisape “Nepisa pe lelaga pan

amiu, yar naña visae ve kom re e mralaea na vaen loyumña vanon sipsip lala, ana piyukalawan ga kove, yar ne sanene pe yar viowa na vinauen ga. ² A naga naña silaga pa kom lologia mralaea, naga pe yar mesmes nena navisuaren sipsip. ³ Visae aligan yar tai na kirakirawoen mralaea, ana pogos naña yeririna navisuarena sipsip vim, yoko naga kilia vike ga vania. Ana pogos naña va loyumña, sipsip la punu ga aloe pulgona, ana naga vio ga kia kiena ne lala naña ape kiena ga, pisi na lala ga nene asumñalu a naga sumon la ava vanua. ⁴ Ana pogos naña visae sumon la apa ava vanua, naga yal sumon la, la asiraunia avano, vanon akilia ruru pulgona. ⁵ Tapatete akila ve sanene van wolawa tai, yoko amaraun ga, vanon pe amloge kilia re pulgon yar tañena la poli.”

⁶ Ninun visena nene Yesu pisawal pan la, ana pe amloge kilia re kinas poli.

Yesu sape naga pe mralaea na kove na sipsip

⁷ Sanene na, Yesu sunyu mā pan la sane e lepas na kove na sipsip nene, pisape “Nepisa pe lelaga pan amiu, sane mralaea na kove na sipsip nene, naga inu. ⁸ Lala tañena la naña apim sumon inu, naña apisokan asape yoko avisuar ruru sipsip lala, ape yar viowa na vinauena ga lala, ana pogos naña apa akaten sipsip lala, sipsip la pe amloge la re poli. ⁹ In ga nepe mralaea na kove, yar naña imi kom ga pun inu, yoko nevisuar ruru kiena malena. Yoko naga kilia va vanua lual kana kinanena, pisi na kilia vim sina momalio kolemalo, kilia vim vano ve sanene naga pogaga. ¹⁰ Yar na vinauena pimi vena war plan vinaunen

sipsip lala, pona nawe momar laena, pona kila kare manene laena, ana in na nepimin vena akilia atol malena, vena akilia akekaran malena naña wo vañsi van la.”

*Yesu pisape naga pe yar wo na visuar ruruuen
sipsip lala*

¹¹ Ana Yesu pisa mëna ga, sape “In na nepe yar na po na visuar ruruuen sipsip lala. Yar na visuar ruruuen sipsip naga monar kekara naña tamän kiena malena vena tamaliaen kiena sipsip lala. ¹² Visae ve yar na yumäena ga tai, pisi na taþatete visuar ruru sipsip la ve sanene, naga pe kekaran re la ne sanene vanon pe pe kiena sipsip re poli. Visae pogos tai visu pupia lokul tetan lala atomin sipsip la nene, yoko naga marau ga, sunälu kiriri ure, ligon sipsip la asike na, pisi na lokul tetan la nene avim akarkare la amenetetain la. ¹³ Yar nene ure vetan sipsip la ne sanene, vanon naga pe yar tai nayumäenen ga kiena kilavaru, naga pe sitom manene re sipsip la nene poli.

¹⁴ “A in na nepe yar na visuar ruruuen kiau sipsip lala. Nekilia ruru la naña ape kiau, a la nene akilia ruru mëna inu. ¹⁵ Imimi na mekilia ruru imimi sa ga naña imimi lua Ata mekilia ruru imimi lua. A in na sineu si kiau sipsip la nene torokin naña netamän kiau malena vanon la.

¹⁶ “Ana kiau sipsip mëna la moki asumä ke ga wa, naña pe apim asu re loyumä e kiau kove poli wa, ana monar neva nevio la mëna ga, ana pogos naña aloe pulgou, yoko aimi. Nekila mä sanene

vano-o kiau sipsip la punu ga aim ave ñegas taaga ga narui amio inu, yar keviu na visuar laena.

¹⁷ “Vano-o yoko netamān kiau malena vanon la, ana kau Ata naga kekaran pañsi, kekaran inu vanonia. Ana nekilia nevisa mēna sane kiau malena naña visae netamān vano-o, yoko nela maran sina. ¹⁸ Pe yar tañena re si naña yoko lalua kiau malena vetan inu, ana in ga taaga netamānia. Naga pe kiau ga natamānen vano, a pe kiau ga nalamaranen sina. Na naña neyumāe sanene, Ata ga mligan e inu.”

¹⁹ Ana Yam si tai, visena kiena ne Yesu na sanene kila le Yu lala aþure tetai e sitomena lua sina. ²⁰ Lala moki asape “Yermare ga na sike e naga, yar namā þarina pe wowe viowa ne. !Ve ayagoga re!”

²¹ Ana lepas ñasia asape “Peraga, kiena visena wo la nene pe pe visena kiena ne re yar naña yermare sike e poli. ?Ana sanape, yoko yermare viowa kilia kila ruru si kilamaran yaru naña pe ñala, sa naña yaru nene kila rui?”

Yesu pisawal meraravan naga pan le Yu lala

²² Ana e pogos nene la apim atol si pog na kala pupia ñapagena tai, ma Yerusalem. Ñapagena nene apio asape Ñapagena Navisa Ruruen Yumā Wa Mana ne Ntewa, ana amiyumāen ke e pog na miava. ²³ Ana Yesu mēna pa sike e ñapagena nene, ana pogos tai naga pa ma e Yumā Wa Mana ne Ntewa, mial ke pa e pupia mraliu naña apio sape Mraliu Kien Solomon. ²⁴ Ana yerkawa kiena le Yu lala naña asike ne apim puna, ape

þegas amiyervivia, apiun m̄areran pania, asape “!Konua rui mesape mekilia ruru ko ko na ai, ana ko okilawan ko m̄a sanene pano-o! Visae ko na ope Navisaarena kiamimi na lelaga, imimi sinemimin mesape ovisa meraravan ruru van imimi nanagane!”

²⁵ Ana Yesu pisatamē la, sape “?Ana in na nepisa ruru pan amiū þa rui, po pere? Nepisa ruru pan amiū ana amon naþa alelaga ea. A pupia yum̄aena kerkeviu la naþa nemiyum̄aen e kia kienā ne kiau Ata, sa naþa amiū apisu pa rui, lala m̄ena akila meraravan inu pan amiū rui, ²⁶ ana naga m̄ena nene amiū pe amlelaga re e poli. Amiū pe amlelaga re nena e inu, pona nanene vanon amiū pe ape þegas na kiau sipsip re poli yo. ²⁷ Kiau sipsip lala amloge kilia pulgou, a in m̄ena nekilia la punu ga, a lala asum̄a ataveve inu. ²⁸ In na nemla ke malena naþa ve uro re pan la, ana taþatete akovio, pe yar re tai naþa kilia war plan la vetan lum̄au. ²⁹ Nanene vanon kiau Ata ke narui naþa þar la pan inu, a naga m̄arerera manene laa taulu punu ga, ana taþatete yar tai war plan sipsip la nene vetan navisuarena na limana. ³⁰ Lelaga, inu nemio ata, imimi lua mepe taaga ga.”

Le Yu la sinela kar Yesu

³¹ Ana pogos naþa Yesu pisa pa visena nene, yerkawa kienā ne le Yu la sinela kar ke sina ga, aþar kilavaru lala asape akovem̄aria. ³² Yesu pisuia, ana pis pan la, piunia pisape “?In na nekila þarin yum̄aena wo lala e maramiu rui,

naña Ata sinenan sape neyumñaenia, ana amiu asape akove inu vanon nape?”

³³ Ana la apisatamēa, asape “Peraga, mesape mokove ko, pe vanon re yumñaena wo poli, ana vanon ga naña ko na oparnena kare ke kia kiena ne Ntewa, naña ko, ko na ope yeririna ga, ana silaga okila ke sa naña ope Ntewa pa rui!”

³⁴ Pisi na Yesu pisatamē la, sape “E kiesta Tus Wa, visena kiena ne Ntewa tai teke e Tus Na Yauena, naña pis pa yeririna nae Israel lala, pisayu sanape naña lala ape narina lala, naga pis sanene pan la, pisape

‘Amiu na sa ga ntewa lala.’

³⁵ “Sanene na, tevisu e yo nene sane la naña visena kiena ne Ntewa nene pan la, la ape yeririna ga lala, ana visena nene pisape lala ape ntewa lala, ana visena nene naga pe kiesta Nasirienna Wa tai, monar ve lelaga ga.

³⁶ “Ntewa pisayu kiena yeririna la sanene rui, ana yoko ve sanape van inu, naña in ga taaga naga miawawo inu, mligan inu nepitom e yomarava nini? Mesmesun ga naña nepisawal nesape naga pe kau Ata Ntewa, ana inu nepe narina, ana amiu asape piowa ga naña nevisa sanene. Apisa ke asape in na neþarnena kare kia wa kiena ne Ntewa, ana pe sa re nene poli.

³⁷ Visae pe lelaga naña nemiyumñaæ ke pe pe kiena re arimau poli, pona amiu ve alelaga re e inu, naga pogaga. ³⁸ Ana visae nekila ke kiena yumñaena lala, pona amiu amlelaga ke e inu po pe amlelaga re poli, a amiu monar alelaga e kiau kile lala, sane ape yumñaena kiena ne Ntewa

lelaga. Visae ve sanene yoko amiu akilia avisu kilia sane Ata teke e inu lelaga, a inu m̄ena neteke e naga.”

³⁹ Yesu pisa sanene pan la, ana kiela sitomena m̄arera maran taaga sumā ga. Lala akilali naña atalarli si naga sanene na, amilan ga naga pure tan likan la pure pano.

⁴⁰ Ana Yesu petan si Yerusalem kusro pito sina e wii naña Yortan lepas na vano, e yo naña Yoane Nakeena kee yeririna lala ea nanua sumo. Ana sumā e yo nene yam piavi li m̄aga, ⁴¹ ana yeririna la apim ke puna silaga. Apim apisayu naga asape “Yoane nanua, naga pe kila re kile la sane yar nene kila ke ne poli, ana naga pisa plan sur moki e lepas na puna, ana tepisu e kilamarata sane sur la punu ga naña pisa ne apim ape lelaga ga narui.” ⁴² Ana kiela sitomena na sanene kila sane la moki nae yo nene amlelaga e Yesu.

11

Suniema kiena Lasaros

¹ Ana pogos naña Yesu sike perina wa, maiena m̄arera tai pimi tol kiena erau tai, Lasaros. Lasaros nene vinena la lua naña Maria amio Maretia, la telu nene nae narin pulkumali naña Petani lavisin Yerusalem. ² Ana Maria ne naga m̄a nene naña siraunia taron ponotaninu e Yesu, miyumu vania lana e vilparina. ³ Ana pogos naña vinena la lua nene apisu m̄enela nene mai keviu sanene, amligan visenan pa pan Yesu,

asape “Suþe, kiomña erau naþa ko na sinemña si naga, mai tai na piowa ga.”

⁴ Ana pogos naþa visena nene pa tol Yesu, naga pe pito re poli, pisa ga sape “Inanena nene pe na marena re poli. Inanena nene sa ga mrappa kienan ne Ntewa tai, vena kila meraravanen kienan urarena, a vena kila meraravanen kienan pupia puriukawaena naþa mla pan inu Narina Ntewa.” Yesu pisa visena nene, sa naþa kilia pa rui suri naþa yoko yumñaenia.

⁵ Yesu sinena si Marea nene papísi amio luena na ve tokak a menela nene, a sinena mie la papísi, ana pe kan pog mesmes re na kilaen suri nene poli wa. ⁶ Sa nene, naga pe pa re ga poli, sumña si legiena lua e yo nene naþa wii nae Yortan lepas na vano. ⁷ Sumña si sanene, písi na pisa pan imimi nalogenan lala, sape “Pogaga, tokusro sina ga teva si yo nae Yutea.”

⁸ Ana imimi mesitomáal ke yerkawa kienan le Yu lala e yo nene naþa sinela kar Yesu papísi, ana memaraun vitoen sina. Mepiun tania, mesape “? Navianena, sanape? Nanua ga naþa tesike ma ne na le Yu la akilayon asape akovemár ko, ana nanagane na osape teva si pula.”

⁹ Ana Yesu pisa pan imimi pisape “Kiau navista taméena van amiu naga sanini. E legiena, kana aora nena lualima yam taaga pa lua, pupia mrae tegoli yo, kila sane yar kilia yal ruruia, taþatete lolor. ¹⁰ Ana yar naþa yal li e yemalolo na kolemalo, naga yoko lolor ga, vanon yomerarava nene pe tegoli re si kienan mrappa poli.”

¹¹ Yesu pisa visena nene pan imimi, kana kinasia sape naga kilia yaloro ga woga ga ne,

tāpatete suri viowa tai vania vano tol pogos nāpa Ntewa ligān ruruia sape akilia awem̄ar naga. Ana miakolkol sina ga, sape “Kieta erau nene momalio rui. Ana nanagane na tevano na neviōpege sina naga.”

¹² Ana imimi nalogena la pe memlogekilale re kinas nen visena nene po, ana mepisalūpar si Yesu, mesape “Sūpe, visae naga momalio, pogaga ne, yoko kilia loge wo sina ga ne.” ¹³ Mepisa sanene vanon mesitom ke mesape Yesu pisa ke sape Lasaros pa ruru ke ga, ana pere, Yesu pisa ke kana marena ne.

¹⁴ Ana nagane na Yesu pisa meraravan pan imimi narui, sape “Lasaros mare pa rui, ¹⁵ komin pogos nāpa naga mai, pe nesu re nemio la poli. Ana sanene na nepisu pogaga, a po m̄ena ga pan amiu, vanon sane kiena marena nene yoko imi ve sa pulmas tai van amiu, vena amiu akilia alelaga lelaga e inu. Pogaga, tevanon, tevisuia.”

¹⁶ Ana imimi nalogena la memaraun ke navaena wa, ana Tom̄as nāpa apio sape Tom̄as Kaora, pisa pan imimi sape “Amiu asum̄alu, ita punu ga tevano. Kieta Sūpe sinenan sape va mare sanene, popon ita punu ga tevano, temare temio naga veraga.”

¹⁷ Ana imimi punu ga memial veraga mepano, mepa makate lavisin narin pulkumali nāpa Petani. Ana apisawal pa Yesu asape Lasaros, amligan tasnena mono e pulu kilavaru legiena vari p̄aro rui. ¹⁸ Ana kumali nāpa Petani sike lavisin ga pupia kumali nāpa Yerusalem, torokin sane kilometra ve telu ga, ¹⁹ kila sane le Yu moki nae Yerusalem, pogos nāpa amloge marena nene,

sinela miye Maretam amio Maria, ana apim vena atag amio la atagin naga naña kovio. ²⁰ Ana Maretam sike amio la nene, ana amligan visenania, asape Yesu pam sike pa garo ne e mrapa rui, ana naga sumal pato talopania. Ana luena naña ve tokak, Maria, naga suma ga loyuma, ana pe pa re vanua poli. ²¹ Ana Maretam pitomi pisu Yesu, pisa pania, sape “!Supe, visae ko na ovim ga e nini, mñenemimi nene tañatete kovio! ²² Ana in na nemlelaga pe sur korena ga naña mare, ana sur naña ko oviun vetan Ntewa, yoko naga tamän ga van ko.”

²³ Ana Yesu pisa pania, sape “Maretam, yoko mñenema nene sumal mal sina.”

²⁴ Ana Maretam pisatamëa, sape “Lelaga, nekilia ke ne, nekilia nesape naga yoko mal sina ga e pupia nasumalena e legiena maro.”

²⁵ A Yesu pisa visena nene pania, sape “In na nepe mrapa na sumalen sina, in na nepe purpës nen malena. Yar naña lelaga e inu, pe suri korena ga naña monar mare e yomarava nini, ana yoko mal sina ga. ²⁶ Yar naña tol malena nene, ana nalelagaena e inu teke e naga, naga tañatete visu si marena pogos tai. ?Maretam, ko na omlelaga sanene?”

²⁷ Naga pisatamëa, sape “O, Supe nemlelaga. Nemlelaga e ko, sane ko na Navisaarena, narina ne Ntewa, ko ko na naña siar nanua sumo sumo apisa ke sape yoko imi tamalia yeririna lala na yomerava nini.”

Yesu wamarana la mlalau

²⁸ Ana pogos naña Maretā pisa pa sanene pan Yesu, pa sina ga loyumña, pavinin vinena naña Maria, pis malum ga pania, sape “Navianena naña! Pam pa rui, sike garo e mrapa wa, pisape visu ko kone wa.” ²⁹ Maria mlogue, sumālu veraga, sape vito visu Yesu, ³⁰ nane e ga e mrapa naña Maretā pisu ga naga e nanagane, vanon naga pe pimi re loyumña e kumali poli wa. ³¹ Ana le Yu la naña asike loyumña amio la, apisu naña sumāl pa vanua pito yuroro sanene na, asitom asape naga sinenan sape va tag sina e pulkilavaru, ana la mēna asumālu, ataveve naga apano.

³² Ana Maria mial mā pito sanena, pimi tol e naña Yesu sike ea. Naga kira pisuia, pimi lavis puna, kuan mlor pito tano e mialana, tag pania, pisape “!Suþe, visae ko na oimi ga e nini, mñenemimi nene taþatete kovio ne!” ³³ Ana naga tag mā sanene, le Yu taþena la naña atavevea, lala mēna atagi. Ana pogos naña Yesu pisu pupia naloge viowaena kiena Maria la sanene, naga mēna mlogue piowa, mnunu sur nene sane urmi manene e losinena, ³⁴ naga piun petan la, sape “?Amiu amligan mono ke pe?”

La asape “Suþe, oimi teva tevisuia.”

³⁵ Yesu mlogue sanene, ana tagena pimi e naga, wamarana la mlalau.

³⁶ Pogos naña apisu naga tag sanene, la þas asape “!Lelaga naña ne, naga sinen si kiena erau nene papisi naña ne, kila sinena piowa na sinena piowa!” ³⁷ Ana lala þasia, naviunena teke e kiela sitomena, asape “Yar naña nanua kila kilamara þala tai, kilamarana pimi po sina ga. ?Visae

sinenania na, naga kilia kila naña kienā erau
nene ve kovio re ga, a?”

Yesu piōege si Lasaros petan marena

³⁸ Ana Yesu mial amio pupia sineyeena, amio Maria lala apa akate e pulkilavaru naña amligan tasnena ne Lasaros mono ke ea. Pulkilavaru nene naga pe puluve, naña amligan pupia kilavaru tai mono ke pulsia. ³⁹ Ana Yesu pisape akuslua pupia kilavaru nene.

Ana vinena tañena nene Maretā mloge naña Yesu sape akuslua kilavaru, ñisi na sape visaluparia, pisa pania, sape “Suñe, piowa naña tekila sanene, vanon naga mare legiena vari ñaro pa rui, yoko ponos kona va ñisi ne.”

⁴⁰ Ana Yesu pisatamē pania, sape “? E, ko na pe ositomāl re si kiau visena naña nepisa pan ko rui? In na nesape sa ko na olelaga ga, ovisu namareraena na urarena kienā ne Ntewa naga yurnae.” ⁴¹ Ñisi na la akila ga, akuslua pupia kilavaru, ana Yesu kira pa metava, mlen, sape “Ata, nepisa siña pan ko keviu naña ko na okekaran nalogeen kiau naviunena nini. ⁴² Nekilia sane sur ya naña visae in ga taaga nesape neviun tan ko, yoko ko ologe ga. Ana suri naña neviun tan ko nagane na, nepiunia e maran la ne asumāl asike nini, vena la mēna akilia alogē. Ana visae avisu sane ko ovisatamē van inu sa naña nepiunia, kilia iilala alelaga sane pe lelaga ko na omligan inu nepitom e yomarava nini.”

43 Ana pogos naña Yesu mlen pae sane na, naga kii m̄arera sanene pano, pisape “Lasaros, omolue ovim.”

44 Ana amilan naña yar mare sumñalu pimi vanua, þarar kulmrae la naña amluluuar naga ea, tamalele ke e limana la amio lana a þarina asike wa. Ana Yesu pisa pan la sape “Pogaga, awar plan kulmrae la nene vetania, vena naga kilia yal ruru sina ga.” Pisi na akila, ana Lasaros mal ruru ga sike si amio la.

Pupia kumali tamān sape monar awemār Yesu mare

Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2

45 Ana le Yu la moki naña ataveve Maria apim e pulkilavaru nene, pogos naña apisu Yesu kila Lasaros mal si e marena sanene na, amleлага nena e naga. **46** Ana lala þasia amon lelagaena, aþasúþe la sina ga, apa si pu Varasi lala, apisawal pan la sur naña Yesu miyumñaenia. **47** A pogos naña amloge pe akekaran re nena ga, ana lala amio yerkawa na yar wa lala, apio m̄ena lala taþena na pupia kumali kiena le Yu lala apim lele taaga asunyuia. Ana pogos naña apim pae lele taaga, apisawal pan la asape “?Yoko tekila kan yar nene narui? Naga kila ke pupia kile la paþisi e maran kieta yeririna lala. **48** Visae ve tevisawo re naga, yoko kila m̄a sanene vano-o ve tai re naña ve lelaga re e naga, yoko ure la punu ga ataveve ne. Ana visae la na mara nae Rom avisu yar nene kila ke sape imi ve pupia nasumonena tai sanene, yoko sinela kar ita le Yu la punu ga. Yoko akilia aimi akila mara amio ita

vano-o akila kare kieta ſegas punu ga amio awe plan kieta Yumña Wa Mana Ntewa.”

49 Apisa ke sanene na, kiela pupia nasumonena Kaeſpas, naña e kas nene na naga ſuarar kia naña Parin Yaru Wa, pisa pan la, sape “?E, vanon ya ne kiamiu sitomena la plas ga sanene, naña amiu amninue ga sane yoko tekila ya ne van yar nene?
50 Sur ya na po pan amiu? Pogaga naña yar taaga ga nene kila ita make ga tokovio, pona popon naga taaga mare vena tamalia kieta ſegasia ita punu ga?”

51 Pogos naña pisa visena nene, naga mape pisawal ke sitomena tai naña kiena ga. Ntewa kila naga ſuarar yumñaena na ſarin yaru wa e pogos nene, ana Ntewa ke narui mligan mëna visena nene e kiena sitomena, vena visawalen visena lelaga tai, sape Yesu monar mare vena tamaliaen yeririna punu ga. **52** Naga pe kilia re poli, a pisa ke sape siraunia, pogos naña Yesu mare, naga pe maren re ga ſegas kiena ne le Yu ga la nene poli, ana kiena marena panon mëna narina ne Ntewa taþena lala naña asike mëna e purvanua taþena lala, ve naurepran laena punu ga aim ave na mratava taaga ga.

53 Ana e pogos nene, Kaeſpas pisawal visena nene, pure sitomen kiena ne yerkawa la punu ga kiena ne le Yu la asape Yesu monar mare ga. Ana siar e pogos nene, apisayu ke silaga, asape akilia akila ve sanape. **54** Ana kiela sitomena nene kila Yesu mialorotete sina likan yeririna lala e yo nae Yutea, naga ſere plan imimi, mepa mesike

e narin kumali tai, kiena kia Ipraim, naña sike perina, lavisin yokorena.

Lavisin pog na ũapagena maro na Sitomälen Natamaliaen kiena ne Yesu

⁵⁵ Ana lavisin pog na ũapagena kiena le Yu la nene, ũapagena Nasitomälen Natamaliaena. Ana le Yu la naña asike e yo la ne, amligan ke kiela yo lala, apa ke ma Yerusalem, asape ava e Yumña Wa Mana ne Ntewa, akila ku ũapäena naikikena e marana ne Ntewa, sumon naña ũapagena siaria.

⁵⁶ Ana pogos naña yeririna la apa ke metava e Yumña Wa, asike akale ke Yesu. Akale pano arña re naga poli, ana la apiuyun ke petan la, asape “?E, amiu asitom sanape? ?Yoko naga vim kate e ũapagena nini, po ve vim re?”

⁵⁷ Ana ūarin yar wa la amio Varasi lala, lala mëna asitom ke asape pona Yesu kate li e aora nene yo. Ana la apisaar märera asape visae avisu Yesu sike lele tai, monar aligan visena va van la vena aim na atararia.

12

¹ Ana pogos naña ũapagena Nasitomälen Natamaliaena nene pere ke ga wa, legiena orai sike ga wa, ana imimi memio Yesu mepa tol si narin pulkumali nañani Petani. Ana mepa makate si e umä mäna ne naga naña Yesu kilamalia sina ga pe piavi re poli, naña Lasaros. ² Mesumña memio la pano-o, la nene asape akila kinanen tai akan amio Yesu. Ana pogos naña akila ruru punu pa sur lala, imimi memio Yesu mepim metotano, a Lasaros mëna totano amio imimi, ana vinena naña Mareta naga ūpar ke kamimi

kinanena pimi. ³ Ana vinena ne Lasaros tañena naña Maria, naga mëna sumä ga, naga kus pupia pias na ponotaninu pimi, ponotaninu nene apio asape nat, naga ponotaninu tai naña kana maran kilavaru pa metava pañsi. Ana kus pimi lavis pu Yesu, taronia miyumuwan la Yesu ea. Ñisi na Maria tar pupia viluna piavi nene, miyumuwan sina ga la Yesu, ana pe piavi re poli, ponotaninu naña ne ponos miyere make loyumä e naña asike e ñe.

⁴ Ana e pogos nene, nalogena kiena ne Yesu naña yoko siraunia wilwilin wania, Sutas nae Kariot, naga mëna pisu ke sur nene. ⁵ Naga pisape “?Vanon ya ne ve awilwilin re ga pupia ponotaninu nene? Visae sanene, akilia ataulu pupia varu tai, sane kilavaru naña yaru tai taulua e kiena yumäena na kas wetelu tai, ana akilia atamän vena iilaen la naña pe kiela sur la poli. !Akila kare ga ne!”

⁶ Naga pisa sanene, ana naga pe sitomñal re yar la naña pe kiela sur re la poli. Naga pisa vanon naga pisuar ke kiamimi karo na varu, a pinaun la ke, kan ke kiamimi varu lala, a naga sitom manene laa varu na ponotaninu nene.

⁷ Ana Yesu pisatanñe e sur naña Sutas pisa, sape “Ei, piowa naña ko ovisa kare vineta sanene. Naga kila sanene pan inu vanon naga sitom ke sape legienä naña yoko asinwo inu pimi make lavis narui. ⁸ Yoko yar la naña ve kiela sur re la asalue ga amio amiu, vena amiu aiila la sanene, ana in na pe pe nasulueen re nemio amiu poli.

Sanene, sur nene naña naga kila pan inu naga po pañisi.”

9 Ana pe piavi re nena ga, visena pato tol lala naña aþarpiran la ke e þapagena garo Yerusalem, sape nagane na Yesu pam sike Petani rui. Þisi na lala apava ke asape avisua, a pe naga re ga poli, asape avisu mëna Lasaros, naña Yesu kila naga mal si rui. **10-11** Yeririna la apa apisu ke Lasaros sanene, a sur naña Yesu miyumäen pania kila naña lala moki, pano tol li na sumonena laþas kieno le Yu lala, aþure petan kiela nasumonena taþena lala, apim amleлага e Yesu narui. Ana yer kevieu kieno yar wa lala naña asike ne apisayu sur nene, apiranaria asape akale mrapa naña awe momär Lasaros mare.

Yesu pimi tol yo naña Yerusalem

Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

12 Lasaros lala akila pae kinanena kana ne Yesu þisi, ana e legiena taþena sina, visena pato tol pupia þina la naña apam asike Yerusalem e þapagena, asape Yesu naga pimi ke rui, vena vim loyumäa e pupia kumali nene. **13** Ana yeririna la amloge, asumäl amial apa ate lumämela lala, amiyal apano vena avitawe naga mrapa.

Asape akila sanene vania vena naga vim ve sane kiela þarin suþe, ana la amial apa sanene, apioyon ke sanini apisape,

*“Pona we-e po! Teieluar naga, kieta þarin suþe
viu nae Israel!*

*!Ntewa na mavä ovisa ruru naga naña pimi e
kiomäa kia!”* **Yauena 118:26**

¹⁴ Ana Yesu mial pimi ke, naga kila naña aþpure narin togki tai pimi puna, pa totano ea mial pimi. Sur nene naña naga kila taveve ruru ga visena tai na Visena Wa naña pisape.

¹⁵ “*Amiu le Yerusalem lala, amiu ve amarau re sina,*

Amiu avisuia, nanagane na kiamiu þarin suþe naga pimi ke pun amiu narui.

Naga kus ke ga narin ninus nen togki tai, pa totano ea pimi ke.” *Sek 9:9*

¹⁶ Ana e pogos nene, imimi nalogena kienan ne Yesu lala pe mesitomäl re visena nene poli, a siraunia, pogos naña pa pae ma e peni, imimi mepisu kilale ga na wa sane visena marua na nanua ne naga pisayu naga mesmes, ana mepisu sane naga kila sur punu ga mesmesu ga sa naña Visena Wa lala apisa nanua sumo asape yoko Navisaarena yumñaenia.

¹⁷ Ana þisi na pupia þina nene kila ke na-worworena pa Yesu sanene na. Lala moki la naña nakoneva asike amio naga pogos naña pio Lasaros mäl si petan marena, ana la apa apisawal pupia kile nene pan yeririna taþena lala, ¹⁸ ana pogos naña lala amloge sur la naña Yesu miyumñaenia, sinelan asape avisuia, ana la apim vena ava avisuia. ¹⁹ Ana lala punu ga nene, pupia þina pa tai narui, ana pogos naña le Varasi la apisuia, amloge piowa, asilin þarila, apisape “Toparyon yar nene pano-o piowa ga. Naga tauulu ita punu ga, pure yomarava wetelu nene apa ataveve naga rui.”

Le Krik laþasia asape avisu Yesu

20 Ana e yeririna moki la naña ke metava ma Yerusalem vena alotun Ntewa e ūpāgena nene, lala ūasia pe ape le Yu re poli, lala le Krik la naña apim amlelaga e Ntewa sane le Yu lala. **21** Ana pogos naña amloge manene laa kia kienan ne Yesu, asape avisu naga. Apa akale, akirawal kienan nalogena naña Pilip nae Petsaeta ma Kalele, ana apiun Yesu tania. **22** Ana Pilip pa pisawal pa Antru, ūisi na lalua apa apisawal pa Yesu.

23 Ana pogos naña Yesu mloge sape la naña pe ape le Yu re la poli asape avisuia, naga pisawal sape “Nanagane na pe pogos mesmesu vena Ntewa kila kiau kia, inu Narina ne Yeririna, va metava. **24** Nepisa pe lelaga pan amiu, sane visae kurus tai, visae ve amapla re, yoko naga taaga to korena ga tomoa sanene. Ana visae amapla, yoko menun nena ga, ana siraunia kilia war si mras ve moki.

25 “Sanene, naga naña kekaran manene laa malena kienan e yomarava nini, taulu naña kekaran inu, yoko kilaluia, a naga naña pe sitom manene re naga poli, yoko naga sumā ga woga ga vano-o tol malena viu naña pe luas re poli.

26 “Yere Yu pona yere Krik naña sape sinenan kiau yumoena, sinenan sape ilanu, naga monar taveve in lue ga. Ana pogos naña naga taveve inu ke sanene, yoko e lele ya naña sa neva nesike ea, a naga mēna kilia amio inu. Yar naña pe yar na kiau yumoena, yoko Ntewa la kia wo vania.”

Yesu sunyu kana marena

²⁷ Ana Yesu siar sitomveve ke naña yoko ve ve piavi re na, monar mare, ana mloge urmi papisi e naga. Pisi na sape “Nanagane na, nemloge sane sitomena la moki e losineu. ?Yoko nevisa ya ne va kau Ata? ?Popon nelen, neviun vetania, nesape: Ata, awis otarlua inu e aora m̄arera na loge viowaena nene? Pona piowa ga naña nevisa sanene, vanon in na nepim e yomarava nini vanon nenaga yumñaena ne nanene. ²⁸ Peraga, popon nevisa ve sa ga nene, nevisave: Ata, awis okila kiomña kia vim ve keviu kome sur la naña sa akila van inu.”

Ana pogos naña Yesu pisa pa visena nene, pulgo tai metava ma e peni pis pitomi tano, pisape “Inu na nekila ke kiau kia pa metava kom ga e ko rui, a yoko nekila ke sina ga na wa.”

²⁹ Ana ūna la naña asu ke lavis ga amloge m̄aagenā na pulgo nene, ana ūasia asape polilu ga tai, la ūpas asape “Peraga, navisi ga ta ne pisi ke pania.”

³⁰ Ana Yesu pisa pan la sape “Pulgona naña temloge ne, naga pe pitomi re sape in na neloge poli, a pitomin amiu, vena amiu akilia sane inu nepimi pe. ³¹ Monar ve sanene vanon nagane na, pe pog na lipereen yeririna na yomarava narui, pe pog na kovenluaen ūparin supe na yomarava narui naña Yermare. ³² Vena nekila yumñaena nene, monar netamalele metava e laki torovia, ana pogos naña nemēke metava sanene, nekilia noure yeririna punu ga aim pun inu.”

³³ Ana visena kiena ne Yesu, naga pisa pe nakilaen imi merarava van la sane kiena marena pe marena tai naña ve sanape. ³⁴ Ana pogos

naña pina la amloge, asape “Memloge ke naña apuloyu ke Visena Wa, pisa ke sape Navisaarena naga mal lue ga, tañatete mare pogos tai. ?Ana sanape naña ko na opisa ke osape yoko atelan Narin Yeririna metava vena mare? ?Pona ko na opisa ke ga tañena tai yo? Narin Yeririna ya naña opisa ke ne, naña yoko ve sanene vania?”

³⁵ Ana Yesu pisatañe pan la, pisape “Inu na nepe yomerarava kiena ne Ntewa, a nekilia nesumña si nemio amiu yam ve plas ga. Ana pogos naña nesike nemio amiu, popon ayal e kiau yomerarava nena, visae peraga, yoko pupumalko kalo make amiu, a yar naña sape yali, tañatete visuluñpar si kiena mrapa. ³⁶ Pogos naña inu naña nepe yomerarava nene nesike ke nemio amiu wa, popon alelaga e inu, vena amiu mñena akilia aim ave yeririna na yomerarava lala.”

Ana pogos naña Yesu pisa pa visena la nene, naga mligan la asike, petan la pa tapolou e lele tai naña tañatete aimin sina naga.

Le Israel la pe sinelan re alelaga e Yesu poli

³⁷ Yesu miyumñaen pupia kile la moki e marala rui, ana pe suri korena, lala pe sinelan re asape alelaga e naga poli. ³⁸ Ana kiela ñelaga na sanene, akila ke sina ga sa ga naña le Yu marua la nasumo akila e pogos kiena ne yermarua Aisea, naña pisayu e visena la lua naña pisawalia. Nasumo pisa sanene, pisape

“Ntewa na maya, imimi mepisawalia ke pan la, ana lala pe akekaran re asape alelaga poli, a ko ko na okila meraravan kiomña

*puriukawaena na lumomña van la, ana lala
a ne pisuluñaria? Pe ta re poli.” Ais 51:1*

³⁹ Ana na luania, naga mëna pisa sanapen lala amon lelagaena e Yesu, pisa sanini, pisape

⁴⁰ “*Ntewa ñaryon la pano-o peraga, ñisi na kila ga
kilamarala la pimi pe kilamara ñala, kila
losinela la pimi ñarera laa pañisi.*

*Pisi na kilamarala la tañatete si avisu ruru suria,
po losinela la aninuluñpar suria.*

*Visae pere, yoko la avilon la aþasuþe la aim pa
panu rui, vena nekila ruru kiela malena la.”*

Ais 6:10

⁴¹ Ana visena kiena Aisea nene pimi e naga, siraun naþa naga pisu naurarena kiena Navisaarena loyumña e Yumña Wa Mana ne Ntewa, a nanagane na tepisu sane pisayu ga Yesu lelaga, amio lala naþa e kiena pogosia. ⁴² Ana sa naþa visena la nene pisa, lala moki pe amlelaga re e Yesu poli, ana ñasia amlelaga, pa tol mëna kiela nasumonena laþasia. Na nene naga po, ana sur taaga naga piowa, akilawan ke ga kiela nalelagaena, vanon amaraun Varasi lala, amaraun asape sa akoven plan la laea vetan kiela yumña na lotena. ⁴³ Kiela marauenä nene, naga sane lala pe asitom re si nakilaena vena yoko Ntewa kekaran la vanonia, ana lala asitom ke ga kevieu sane yar tañena ga la avisu la ve sanape.

⁴⁴ Ana Yesu pisawal pupia visena maro tai e maran kiena yeririna lala, pisape “Naga naþa mlelaga e inu, pe mlelaga re ga e inu poli, ana mlelaga e imimi lua naga naþa mligan inu nepimi, ⁴⁵ a naga naþa pisu nu ke, sa ga naþa pisu ke mëna naga. ⁴⁶ In na nepim e yomarava nini,

sane kana yomerarava, na kilaen yar ai naña
lelaga e inu, yoko ve su re si e yemalolo. ⁴⁷⁻⁴⁸ Ana
visae la pāsia aloe kiau visena, ana pe amlogear
re poli, pona visae la pāsia akovenwanu amon
logeen kiau navianena lala, la nene yoko akus
kiela naliþereena e legiena maro. E pogos nene,
ve in re naña nesumālu nelipere la, vanon in
na pe nepimin re naliþereen re yeririna na
yomarava nini poli, nepimin natamaliaena. Ana
sur naña liperela, nane kiau visena la naña
nepisa ke pan la pogos naña nesike nemio la
nagane narui. ⁴⁹ Kiau visena kilia kila sanini,
vanon pogos naña nepisa plan ke visena la nene,
in na pe nepis re ga e kiau kia in ga taaga poli,
ana nepis ke e kia kienan ne Ata naña mligan
inu nepitom tano. Naga ga pisa plan ruru pan
inu sur la punu ga naña pe kiau na visaplanena,
⁵⁰ ana sanene, silaga in na nepisa ke sur punu
ga naña Ata sinenan pisape nevisa. A kienan
navisaluaena punu ga nene, nekilia sane malena
wo naña pe luas re e poli, sike ga e lala.”

13

*Peni na luas nen malena kienan Yesu, ana naga
kevan lana ne kienan nalogena lala*

¹ Nanagane na, sur la punu ga akila ruru
pa rui, naña peni ga na pupia legiena naña
Pāpagena na Sitomālen na Tamaliaena siaria.
Ana Yesu pisu kilale ke pa rui sane kienan pog
pimi ke narui, legiena ga na peni pe pog naña
monar ligan si yomarava nini wasuþe sina va
puna ne arimana. Pimi tol pogos nene, e mrapa

la moki, naga kila po pañisi pan la naña puna naña asike pa e yomarava nini, sitom la pañisi, a nanagane pe pog na sitom laen va ve keviu laa sane, vano-o tol naña kiena malena kovio vanon la.

² Ana naga sike amio imimi kiena nalogena lala e yo ma metava, kila ke kana kinanena maro amio imimi. A Sutas naña nae Kariot ne, narina ne yermarua Saemon, naga mëna sike ke amio imimi e pogos nene, naga sike amio kiena sitomena viowa na wilwilinwanen Yesu, komin naña Yermare mligan teke e kiena sitomena rui.

³ Ana mekinana mä pano-o pisi na Yesu naga sitomveve ke sanape naña nanua sumo, petan ma puna Ntewa pitomi tano, a sanape na Ntewa mligan sur punu ga sike e limana, a sanape naña monar tauluia, siraunia naga kilia vetan si yomarava nini va sina puna.

⁴ Naga mloge pupia sineyeena e losinena vanon imimi kiena nalogena lala, sinenan sape kila kile tai e sineyeena nene van imimi, vena imimi mëna ga mekilia mekila van imimi. Ana sumälü, pa miyenlua mäna kulkota, pitavin tawol tai, ⁵ pio wii mëne pialo tai, kus pimi, siar kevan lamimi lala, kila naga sane pe yar na yumäe kiamimienai tai. Kevan mä lamimi la sanene pano-o, miyumuvan la e tawol naña pitavin ke ne, ⁶ pano-o pimi tol lana ne Saemon Pita. Ana Pita pisu mä naña naga pimi tolia, pisa pania, sape “?Suñe, yar nene? Ko na ope yerkawa pañisi wa, pe mesmes re naña ko na okevan lau sanene poli.”

⁷ Ana Yesu pisatamēa, sape “Pita, sur na nekila ke ne, nanagane na pe opisu kilale re poli wa. Ana siraunia, ko na okilia ovisu kilale ruru ga na wa.”

⁸ Ana Pita sinenan sape kilawo Yesu wa, sape “Peraga Suþe, taþatete ga netamān okevan lau.”

Ana Yesu pisape “Visae ve nekevan ruru ko re, pe kiau sur re tai teke e ko poli.”

⁹ Ana pogos naþa Pita mloge nene, kienasitomena pe taþena narui, pisa pa Yesu sape “! Suþe, visae ve sanene, netamān ga, sineun nesape okee inu, ane ve lau re ga, okee inu punu ga va tol mëna lumau lala amio þaruu!”

¹⁰ Ana Yesu pisatamē pa Pita e narin þakaiwa tai naþa pisayu þelaga naþa yaru mekiki e kienamlamulena viowa lala. Naga sape “Yar naþa kulu mare ga na wa, yepena punu ga merarava rui. Ana visae lana ve namname sina, ana taþatete naga va kulu punu sina ga, yoko naga kevan ga lana. Ana nepisu sane amiu sanene narui. Amiu punu ga amerarava ruru pa rui, a amiu yar ga tai naga pe sa re nene poli, naga pe namname ga moma ga.” ¹¹ Ana Yesu pisa sanene, sape pe imimi punu re memerarava poli, vanon naga kilia pa rui imimi yar tai naþa yoko ve yam ve piavi re na naga wilwilinwan naga.

¹² Ana Yesu kevan lana Pita amio imimi taþena lala pano-o þisi, pa miyen sina ga mëna kulkota, totano piun tan imimi, pisape “?Amiu apisulupar ke yumäena naþa nekila pan amiu ne, po peraga? ¹³ Sur nene naga sanini. Pogos naþa amiu apio inu ke asape nepe Navianena

pona nepe Suþe, amiu na apisa pe lelaga ga. ¹⁴ Ana visae apisu naþa inu kiamiu Navianena po kiamiu Suþe nekevan lamiu, popon amiu m  na akekevan ke lamiu lala, amiu akilakila p  elaga wo la sanene van amiu silaga. ¹⁵ In na nekila sanene pan amiu, vena amiu na yoko ataveve maran taaga e legiena la naþa pimi ke ne, naþa amiu ga akila si van amiu sane in na nekila pa pan amiu rui. ¹⁶ Nepisa pe lelaga pan amiu, sane yar na yum  aena naga tapatete to metavan kienayerkawa, po yar na waren visena naga ve to re metavan naga naþa mligan naga pano. ¹⁷ Ana visae amiu avisu sane kiau visena la nene pe lelaga, a visae amiu akila ke sur la naþa nepisa, yoko pupia navisa ruruena vim van amiu sirau.”

Yesu pisawal sape yoko Yutas wilwilin wan naga

Matiu 26:22-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

¹⁸ Ana Yesu pisape “Nepisa sanene, a pe nepisa amiu punu re poli, komin ita yar ga tai naga sike ne, naþa naga kienayerkawa sitomena pa pe taþena pa rui. Lelaga, in na nekilia ruru amiu punu ga naþa nekilologia amiu, ana nekilia nesape amiu yar tai yoko kila mesmes ga sa naþa Visena Wa pisawal nanua rui, naþa pisa sanini, sape ‘Naga naþa imimi lua makan pae kau kilaparavi, nanagane na naga tarlua pa lana rui vena vielua inu’” *Yauena 41:9*

¹⁹ “Sur nene naga piowa ga, ana nesape nevisawal van amiu sumo wa, ana pogos naþa avisu sina ga ve yam piavi re na, akilia alelaga asape

inu na lelaga, in na naga naña mon lue. ²⁰ Nepisa pe lelaga pan amiu, yar naña porworun yar na waren kiau visena naña nemligan naga piñas, naga sa naña porworun inu ke ne, a naga naña porworun in sanene, naga sa naña porworun ke naga naña mligan inu nepimi.”

²¹ Yesu naga pisa pae visena nene pan imimi, ana siar mloge naña sinena pulen naurmiena lala, pano-o pisawal meraravan ga e maramimi, pisape “Lelaga nepisa pan amiu, yoko amiu yar tai wilwilinwan inu.”

²² Ana pogos naña naga pisa sanene, imimi memilania, mesumña metamaren imimi ke sina ga, memninue ga mesape naga pisa ke imimi a ne. ²³ Ana e pog nene, inu Yoane, sane nalogena naña Yesu sinena sii inu papisi, inu netotano ke ga lavisin naga, ²⁴ pisi na Saemon Pita kila limana pan inu, sape “Wolai, ko na oviunli ga tania, ovisave naga pisa ke ai.”

²⁵ Siraunia nepa la lavisi tekaki ga, nekian þaruu pa laa lavis puna ne Yesu, nepiunlili tania, nesape “?Suþe, ko opisa ke imimi ai?”

²⁶ Ana Yesu pisatañea, sape “Nepisa ke ga naga naña narin kinakina kilaparavi nene, nowuton vito e mñata pursi, ana nekian vania.” Ana naga kila sa ga naña naga pisa, mla kilaparavi tai, kian pito e mñamimi pursi, ana mlalua mla pan Sutas, narina ne yermarua Saemon nae Kariot. ²⁷ Pisi na Sutas mla kania, ana veraga ga, Yermare pimi pa loyumña e naga. Pisi na Yesu pisa pania, sape

“Pogaga, sur naña pe kiomña nakilaena, oto vilaga okilalia wa.”

²⁸ Ana e imimi tañena la naña metotano ke e kinanena nene memio Yesu e pog nene, pe imimi yar ta kilia re poli, sane vanon ya ne Yesu pisa visena nene pan Sutas. ²⁹ Imimi pasia asitom amape vanon Sutas naga pisuar ke kiamimi karo, ana Yesu miila vena va ul kamimi kinanena yo, pona va la kilavaru tai van la naña pe kiela sur re poli, pona sur tai ne sanene. ³⁰ Ana Sutas naga kilia ruru ga sur ya naña Yesu pisa ke pania, ana veraga ga sumalu pa si vanua, naña sane yemalolo pa rui.

Navisaluaena viu na sinesiena

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

³¹ Ana pogos naña Sutas pa pae vanua, Yesu siar pian imimi ke sina ga e sur la moki. Naga pisa pan imimi, sape “Nanagane na pe pog na naurarena kieno ne Narin Yeririna vim kate, nanagane na pe pog naña yoko naga kila naurarena kieno ne Ntewa vim ve keviu laa sane. ³² Ana sur ya naña yoko naga yumænia, kila kia kieno ne Ntewa va metava, siraun naga nene, ve ve viavi manene re, yoko Ntewa visirlua sina inu narina, kila mëna kiau kia va metava.

³³ “Naruu lala, narin aora ga teke na, naña nekilia nesike nemio amiu wa, lavis ga naña monar neligan amiu. Pogos naña amiu avisu in na nevetan amiu pae na, yoko asape akalenulia ko laa ne, ana sur naña nepisa pan yerkawa kieno ita le Yu tañena lala, nevisa mëna si van amiu, sane lele naña in na yoko neva

ea, amiu tāpatete asiraunu aim e nanagane.
34 Ana nanagane nesape nela si navisaluaena viu tai van amiu, sane amiu monar sinemiu sisii manene amiu, va laa sanene ve sa ga nāpa sineu sii amiu. **35** Ana visae sinemiu sisii amiu ke sanene, naga nene pe mrapa nakilaen yeririna nae yomarava la avisu kilia sane amiu ape kiau nalogena kemua la pe leлага.”

36 Yesu pisa pae pupia visena nene pan imimi narui, ana Saemon Pita sitomāl ke sina ga nāpa Yesu sape ligan imimi, naga piunia sape “Ana Sūpe, ko na yoko okom pe?”

Ana Yesu pisatam̄ea, sape “In na nepa ke e lele tai nāpa amiu tāpatete asiraun inu aim e na wa, ana akilia ga aim e sirau.”

37 Ana Pita mloge, piun sina ga, pisape “Sūpe, sanape in na tāpatete neim nemio ko ke nanagane? In na nekekaran ga netam̄an kiau malena vanon ko nanagane.”

38 Ana Yesu pisa pania, sape “Ko opisa osape otam̄an ga kiom̄a malena vanon inu? Pogaga, ana nevisa ve leлага van ko, ūpane ga ne kolemalko, pogos nāpa lakaporo ve kokoreko re wa, ana ko na oviro inu yam ve telu pa narui osape pe ope kiau re poli.”

14

Yesu ma visena na kila lūpelūpeena pan kienanalogena lala vena ve aloge manene re viowa

1 Ana Yesu pisu nāpa imimi nalogena la memlogue piowa nāpa naga monar vetan imimi, ūpsi

na pisa pan imimi, sape “Amiu ve akila re naña sinemiu viowa manene sanene. Apasine Ntewa rui, ana monar awasine in mñena ga. ² Sa naña nepisa pa ña rui, neva nekila ruru lelemiu metava ma puna ne kau Ata, ana metava ma mñana yunña, lele moki sike ea torokin amiu punu ga. Visae ve ve lelaga re, ve nevisa re van amiu. ³ Neva nekila ruru lelemiu nene, ana siraunia, nowasuñe sina, netom tanon amiu, noure amiu avam punu, asulue ga amio inu e lele naña yoko nesike ea. ⁴ Ana mrapa naña na vaen tol lele naña nepa ke ea, amiu akilia pa rui.”

⁵ Ana Tomás piun petania, pisape “Supë, imimi memninue ga lele naña ko opisa ke osape ova ea, ana sanape ne yoko mekilia mrapa na vaen ea?”

⁶ Ana Yesu pisape “In na nepe purpës nen mrappa, in na nepe purpës nen lelagaena, in na nepe purpës nen malena. Pe yar re tai kilia va ma puna ne Ata sa ve kom re pun inu. ⁷ Visae amiu apisu kilale inu, asape in na nepe ai, naga sa ga naña apisu kilale mñena Ata. Ana nanagane, amiu apisu ke pa naga narui, sane siar na ne ñpane, amiu akilia naga ve lelaga.”

⁸ Ana Pilip piun petania, sape “Supë, sur ne naga ke nene narui naña sinemiminia, mesape mevisu Arimata. Awis, sa ko na ovisa lologia li naga van imimi, yoko mekekaran vañisi.”

⁹ Ana Yesu pisatañea, pisape “?Pilip, nesike nemio amiu tol kas via rui, ana ko pe opisu kilale ruru re in poli wa? Sa naña nepisa ke pa rui, yar naña pisu inu, naga sa naña pisu ke pa Ata narui. ?Ana sanape na ko opiuñ ke sina ga osape

nevisa lologia li Ata nae ma e peni van amiu?
10 ?Ko na omlelaga sane inu, in na e Ata, a Ata e inu, po ko na pe omlelaga re e poli? Visena la naña nepisa ke pan amiu la, pe sa re naña inu ga taaga ne nepis ke e kiau kia poli, ana Ata naña teke e inu naga kila ke kienā yūmāena la nene pimi pārpoyo e inu. **11** Popon amiu alelaga e sur la naña nepisa, sane in na e Ata, a Ata na e inu. Visae ve alelaga re e inu vanon ga kiau visena la nene, monar alelaga ga vanon yūmāena la naña amiu apisu in na nekila ke pa rui.

12 “Nepisa pe lelaga pan amiu, sane yar naña sa lelaga e inu, yoko naga mēna kilia kila yūmāena la sane in na nemiyumāen ke ne. Yoko neligan si yo neva si puna ne Ata, ana siraunia neligan Ninuna vitomi, ana naga kilia kila kile kerkeviu la sanene, taulu naña amiu apisu pa rui.

13 Nepisaar pan amiu, sane sur ya ne aviunia e kiau kia, yoko in na nekila ga van amiu. Yoko nekila ga ve sanene vam amiu, vena kilaen kia kienā ne Ata naga kilia va laa metava ve keviu likan amiu, e yūmāena la naña inu, sane narina, nemiyumāenia. **14** Sanene na, sur ya naña aviun tan inu, yoko nekila van amiu.”

Yesu pisaar Ninuna Wa pan la

15 Ana Yesu pisa mēna pan imimi, pisape “Visae amiu sinemiu sii inu pe lelaga, monar auarar ruru kiau navisaluaena lala. **16** Yoko in na ve nesu re si nemio amiu, ana yoko neviun tan Ata vena ligan yar tañena tai vim kus leleu vena iila amiu. Naga naña yoko imi, yoko sulue ga amio amiu, **17** naga pe Ninuna na visawalen

visena lelaga. Yeririna na yemalolo na yomarava nini taþatete atol naga, vanon taþatete akilia avisu kilale naga, pe akilia re nena, ana yoko amiu akilia ruru naga vanon naga ke narui naþa amio amiu nanagane, a yoko sike lue ga e amiu.

¹⁸ “Kiau nalogena lala, taþatete neligan kare amiu naþa asumña sane ninuyu ga la poli. Peraga, yoko nowasuþe si neimin amiu. ¹⁹ Narin aora teke ga wa, pe piavi re nena, yoko yeririna na yomarava nini taþatete avisu in sina. Ana amiu ga yoko avisu naþa in na nemal sina ga, ana vanon naþa nemal, amiu mëna yoko amal. ²⁰ E legiena nene naþa avisunu nemal sina, amiu akilia sane in na e Ata, a amiu e inu, a in na e amiu. ²¹ Naga naþa sinena sii inu pe lelaga, naga pe naga naþa þuarar ruru kiau navisaluaena lala a mlogear la. Naga naþa sinena sii inu sanene, yoko Ata sinena sii, amio in mëna sineu sii, nakekaten ke naga vena nekila naga kilia inu laa sane.”

²² Ana imimi nalogena tai, naþa Yutas taþena, pe naga re naþa nae Kariot poli, piun tan Yesu, sape “Ana Suþe, osape oim okekaten imimi, ana yoko okila e mrapa na sanape naþa yoko yeririna taþena la nae yomarava taþatete avisu kilia?”

²³ Ana Yesu pisatam ea, pisape “Visae yar sinena sii inu, yoko urar ruru kiau visena lala, ana yoko Ata sinena sii naga. A yoko imimi lua meim puna, mekila m amimi um a memio naga e kieno malena, ana yoko taþatete ve sanene va la naþa pe amlelaga re poli. ²⁴ Ana yar naþa pe sinena sii in re poli, naga taþatete logear ruru kiau visena lala. Naga nene navisatam eena na

kiamiu naviunena nene, ana e visena naña amiu amloge ga nagane, pe pe kiau visena re nene poli, naga pe visena kienā ne Ata naña mliganu nepitom e nini.”

²⁵ Ana Yesu pisape “Pogos naña nesike nemio amiu wa, in na nepisa ke sur la moki sanini pan amiu rui. ²⁶ Ana pogos naña sa nevano, yoko Ata ligan Ninuna na iilaena vitomi, ana naga yoko kus leleu, vian amiu e sur punu ga, ana ligān nasitorñalena e kiau visena la punu ga e kiamiu sitomena lala. ²⁷ In na nevano, ana neligan sumñarena sike amio amiu. Sumñarena kiau nene pe sumñare nowo tai naña yomarava nini taþatete la van amiu. Ve sanene na, ve akila re naña sinemiu viowa manenea, a ve amaraun re sur lala. Amiu ve asitom manene re, ²⁸ kome monar ve sa ga naña nepisa pa pan amiu rui, nesape in na neure kone wa, ana yoko neim si pun amiu. Pona amiu aloge viowa naña nevano, ana visae sinemiu sii inu, popon amiu akekara manenea naña nekilia neva sina puna ne Ata, naña naga to laa metavan inu keviu paþisi.

²⁹ “Sur la punu ga nene pere wa, ana nanagane na nepisawal ruru pan amiu rui. Ana pogos naña avisu imi mälivi torokin nena ga sa naña nepisa, ana þisi na akilia alelaga ga sane nepe lelaga.

³⁰ “A nanagane, taþatete nevisa si sur ve moki van amiu, vanon þarin suþe naña pe þarin supen ke yomarava nini nagane na, pimin inu ke pa rui. Ana yaru nene, puriukawaena kienā pe torokin re taulu kiau puriukawaena poli, ³¹ ana netamän inu ga e limana, monar nekila ga sur

ya naña Ata sinenan sape nekila. Nekila sanene, vena yeririna na yomarava nini avisuluñparia sane sineu sii la.

“Poga, kana pog narui, tesumñalu teva vanua.”

15

Yesu pe purþes nen kilka naña lelaga

¹ Ana e pog naña memial mepano, Yesu pisa ke sina ga visena þas pan imimi. Naga pisape “In na nepe purþes nen kilkerep naña lelaga, a Ata naga pe yar na visuaren lokove na kilika lala. ² Naga pisuar ruru ke korowasneu lala, visae visu korowas tai naña þar re mras poli, naga telua, a visae visu tai naña þar mrasa, yoko kilavan ruruia vena war si mras ve moki. ³ Sur nene nekila pan amiu rui, naña sane sur naña kilavan ruru amiu, naga kiau visena la naña nepisa ke pan amiu. ⁴ Amiu na korowasneu lala, monar ayakolkol ruru amiu e inu, a in na neyakolkol ruru nemio amiu. Visae korowas nen kilka ve yakol ruru re amio purþesia, taþatete war mrasa, a maran taaga ga amio amiu, visae ve ayakolkol ruru re amio inu, yoko kiamiu malena taþatete nena war mras napo lala.

⁵ “In na nepe purþes nen kilika, amiu na ape narin korowasneu lala. Naga naña sikol e inu a nesikol e naga, naga ke naña yoko kiena malena kilia war mras ve moki, vanon sa ve in re e amiu, taþatete nena akilia akila sur tai naña po e marana ne Ntewa. ⁶ Visae yar tai ve sikol re e inu, naga sane korowas tai naña pimi mano pa rui, atelua awar akoven va e kapi, kapi kekania. ⁷ Visae asu ruru mña e inu, a kiau visena to ruru

mā e amiu, sur ya naña sinemiu asape aviunia, akilia atolia. ⁸ Popon amiu awar mras la ve moki e kiamiu malena lala, naga nene mesmesun kiau nalogena la asumā akila, a pe mrapa mēna nakilaen kia kienā ne Ata va manene laa metava. ⁹ Ata sinena sii inu pāpisi, ana vanon naña sinena sii inu, inu mēna sineu sii amiu, ana popon amiu asikol ruru amiu e kiau nasinesienā nene.

¹⁰ “Visae auarar ruru kiau navisaluaena lala, akilia asumā loyumā e kiau nasinesienā nene, sa naña in na nepuarar ruru ke pa rui navisaluaena kienā ne Ata, nesike pa loyumā e kienā nasinesienā rui.

¹¹ “Ana sur la naña nepisa ke pan amiu, nemla pan amiu vena kiau nakekarena sike amio amiu, kila pupia kekarena tai naña po na po kilia sulue ga amio amiu silaga. ¹² A kiau navisaluaena maro tai nalaen van amiu sanini, sane amiu monar sinemiu sisii amiu lue ga, sa naña in na sineu si amiu ke ne. ¹³ Pe sinesienā re si tai poli naña po taulu na sinesienā naña yar tai tamān kienā malena, mare vena tamalia kienā erau tai. ¹⁴ Ana yoko in na nekilia nekila ve sa ga nene van amiu, vanon visae alelaga e kiau visena lala, yoko ave kiau erau la rui.

¹⁵ “Pe nepio amiu re sina nesape kam yar na yumāe kiauena ga lala poli, vanon yar na yumāena naga miyumāe ga, pe kilia ruru re navisaarena na yumāena kienā ne kienā supe poli. Ana in na nepisu amiu ape kiau erau lala, vanon sur punu ga naña nemloge Ata pisa pan inu, nepisawalia pimi merarava pan amiu.

16 Amiu pe apisa lologia in re poli asape nepe kiamiu, ana in na nepisa lologia amiu ape kiau, nepisirlar amiu vena ava awar mrasa e kiamiu malena lala, mras naña sulue ga sike na rui. Ana pogos naña ava ke sanene, sur ya naña aviun e kiau kia van Ata nae ma peni, yoko naga la ga van amiu. **17** Na nene kiau navisaluaena van amiu naga sanini, sane amiu monar sinemiu sisii amiu.”

Lala naña na yomarava nini yoko sinela kar nalogena kiena Yesu lala

18 A Yesu pisape “Visae yoko avisu sane yaru na yomarava la naña pe amlelaga re poli, sinela kar amiu, ve ailan manene re. Monar asitomñal mña naña lala na yomarava nini sinela kar inu sumo rui, ñisi na sinela kar mare amiu mëna ga ne. **19** Visae amiu ave sa ga yeririna na yomarava nini, yoko akekaran amiu ga, ana in na nekilologia amiu pa rui nesape aure vetan malena na yomarava nini. Kam na pe maran taaga re si sane kiena yar la poli, kila sane sinela kar amiu narui. **20** Ana popon amiu asitomñal lue ga visena naña nepisa pan amiu rui, naña nesape yar na yumäena taþatete sukalawan kiena supé. Visena nene kana kinasia sape sa ga naña akila piowa ga akila karenu, yoko akila viowa akila kare amiu mëna. Sa ga naña la pe amlogear re kiau visena la poli, yoko ve alogear re mëna kiamiu visena lala. **21** Pelaga viowa na sanene yoko akila van amiu vanon ga naña amiu ape

kiau, akila vanon pe akilia re naga naña mligan inu nepitom tano.

²² “Visae ve neim nevisa meraravan re sur la nene e marala, yoko Ntewa visu sane lala pe akilaro re kiau visena poli. Ana nanagane na, amloge kiau visena la punu ga rui, ana tañatete avisawan si visena tai e kiela naviowaena naña akila þarmarera van Ntewa. ²³ Lelaga, akila þarmarera pa Ntewa rui, vanon naña apieluen inu, ana naga sa naña apieluen m̄ena Ata. ²⁴ Visae ve kiau kile re la naña apisu nekila, naña pe yar re si tai naña kilia kila, pona Ntewa yoko ve visa re sape naviowaena sike e la. Ana pere, apisu pa rui, ana pe amlelaga re ga poli, aþaryon nakilaen navielueena pan imimi lua Ata. ²⁵ Sur nene mesmesun ga visena tai naña Ntewa mligan teke e Nasiriena Wa, naña sape

‘Sinela kar nu paþisi, ana peraga, pe panon re kiau naviowaena tai poli.’ Yauena 35:19, 69:4

²⁶ “Ana nevisa van amiu, sane yoko neligan Ninuna na iilaena vetan Ata mavā vitom m̄alivin amiu, naña pe Ninuna naña molue e malena kienā ne Ntewa, naña pe Ninuna na visawalen nalelagaena. Naga vitom visawal inu re laa van amiu sane, ²⁷ ana siraunia, amiu m̄ena monar avisawal manene inu va laa sane van yar tañena lala. Na nene komin naña amiu la nene asu lue ga amio inu silaga siar e nisiarena kiau yumñaena pimi tol nanagane.”

16

¹ Ana Yesu pis m̄a ke pan imimi kienā nalogena lala wa, sape “Visena la nene, nepisa ke pan

amiu ve nauarar ruru amiuen, vena kiamiu viawaena ve lor re pogos tai.

² “Pe lelaga, monar akilia asape kieta yerkawa lala yoko akoven plan amiu vetan kieta yumña nalotena lala, ana yoko viowa laa sane van amiu vano-o tol pogos naña sane sa awe momär amiu, ana yoko la avisa asape nanene yumñaena wo tai nene, ana akila vena Ntewa kekarania. ³ Yoko la akilia akila ve sanene van amiu, komin pimi tol nagane pe akilia ruru re Ata nae ma e peni poli wa, a pe akilia ruru in re mñena poli. ⁴ Ana siraunia, pogos naña avisu sur la ne imi kakate ke ve sanene van amiu, akilia asitomäl sina ga, ana yoko avisa asape ‘Lelaga ga o, nanagane na tepisu sur la nene sa ga naña Suþe pisa pan ita nanua sumo ne.’”

Yesu pisa sape Ninuna Wa yoko iila la

Ana Yesu pisape “Sur la nene pe nepisa re pan amiu sumo poli, komin e pogos nene nesike nemio amiu wa. ⁵ Ana nepisa ga na wa van amiu komin yoko ve viavi re na, monar neligan amiu, neva sina puna ne naga naña sumo na mliganu nepitom. Nepisa lili mä sanene pan amiu rui, ana nepisu sane pe apiun manene re si lepas nene tan inu poli, asape nekom pe po neva e yo na sanape, ⁶ vanon pogos naña nepisawal nesape monar neligan amiu sa nene, amloge piowagan paþisi ne. ⁷ Ana peraga, monar ve sa ga nene. Nepisa pe lelaga pan amiu, po manene laa pan amiu naña nevetan amiu, komin naña visae ve neva re, yoko Ninuna na iilaena tapatete imi, ana sa nevano, yoko neila naga vitamin amiu.

8 Ana Ninuna nene, pogos naña vitomi, kila pupia yumñaena tai e yeririna na yomarava nini, kila la asitom kilia pupia sitomena ñasia, tai e lepas na kiela mlamulena viowa, tai e lepas na kiau mesmesuena, a tai e lepas naliþereena kienan ne Ntewa pan la.

9 “Na sumo, Ninuna nene yoko kila la avisu kilia sane purþes nen kiela mlamulena viowa, naga kiela þelaga na yepela mavin vatanon inuena.

10 “Nalua, Ninuna nene yoko kila la avisu kilia sane in na pe nekila re suri viowa tai poli, nemesmes nenaga. Inu netorokin naña nekilia neva si metava puna ne Ata, ana yoko ve alual inu re sina.

11 “Natelu, Ninuna nene yoko kila avisu kilia sane Ntewa kilia liþere la, sa ga naña mligan ruru pa naliþereena kienan supë viowa naña pe þarun ke yomarava nini nanagane.

12 “Sur la moki sike na wa naña nekilia nevisa van amiu, ana nepisu amiu amloge piowa sanene, taþatete nevisawal van amiu nanagane.

13 Ana pogaga, vanon sirau, pogos naña Ninuna na visawalen lelagaena vim pun amiu, yoko naga kilia sumon amiu, atol visena nalelagaena taþena la nene. Visena na lelagaena la naña naga vian amiunia, taþatete visa ga e kienan sitomena naga taaga, ana sur la naña loge ma e peni, naga ga nene visawal van amiu. Ana yoko kila sanene vano-o tol naña naga kilia vian amiu ruruia e lepas na sur la naña amolmolue e inu ve yam piavi re. **14-15** Naurarena la punu ga naña kienan ne Ata, pe kiau mëna, ana Ninuna war kiau

visena lelaga imi ligan ruru e kiamiu malena lala. E mrapa ne nanene yoko Ninuna naga kila mesmesun kiena yumñaena, naña pe nayeluaren kiau kia.”

Pupia kekarena nawasuþeena kiena Yesu

¹⁶ Ana Yesu pisa mëna pan imimi, pisape “Ve yam viavi re na, yam ve plas ga, ana yoko ve avisunu re sina, ana yoko ve yam viavi re sina, akilia avisunu sina ga.”

¹⁷ Ana imimi nalogenā la memloge visena nene, mepisa lelein pan imimi mesape “Ita pe tekilia re nenaga sur la naña naga pisa ke ne. Nanua sumo ne, pisa ke sape wasuþe sina va su si amio arimana ma e peni, ana nanagane na sape yam ve viavi re na, tevisu re si naga, pisi na yam ve viavi re na, tevisu sina ga. ¹⁸ ?A narin aora naña pisa ke ne, kana kinasia yara? !Pe tetol re nena kiena sitomena poli!”

¹⁹ Ana Yesu kilia sane sinemimin mesape meviun meraravan sur la nene tania, naga pisawal þesania, pisape “?Pona amiu apiuyun ke sina ga pan amiu e lepas nen kiau visena lala yo?

²⁰ Pogaga, nevisa ve lelaga van amiu sanini, sane yoko amiu atagi, aloge viowagan ya naña yoko lala akila van inu, ana yoko yeririna tapëna lala na yomarava akekarania, aloge won vaþisi. Yoko sinemiu la ulen naloge viowaena vano-o, ana pisi na, nemali sina ga vetan marena, ana avisu inu sina, a yoko kila kiamiu naloge viowaena nene vilonia imi ve nalogewoena. ²¹ Naga sa ga pogos naña sira mëpëna, naña sa tol kana aora nena, mëpëna laea naga monar loge viowagania vano

warlua. Ana pogos naña ñar pa na, pe sitomäl re si kieno naloge viowaena poli, ana naga pulen kekarena vanon kieno sisi tomtom naña paeme mare ga pimi yomarava.

²² “Ana ñisi na amiu ve sa ga nene narui. Nanagane na sinemiu la ulen nasineyeena keviu, ana siraunia in na nemälivin amiu si na, akilia akekara sina ga e pupia kekarena tai naña tañatete yar tai lalua sina ga vetan amiu pogos tai. ²³ Ana e pogos naña neimi nemälivin amiu, pona amiu asitom asape popon sa aviun sur ve moki vetan inu, ana tañatete ga, sur la nene pe naviunen re tan inu poli, akilia aviun mesmesun ga tan Ata ma e peni. Akilia aviun tania e ga e kiau kia, ana ñisi na naga kilia tamän van amiu. ²⁴ Pimi tol nanagane na, amiu pe apiun re sur e kiau kia poli, ana siar ga nanagane na, sa aviunia e kiau kia, ñisi na atolia, ana kila sinemiu ulen kekarena.

²⁵ “Pimi tol nanagane na, nepisa ke sur la pan amiu e ga e ñakaiwa, ana aora pimi ke narui naña ve nevisawan re si van amiu, nevisayu Ata ma e peni van amiu, nevisa plan meraravan sur punu ga van amiu. ²⁶ Ana e pogos nene, ve in re ga naña neviun ke sur lala van Ata vanon amiu, ana amiu ga akilia aviun mesmesun vania e kiau kia. ²⁷ Amiu akilia aviun mesmesun ga vania, vanon naga pisu amiu ke naña sinemiu sii inu, naga kilia ke naña amleлага e inu sane nepetan ma puna nepitom tano e yomarava nini. Suri nene kila sinena sii amiu papisi, kekaran ga na yagoganen kiamiu naviunena lala.

²⁸ “Ana e lepas na lele naña nepa ke ea, nekilia nevisa ga sa naña nepisa ga ūsi ne, sa naña nepetan ma puna ne Ata nepitom e yomarava nini, ana ūsi na nevetan si yomarava nini, nowasuþe si ma umña puna.”

²⁹ Ana mepisatam ea, mesape “!Su e, nanagane na ve ovisawan re si kiom a visena e þakaiwa lala! Pogos naña opisa meraravan sur la sanene mepisu po papisi. ³⁰ Memloge kiom a visena lala, mepisu kilia sane ko na okilia sur punu ga, pe kiamimi naviunena re si naviunena tan ko poli. Lelaga, nanagane na memlelaga m arera sane pe lelaga, ko na opetan Ntewa opitom e yo nini.”

³¹ Ana Yesu pisatam e la, sape “Ana yo. Pona amlelaga e inu pe lelaga? ³² Popon alelaga m arera, vanon aora naña nepisa ke ne, pimi ke narui, ana visae pere, pimi pa yo rui. E pogos nene, am em ene amiu aliureure amiu, po amiu awasuþe amiu veve taaga sina e m amiu um a lala, ta atete tai sike si amio inu, yoko inu ga taaga nesike. Ana nanene naga pogaga pan inu, vanon nekilia sane inu, pe in ga taaga re nesike poli, ana Ata na amio inu lue ga. ³³ Nepisa sanene pan amiu vena ve sinemiu kurkur re, a vena ve aloe re viowa. Pe lelaga naña kiamiu malena e yomarava nini, ulen ga naloge viowaena amio pog m arera, ana in na netaulu pa naviowaena na yomarava nini rui. E kiamiu malena la e inu, yoko alual luen ga sum arena wo.”

17

Pupia leniena kienan ne Yesu

¹ Ana pogos naña Yesu pisa pa visena la nene, sape len va arimana. Kira pa metava ma e peni, pisape “Ata, nekilia sane nanagane na kiau pog na loge viowaena pimi narui. Awis, ovisuar inu narumā, vena kiau kia ve vito re tano, ana va metava, yoko inu mēna ga nekilia nevisirlua kiomā kia va metava. ² Nemlelaga sane ko na okila sanene, vanon ombla pupia puriukawaena pan inu rui, vena neve supen yeririna punu ga. Ana otamān pan inu osape la naña omligan la e limau, yoko nekilia netamān malena naña ve uro re pogos tai van la. ³ Ana mrapa na malena naña ve uro re pogos tai naga sanini, naña akilia ko, naña ope Ntewa taaga ga naña pe lelaga, amio mēna inu Yesu Kristo naña omligan inu nepitom. ⁴ In na nemligan ko nepitomin nakilaen kiomā kia ve keviu e yomarava nini, ana nemiyumāen mā sur nene pano-o pisi, naña lavis netaulu yumāena la naña sinomān osape nekila. ⁵ Ana Ata, sineun nesape neviun sane sa nevamāsu nesumālu si e maramā, oliganu sina nemio ko ita lua teve supen si naurarena nae ma e peni sa naña tekila nanua pogos naña tesii yomarava nini.”

Yesu mlenwo kieno nalogena lala

⁶ Ana Yesu mlen mā, sape “Ata, e lepas na lala na yomarava nini naña ko okilogia la ape kiomā, ko na otamān la panu, omligan la e lumāu, ana nekilia nevisa van ko nesape in na nepisayu ko pan la rui. Ana nanagane apuarar ke kiomā Visena Wa mārerera.

7 “Lala apisuluþar pa rui sane sur wo punu ga naþa sike e inu, ape sane kiom a nalaena lala pan inu, **8** vanon kiom a visena la naþa oþpar pan inu, nepisalelein pan la, ana la atol punu pa rui, kila sane amlelaga m arera asape in na nomolue pun ko nepitom, ko na omiilanu.

9 “Nemlen pan ko nanagane, nomon nalenwoen yeririna punu ga na yomarava wetelu veraga ga, ana nesape nelenwo manene laa lala naþa otam an pan inu, komin apimi ape kiom a rui. **10** La punu ga naþa ape kiau, ape kiom a, a la punu ga naþa ape kiom a, ape kiau, a lala naþa otam an la pan inu, ape purþes nen kiau na urarena.

11 “Ana nanagane na pimi tol pog naþa nev mas si pun ko, naþa sane ve nesu re si e yomarava nini, ana kieta yeririna la nene asum ara ga. Ve sanene, Ata Wa, awis ovisuar la naþa otam an la pan inu, ouarar ruru la loyur ma e mratava pun ita, vena akilia aim ave taaga, sa naþa ita lua tepe taaga. **12** Pogos naþa nesum a nemio la, nepisuar ruru la, nepuar ruru la vatanon kiom a kia. Nepisuar la pano-o la punu ga asu ruru m a amio inu, taaga ga naþa monar vetan inu, sa ga naþa Nasirienna Wa pisawalia, nane yar naþa pe sisi nakovioena.

13 “Lavisi ga nowasuþe pum a narui, ana nesape nevisa plan visena la nene pogos naþa nesike e yomarava nini wa, vena kilaen sane pupia kekarena naþa teke e inu nanagane yoko kilia imi ve keviu m ena van li taþena la nene. **14** In na nemla kiom a visena pan la rui, ana

pogos naña yeririna tañena la na yomarava nini apisu la, sinela karla pañisi. Nanene komin apim sane pe ape na yomarava re si po laa rui, sa naña in na pe nepe nae re yomarava poli. ¹⁵ Ana nemlenin la pan ko, pe nepiun re nesape oure plan la vetan yomarava, nepiun nesape pogos naña asike yomarava wa, ko na yoko ovisuar ruru la, vena yar viowa nene ve kila kare la re. ¹⁶ Awis ovisuar ruru la, komin la na sa ga inu, imimi mepe wolawa ga lala na yomarava nini. ¹⁷ Nemlen mëna sane ovian kioma visena na lelagaena van la, vena yawawo kiela malena lala aim ave wa, ave kioma ga ko ga taaga. ¹⁸ Nemlen wo la sanene, komin sa ga naña ko na omliganu nepim e yomarava nini, ñisi na in mëna nemligan la ke avava sanene ea. ¹⁹ Nemiawawo kiau malena wetelu pan ko vanon la, vena ñisi na lala mëna ayawawo kiela malena lala van ko ve lelaga.”

Yesu mlenwo li naleлагаena lala

²⁰ Ana Yesu mlen mña, pisape “Ata, nemlen ke pan ko, pe nemlen wo re ga la nene poli, nemlen wo mëna lala tañena naña alelaga e inu vanon kiela visena la naña pisayu inu. ²¹ Nemie awis pan ko Ata, sane la punu ga nene aim ave taaga, maran taaga sane ita lua. Ko, ko na e inu, a inu na e ko, ana lala mëna monar e ita, vena yomarava wetelu kilia lelaga sape in na nemolue pumña, ko na omiilanu nepitom tano. ²² Pupia naurarena naña ombla pan inu, nemla pan la, ñisi na lala akilia aim ave taaga, sa naña ita lua tepe taaga. ²³ Ko na e inu, a in na e la, ñisi na akilia

aim ave taaga e sur la punu ga, ana pogos naña yeririna na yomarava la avisuia, akilia sane pe lelaga ga, ko ga naña omliganu nepitom, akilia sane sinemña sii la keviu sa naña sinemña sii inu.

²⁴ “Nanagane Ata, nepis maro sanene, sineun papisi nesape la naña otamān panu, yoko sirau akilia amio inu ma e leleta. Sineun nesape amionu vena akilia avisuveve pupia kiau nau-rarena nene, naña ko na omla panu nanua sumo e nasiiena na yomarava nini, vanon ko na sinemña sii inu papisi. ²⁵ Ata, ko na ope wa a omesmes, ana yeririna tapena la na yomarava nini pe akilia ko re poli, ana in na nekilia ruru ko lue ga. Nekila sane nanagane na kiau nalogena lala akilia sane in na nepetan ko, ko na omligan inu nepimi. ²⁶ In na nekila sane nanagane na, lala moki akilia ruru kiomña ūelaga wo rui, ana yoko nekila va laa sane na wa, vena pupia sinesiena naña sinemña sii inu ea kilia sike e la, a vena inu mēna nemio la lue ga.”

Ana leniena kien Yesu pan arimana maro ga e nene.

18

Atarar Yesu mārera

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53

¹ Yesu pisa plan visena la nene, mlen pae na, ūisi na sumālu sumon imimi nalogena la mepetan si Yerusalem, memial ga kolemalo mepito tano e ūalu naña Kitaron lepas na vano. Memial mepa metol narin los nen purolip lala naña Yesu pa lue ga ea yam moki mā rui, ana mesu li mā yam plas ga ea.

² Lele nene na, Yutas taveve imimi memio Yesu mesumña mepa ke ea nene yam moki rui, a naga kilia sape e pogos nene, imimi memio Yesu mesike e nene yo. Sanene na e pogos nene, naga pa pa sumo narui pisawal Yesu pan yar keviu la, ana la amiila kiela yar p̄asia asiraunia, ana naga sumon la apim e lele nene vanon Yesu. ³ La naña yerkawa kiena ne yar wa lala amio Varasi la amiila la, la nanene na p̄egas na mara nae Rom tai, amio p̄egas na yar na kiravawoen Yumña Wa lala. Ana amial ke apimi amio kapi vivaga lala, amio kiela sur na mara lala. ⁴ Apimi asape atarar Yesu, ana naga kilia ruru pa p̄isi rui sur la naña yoko vim katenia, a pogos naña pisu la pe milan re poli, pa ga naña pitawe la, pis pan la, piunia sape “?E, amiu akale ke ai?”

⁵ Ana la naña asumäl ga asumña amio Yutas, yar na wilwilinwanen Yesu, ana apisatamëa, asape “Imimi makale ke yar naña Yesu, nae Nasaret.”

Yesu pisatamë la, pisape “Naga naña apisa ke ne, in ke narui.” ⁶ Ana pogos naña Yesu pisa visena nene pan la, amilania naña kila la apuresula veraga, amloloru kar ga lala e porotano.

⁷ Ana yam si tai Yesu piun ke sina ga tan la, sape “?Amiu avisali sina ga, akale ke ai?”

Pisi na apisa ke sina ga, asape “Makale ke Yesu naña nae Nasaret.”

⁸ Ana Yesu pisape “Sa naña nepisa pa rui, in ke nanini narui. Ana visae amiu apimin inu ga taaga, popon atamän kiau la tapëna nini akilia ava ga sanene, ve atol la re.”

9 Naga pisa sanene pan la, kila kiena visena tai pimi pe lelaga, naña pisalua mare ga e kiena lenienia pan arimana, naña pisa sanini, sape “E la naña otamān pan inu, pe nekila pal re tai poli.”

10 Asumña ga sanene, ana memilan ga naña Saemon Pita þarlua kiena playu na mara, mligan mñene þarin yar tai kiena þarin yar wa lala, ana tetereria ga, telua kiligan yar nene lepas na þamarua. Yaru nene kiena kia Malkus.

11 Ana Yesu pisa pa Pita, pisape “Pita, osuan ruru si kiomña playu vito si e kana piás nen paos nena. ?Sanape, pe sinomān re nowar ro e pog mñarera na loge viowaena naña Ata nae ma e peni mla pan inu? Peraga, monar nowar ro e naña!”

12 Yesu pisa sa nene, þisi na yar na mara la, amio kielia na sumonena, amio nakiravawoena la na Yumña Wa, apim atarar Yesu, apiar ruru limana luwoka, aþure apano.

Aþure Yesu pa e yo kiena Parin Yaru Wa

13 Ana aþure Yesu pano, apa atol kove kiena ne Parin Yaru Wa, ana suri na sumo naña akila, aþure Yesu pa tol yo puna ne yermarua nene Anas. Anas nene naña sumo na naga pe Parin Yaru Wa, ana naga sike e yo nene wa amio Parin Yaru Wa viu, komin Parin Yaru Wa viu nene naga talopa amio narina naña sira. **14** Yaru nene kiena kia Kaepñas, a naga naña nanua sumo, pisawal mrapa tai pan li nasumonena kiena le Yu lala. Naga sape visae avisu sane monar awemār yar ve taaga vena tamaliaen malena kiena yeririna

la ve moki, naga kilia tamān van la vena akila ve sanene na woga ga.

*Navisawan p̄esanena kienā ne Pita e Yesu
Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*

¹⁵ Sanene na aþpure Yesu apa e lepas naþa Anas sike ea, ana e pogos nene, imimi lua Saemon Pita mesiraun la. Inu nemio yermarua Parin Yar Wa na sumo nene, imimi lua mepe erau, p̄isi na atamān inu nepa loyumā siraun Yesu, ana apisaluþar Pita asape taþatete imi loyumā. ¹⁶ Asape naga monar sumālu ga sumā e mratava vanua, ana pogos naþa nepisu sanene, neþasupē si nepa nepis pan sira m̄ee na yumāena kienā yar keviu nene tai, naþa sumāl sike e mratava. Pisi na sira nene tamān sape nekilia noure m̄ena Pita imi loyumā. ¹⁷ Ana pogos naþa Pita pimi ke loyumā, sira naþa pisuia ana piun tania, sape “?Ana ko m̄ena nalogena tai kienā ne yar nene, ne?”

Pita mloge, p̄isi na miila, pisatañe kotalia ga, sape “E, peraga.”

¹⁸ Pisi na Pita pisu yar na yumāena la amio nakiravawoen lala akila kap tai na kilamemego, asumāl asuvivia ategania, ana naga pa lavisin la, naga m̄ena tegania.

Parin Yar Wa na sumo nene Anas piun naviuñena la pa Yesu

Matiu 26:59-66; Mak 14:56-64; Luk 22:66-71

¹⁹ Amligan Yesu sumāl e marana ne yermarua Parin Yar Wa na sumo nene Anas, ana naga piun sur la moki petania. Naga piun tan Yesu sanape e nalogena la naþa amlelaga ke e naga, a

piun m̄ena e lepas navianena la nāpa pianlania. ²⁰ Ana Yesu pe pisa re sur mok pan poli, ana pisa ruru ga pania sape “Sur la nāpa nepian la ke ea, in na pe nekila vinaun re poli, ana nepisa plan ke ga e yometava merarava pan yeririna punu ga. Nepian lue ga kiesta le Yu lala e yum̄a na lotuena, pona e Yum̄a Wa, ana lala moki amiyagogan inu silaga. ²¹ ?Ve sanene na, komin ya ne opiu tan inu, osape nepian la sanape? Visae sinom̄an osape okilia, popon oviun tan la nāpa amiyagogan inu lue ga. Lala akilia ruru ga ne.”

²² Ana pogos nāpa Yesu pisa visena nene, yar na kiravawoen tai nāpa sum̄al m̄a lavis puna, mloge sane Yesu pisa kare ke yerkawa nene, ūisi na mlipa Yesu, pis pania, sape “Ei, ositom osape po ne opisatam̄e kiesta yar wa e visena na sanene? !Ovisuar ko!”

²³ ūisi na Yesu pisatam̄e pania, pisape “Ositomveve ruru li kiau visena. Visae nepisokan, popon ovisawal e maran yeririna la nene, okilia ovisave nepisokan sanape. Ana visae pe nepisa re sur tai nāpa piowa poli, vanon ya ne omlipa inu?”

²⁴ Ana ūisin nanene aþure Yesu, nāpa limana la apiar ruru ga sike ga wa, amligan lepas nene puna ne yermarua Anas, aþure apa e kumali kiena Parin Yaru Wa Kaeþas, vena naga kila kotena vania.

*Navisawanen na lua kieno Pita pa kieno Supē
Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62*

²⁵ Ana Saemon Pita sum̄al sum̄a amio la nāpa asike atega ke kapi wa, ana la apisu kilia li m̄a

naga, apiun asape “?Sanape, pona ko m̄ena ope nalogena kienā ne yaru nene tai?”

Ana naga pisawoia, sape “Peraga, in na pe nepe kienā re poli.”

²⁶ Pita pisatamē sanene, ana lala yar tai naña asumāl asike ne, naga pe yar tai na yumāena kienā ne Parin Yar Wa, naña naga pe namratava tai puna ne naga naña Pita telua kiligana kompasa. Ana naga m̄areran manene laa sane naviunen si tan Pita, sape “?Ko na pe ope kienā re poli yo, ana in na nesitom sane nepisu ko amio naga gare pun purolip la rui?”

²⁷ Ana Pita pisalupār m̄arerera sina, piro yam telun narui sape pe kilia re Yesu poli, ana e nena e aora nene, amloge lakaporo kokoreko.

*Apure Yesu pa sumālu e marana ne yerkawa
nae Rom nene, Paelat*

Matiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5

²⁸ Ana kolulag wa ke ga wa, pe yo-merarava ruru re poli wa, ana Kaeñas pisi pa Yesu pano pisi, ana apure si naga apetan yo nene, apa e pulkumali kienā ne Paelat, pupia yar keviu nene naña le Rom la apisirlua naga sumālu ve supen purvanua kienā ne le Yu lala.

Ana pogos naña apim lavisin kienā pulkumali, nasumonena kienā ne le Yu lala asitomāl asape amlon yumā nene, sane visae ava loyumā ea pisi na kila la aim sane ve ayekiki re sina e marana ne Ntewa, tapatete ayakol e kinanena na Pañagena na Sitomālen na Tamaliaena. Sanene, vanon sur nene, apure Yesu apim asumālu ga asu vanua, pe apa re loyumā poli.

29 Pisi na apisawal pan Paelat, ana naga pimi pisu la vanua, piun tan la, sape “Pogaga, ana amiu avisawal li sane yaru nene kila ya ne piowa, nane apure pimi sumāl sike e marau kolulag wa ke sanene.”

30 Ana apisatanīea, asape “Yerkawa, mekilia mevisa van ko sane yar nene, pe yar na kilaen ve woweena ūisa! Visae peraga na, tañatete moure imi pun ko.”

31 Ana Paelat pisape “Visae sanene, amiu ga akilia ava ala nakoaena ya naña mesmesun kiamiu navisaluaena vania.”

Ana nasumonena kiena le Yu la apisa pania, asape “E kiamimi navisaluaena, mekilia melipere naga sape akove momār naga, ana nanagane na navisaluaena nae Rom pisawo imimi sina, sape vemekila re ve sanene. Ko ga taaga, yar keviu kiena ne ūarin supē na e Rom, okilia okila, okilia otamān osape ala nakoaena na marena vania ma e laki torovia.”

32 Ana pogos naña apisa visena nene pa Paelat, la amninue ga, ana la akila ke visena kiena Yesu tai nanua sumo pimi pe lelaga. Nanene komin naga pisawal pa kiena marena rui, pisayu ruru mesmesun nena ya naña le Rom la akila ke, naña awear yaru pa e laki torovia.

33 Ana Paelat sinenan sape vis towe re amio Yesu lalua ga, pa si loyumā e kiena kumali, pio Yesu sape va puna. A lala akila Yesu pa loyumā, Paelat piun petania, sape “Sineun nesape ovisa ruru van inu. ?Ko na Parin Supē kiena le Yu la lelaga, po pere?”

³⁴ Ana Yesu pe pisatamē mesmes re pan poli, ana naga pisatamēa e naviunena tai, sape "? Kiomā naviunena nene, opiu ruru ga ne, pona opiu ke pan inu vanon ya naña omloge lala tañena nene apisalele kare in ke ea?"

³⁵ Pisi na Paelat pisatamēa, pisape "Aulai, nemninue ga amiu le Yu lala, in na pe amiu re tai poli. Nekilia ga sane kiamiu yeririna lala amio yar keviu kienan kiamiu yar wa lala, aþure ko opimi vena nelipere ko. Sanene na, nesape nekilia ga nesape omiyumāen ya ne naña la apisu pe mesmesu re poli?"

³⁶ Ana Yesu pisatamēa, sape "Sinelan asape olipere inu, vanon la pe sinelan re neve suþen la poli. Ana kiau nasuþenena pe sa re nasuþenena na yomarava nini poli. Kiau yeririna lala pe akila re mara amio la naña apimi atararnu rui, vena ve neva re e limana ne kiamimi li kawa le Yu la. Imimi pe mepe yaru na kilaen re mara sanene poli, vanon kiau nasuþenena pe pe na yomarava re nini poli."

³⁷ Ana Paelat pis pania, pisape "?A, ana nemloge opisayu ke kiomā nasuþenena, sane ko na ope þarin suþe pa tai rui, po peraga?"

Ana Yesu pisape "Nagane e! Otol ruru pa þisi ne, sane opisa ne. In na nepim e yomarava nini, nepaeme ea, vanon sur ga nene, a nepimi vena nevisawal sur na lelaga lala van kienan yeririna lala. Yar naña sumālu se e lepas na lelagaena, yoko yagogon ruru kiau visena lala."

³⁸ Pisi na Paelat piun ke sina ga petania, sape "Ana ane kilia, nalelagaena naga ya ne?"

Paelat sinenan sape tamān ga Yesu va si sanene

Matiu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25

Ana pogos naña Paelat pisa pa visena nene, sumālu pa sina ga vanua, pisawal pan le Yu la naña asumālu asike vanua, sape “Yar nañpane, nepisuveve pa naga rui, pe nemāl re nenaga narin sur tai piowa teke e naga. Popon sane naga va sina ga ve sa ga nene.”³⁹ Ana visae amiu asitomāl ke e kas punu ga, e pāpāgena la nene, nepure ke amiu yar tai naña sike e yumā nakoaena, netamān naga imi si pun amiu ve sa ga nene. Ana nepisu sane e kas nini na, popon sa netamān yar nene, kiamiu Parin Supe amiu le Yu lala, imāsu pun amiu sa ga nene.”

⁴⁰ Naga pisa sanene, ana la pe akekaran re poli, apion mārera, asape “Pere, peraga, pe sinemimin re yaru nene poli. Otamān tañena nene Panañas imi van imimi sina.” Panañas nene naña asape, naga pe le Yu tai naña sumo naga pepeyu pa le Rom lala.

19

Paelat tamān sape awe Yesu

¹ Ana Paelat sitom ke sape kila Yesu molue sina ga, ana yerkawa kiena ne le Yu lala amāreran naña apisaluñaria. Ana Paelat sinenan sape kila suri tai naña akekaran naga vanonia, ana pisape kiena yar na mara lala awe li naga sumo wa.
² Pisi na yaru na mara la aþure naga pano, aþar nonos nen kilsirili, aþan ruruia, amiyen te þarina, sane karo na þarin yar keviu tai. Ana aþar pupia kulkota wo tai naña memaena sane

kulkota māna ne pārin supe, amiyen ea. ³ Ana la peve taaga apivim ke lavisinia, apisa kare ke naga, asape “!Pārin supe kienā le Yu lala, o! !Mepatanon ko!” Apisa visena nene pania, amlilipa ke marana.

⁴ Ana siraunia, Paelat pa sina molue puna li kerkeviu kienā le Yu la napa asumal asike vanua wa, pisawal pan la, sape “Pogaga, nanagane na sineun nesape amiu avisulupar napa nemal re sane yar nene, pe naviowaena tai to re e naga poli, ana nanagane neligan si imasu van amiu.”

⁵ Naga pisa pa sanene, pisi na Yesu pimi vanua, sumalu se marala, pārar karo na nonos nen kilisirili e pārina, amio kulkota napa amiyen ea. Ana Paelat pisa pan le Yu la, sape “!Nagane, kiāmu yerkawa ne nanene!”

⁶ Ana li kawa kienā ne yar wa lala, amio li nakirawoena lala na Yumā Wa, pogos napa apisulupar sur napa Paelat sape kila, pe akekaran re nena poli, apion ke, asape “!Awear mare e lak torovia! Awear mare e lak torovia!”

Ana Paelat taapatete taulu la narui, pisi na tamān ga, sape “Pogaga, e nakiravaena kiau, yar nene pe kila re nena napiowaena tai poli, ana visae amiu sinemiunia, amiu ga aure naga, ava awear naga e lak torovia.”

⁷ Ana pogos napa amloge, pe akekara re poli, asape “Peraga yo! Okilia rui osape taapatete mekila ve sanene. Ana lelaga, popon yar nene mare, vanon naga kilaro kiamimi navisaluaena. Naga miyeluar ke naga pa lue ga metava, sape naga pe narina ne Ntewa. Ana ko ga narui okilia okila mare.”

⁸ Ana pogos naña Paelat mloge visena nene, pupia marauena tai pan si naga, sitomveve ke sina ga sape Yesu naga pe yar na sanape, ⁹ pisi na pa si loyumña e kiena kumali, pisape Ÿesu imi, piun tania, sape “?Ko, kiomña yo wawa nape?”

Naga piunia, ana Yesu pis re poli, pe pisa re sur tai pan poli.

¹⁰ Pisi na Paelat sape “Ei, ve ovis re sanene, ko ga okila kare ko ke si ne. Popon ovisa sur tai van inu, vanon in ke narui, teke e inu nakilaen sur ya naña sineun nesape nekila van ko. Visae sineun nesape omolue sina ga ve sanene, nekilia nekila, pona visae sineun nesape omare e laki torovia, nekilia nekila. ?Ko okilia mña sur nene yo?”

¹¹ Ana Yesu naga pis narui, pisa-tamña, sape “? Pona sanene yo, ana a ne tamän sur nene pan ko sape okila ve sanene? Visae Yar Keviu na mavä ve tamän re van ko, ko na taþatete okila sur tai van inu. Visae ovisa osape nemare, na nene kiomña napiowaena tai narui, ana naga naña mligan inu e lumomña, naga kila piowa manene laa, nanene kiena pupia mlamulena viowa tai nene.”

¹² Ana pogos naña Paelat mloge Yesu pis sanene, naga þaryo märeran ke sinenan sape ligan Yesu va sina ga, ana li kawa lala kiena le Yu la apion sina ga, asape “Yar nene miyeluar ke naga pa metava, sape pe þarin suþe tai, sinenan sape kila naga to metavan kiomña yerkawa nene Parin Suþe Sisa. Sanene na, visae ko oligan va ga sanene, okila ke yumñaena tai naña pisi na Sisa ve kekaran re, yoko kovenlua ko e kiomña yumñaena nene.”

¹³ Apisa sanene, kila Paelat kiena sitomena peve lua sina ga, p̄isi na kila aþure Yesu molue pulkumali pimi vanua. A p̄isi na pa totano metava e kiena lele na naliþereena, naþa apio asape Kilavaru Yotop, naþa le Yu la apio asape Kapata. ¹⁴ Ana e pogos nene, pimi tol kolpae rui, nanene e legiena na kilaruruuen sur punu ga na legiena na peni naþa pe pupia legiena na Paþagena na Sitomälen na Tamaliaena.

Ana Paelat totano ke pa metava rui, kiiar Yesu e marana ne yerkawa kiena ne le Yu lala naþa asumäl asike tano ne, sape “!Naga ke narui, pe pupia kiamiu þarin suþe!”

¹⁵ Ana la amon ga, amñaþagawoia keviu, asape “!Aurelua vano! !Asuar metava e lak torovia, awemaria!”

Pisi na Paelat pisatamñe pan la, sape “!Ke! ? Sanape, ami sinemiu asape nekila awemär kiamiu þarin suþe nene?”

Pisi na li kawa kiena yar wa lala apisatamœa, asape “?Ane pisa sape naga pe kiamimi þarin suþe? Yar keviu Sisa naga taaga pe kiamimi þarin suþe.”

¹⁶ Pogos naþa Paelat pisu amärera laa sanene, p̄isi na naga tamän ga Yesu pan la narui, mligan naga e limala vena asuar e laki torovia, sa ga naþa la sinelania.

Asuar Yesu e lak torovia

Matiu 27:32-50; Mak 15:21-37; Luk 23:26-46

¹⁷ Paelat mligan Yesu e limala, p̄isi na aþurelula naga pano. Pogos naþa apa ke narui, akila naþa Yesu kus ke sina ga kiena lak torovia, ana

la asumonia apa atol narin kunus naña kana kilavaru ne sane puriu na ñarin yaru, naña apio e visena nae Epru, Kolkota. ¹⁸ E yo ne nanene narui asuar Yesu e laki torovia, amio mëna yar la lua, tai e lepas komþasia, a tai e lepas komþasia, a naga mon ga likan larua.

¹⁹ Ana visena kiena Paelat tai, naga sape yoko asiria visena tai, asuar e lak torovia metavan þar Yesu, naña sape “Yesu nae Nasaret, Parin Suþe kiena ne le Yu lala.” ²⁰ Visena nene asiri e visena la telu, Epru naña kiena le Yu lala, Latin kiena le Rom lala, a Krik kiena le Kris lala, amear mon metava e lak torovia kiena Yesu. Yo naña lak torovia nene sike ea, lavisin ga pulkumali, ana yeririna la naña amial ke aþaro e yo nene apisu visena nene apuloria. ²¹ Ana yar keviu kiena yar wa kiena ne le Yu lala pe akekaran re visena nene poli. Apisawal pa Paelat, asape “Yerkawa, ko na opisa osape asiri sanene sape ‘Parin Suþe kiena le Yu lala,’ ko opisa pe mesmes manene re poli. Sinemimin mesape avilopu sina, asiri ve sanini, avisave ‘Nanene, pisa sape naga pe Parin Suþe kiena le Yu lala.’”

²² Ana Paelat pe sinenan re poli, sinenan sape tomña ga ve sa naña pisa, ðisi na pisa mesmes ga pan la, sape “Sur naña nesiria, nesiri pa narui.”

*Yar na mara la amluireure kulmrae mña ne
Yesu e la*

²³ Li na mara la amear Yesu amio la lua nene e kiela laki torovia lala, ðisi na apa ruru la. Yar na mara la nene la vari, ana aþarar kulmrae mña ne Yesu, apisayuia, asape aliureure e la ðegas ve vari, tai kiena yar tai, tai kiena yar tai,

sanene. Amliureure mā sanene pano-o, tol pupia kulkota māna ne Yesu, ana amon vitol wowaena e lepas ve vari, vanon kulkota nene pe kana lele na yakolen re poli, amiyumāen ga e pupia kinas nen kulmrae taaga. ²⁴ Vanon sanene, apisasa si pan la, asape “Piowa naña tevitol kare kulkota nene, yoko telili ga māpilania.”

Ana la amninue ga, akila ke ga mesmesun visena na yauena tai e Tus na Yauena Wa Lala na susumo rui. Visena nene pisa sanini, sape “*Amliureure māu kulmrae lala e la, amlil māpila vanon māu kulkota.*” ^{Yauena 22:18}

Visena nene pisa sanene, mesmesun ga ya naña li na mara la akila.

Yesu pis pa anena

²⁵ Yesu tamalele mēke pa metava e kienai laki torovia sanene, ana e la naña asumāl asike lavisin apisu ke e pogos nene, sira la vari. La nene, anena Yesu, amio anena na ve tokak tai, amio Maria naña wona na yermēne kienai kia Klopas, amio Maria nae Maktala. ²⁶ Ana Yesu kira pito tano, pisu anena, pisu inu mēna, naña sane imimi lua mepe puruvi, nesumāl nesike lavisinia, ana pisayu inu pan anena, sape “Sira marua, naga nene na pe narumā narui.” ²⁷ A pis mēna pan inu, sape “Naga nene pe anomā narui.”

Ana siar e pogos nene nepure sira marua nene pam momalio ke umā māu, nepisuar ruru naga sane pe aneu.

Yesu mare

28 Yesu mloge ke piowa metava e lak torovia pano-o pisulupar sane kiena yumñaena punu ga ñisi narui, ñisi na pisawalia sape “In na moto karnu.” Nanene pe kiena visena si tai naña pisa ana kila visena tai na Tus na Yauena Wa Lala pimi pe lelaga.

29 Ana pogos naña amloge sape moto karia, amla lumlum, apoton e mala kuruta na munen tai naña mëke e pialo tai, amiyurar e laki tai, akian pa metava tol gona ne Yesu. **30** Akian pae, ana kuruta na munena nene kee pa gona ñisi, ana pisawal visena tai, sape “Pisi narui.” Ana pogos naña pisa pae visena nene, telan þarina pito tano, tamän ninuna pano, pure maron kiena yalua, mare.

Amiyurþe mramanena ne Yesu

31 Pogos naña Yesu mare, naga kolpae e legiena na kilaruruen sur punu ga na Þapagena na Sitomälen na Tamaliaena. Sanene, legiena na peni, naga pe pupia legiena na þapagena nene, ana e legiena nene, taþatete atol tas nen yar mare. Nanene kila sane yar keviu kiena le Yu lala sinelan asape monar akus plan tas nen la telu nene sumon naña mrae vato tano. Ana amaraun mëna asape sa ñisi la telu nene pe amare ruru re poli wa, ñisi na amligan visena pa puna ne Þaelat, apiunia asape aweroro lala lala vena amare vilaga. **32** Pisi na Þaelat tamania, ana kiena yar na mara la apa amero lan naga naña asuar e lak torovia lepas tai, ñisi na akila pan taþena. **33** Pisi na apanon vena akila mëna

va Yesu, ana apisu naña naga marþantop pa rui,
ana pe akila re si pan poli.

³⁴ Ana lala yar na mara tai kus kienā kalie,
miyurþe mramanena ne Yesu, susun pano-o
apisu pupia kuruta amio wii pinin molue pito
tano. ³⁵ Ana sur nene pe lelaga kemua papisi,
vanon nepisu e kilamarau, nekilia nesape pe
lelaga, þisi na nesape nevisawal van amiu, vena
amiu m̄ena alelaga ea asape sur nene pe lelaga
ga. ³⁶ Sur la nene molmolue sanene vena kilaen
visena la na Nasiriena Wa na susumo la aim ve
lelaga ga. Visena tai naña pisa sanini, pisape

*“Pe puriu na yepena re nena tai poli naña yoko
worovia,”* *Yauena 34:20*

³⁷ a taþena pisape

*“Amiyur kare naga, þisi narui na asun avisusu m̄a
naga.”* *Sek 12:10*

Ana þelaga na marena kienā ne Yesu naga sa
ga naña visena la nene apisawal na konua konua
rui.

Amligan tasnena ne Yesu e kana puluve

³⁸ Pisi na pupia yerkawa kienā ne le Yu la tai,
kienā ki Yosop, nae pulkumali naña Arimateia,
naga pe nalogenā tai kienā ne Yesu nanua m̄a
rui, ana kilawan ke kienā nalelagaena komin
mamaraun ke li kawa taþena lala. Ana pogos
naña kienā Suþe mare pae, marauena nene
kovio, pa puna Paelat, piun tasnena ne Yesu. Ana
Paelat tamania, pa kuslua tasnena ne Yesu petan
lak torovia. ³⁹ Ana yar taþena tai naña amio
Yosop e pogos nene, naga Nikotimas naña nanua

tapolou ga pimi puna ne Yesu kolemalo tai vena sun amio. Ana Nikotimas nene naga pimi e pogos nene, þar mëna sur la na liluaren tasnena ne Yesu, amio pupia pias nen sirveve na ponotaninu tai, naþa kana kilo miyuve lualima yam telu [30]. ⁴⁰ Pisi na akus tasnena ne Yesu, apiar e kulmrae yuwowo lala, amio ponotaninu la nene, sa naþa le Yu la amiyum  en ke e kiela marena lala. ⁴¹ Amluluar pae naga, ana lavisin ga e naþa am  ear naga e laki torovia, lokove tai mom  a ga, ana loyum  a e lokove nene puluve viu tai m  eke ea, naþa atemare ga na wa vena liganen tas nen yar mare va ea, ana pe tai pa li re e poli wa. ⁴² Pisi na amligan tasnena ne Yesu mon loyum  a e nene, vanon apisu pog þarovia, lavis legiena na kilaruruena sur punu ga þisi, ana pogos naþa sa mrae vato kovio, Legiena Wa siaria.

20

*Puluve korena ga m  eke narui
Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*

¹ Amligan tasnena Yesu m  ene puluve nene, þisi na mom  a pano tol legiena þesia na wlik taþena. Ana sira la þasia, sane Maria nae Maktala lala, asum  al kolulag wa ke ga wa, amial malo ga apam e puluve.

Ana pogos naþa apam ke lavisi, amilan naþa apisu pupia kilavaru pe mono re si e pulus nen puluve poli, amelilivin lua pae rui pa m  eke ga yepasia. ² Ana pogos naþa Maria pisuia, pilon sina ga kiriri pimi, pisu Saemon Pita amio inu, inu naþa imimi lua Yesu mepe sa ga puruvi ga

lala, pisawal pan imimi lua, sape “!Aulai, tasnena ne Yesu kovio! Akuslua kom ko yo tai, memninue ga sane mēke pe narui.”

³ Imimi lua memloge, mesumālu, mepa iroro ga ma puluve. ⁴ Imimi luwoka mekirir ke mepavin, pīsi na nemiyuve Pita, nepa netol pēsan yo nene, a Maria taveve imimi lua, naga mēna pimi sina. ⁵ Nepa netol puluve, nepa lavisinia nekira pa loyumā e lele naña amligan tasnena ne Yesu mēne ea. Pisi na pe nomāl re si Yesu poli, nepisu ga kulmrae la naña amluluar tasnena ea, akekapili ga sike sanene, ana pe nepa re loyumā poli. ⁶ Ana pe piavi re nena ga Saemon Pita siraun inu pam, naga pa loyumā e puluve. Pisu kulmrae la nañane, sa ruru ga naña amluluar Yesu e nanua yemlagi nakoneva. ⁷ Ana tawol tai naña apiar e pārina Yesu, naga pe to re amio kulmrae la poli, akawe ruru si naga taaga teke.

⁸ Pita pisuveve ke sur la ne sanene, ana inu mēna nepa loyumā nepisuia. Imimi lua mepisu veve ke sanene, mekilia ga narui, memlelaga mesape Yesu sumāl si taulu marena rui, lelaga na lelaga.

⁹ Sumo, imimi nalogena la pe mesitom re mesape pīsi na ve sanene poli, vanon pe mekilia re naña Nasirienna Wa la apisawal ke rui asape kiesta Navisaarena monar mare, siraunia mal sina. ¹⁰ Nanua na memninue ga, ana nanagane imimi lua nene mepisu e kilamaramimi. Mepisu mā sanene pano-o, pīsi na moñasuñe si umā.

*Maria nae Maktala pisu Yesu
Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11*

¹¹ Imimi lua mōpasūpe si ūña, ana Maria sumāl ga sumā e pulgon puluve sumā ga, wamarana mlalau ke. Naga tag mā sanene pano-o, p̄isi na kira si pa e puluve, ¹² milan si navisi lua, amiyen kulmrae nāpa miyuwowo pāp̄isi, atotano atekē metava. Tai totano e nāpa sumo amligan p̄arina Yesu pa ea, tai totano e nāpa lana la pito ea.

¹³ P̄isi na lalua apis pa Maria, asape “?Erau, ko otagin ke ya?”

Pisatamē sape “Akuslua kiau Sūpe kovio, nemninue amligan mēke pe narui.” ¹⁴ Naga pisa pa visena nene, p̄isi na kirawele sina, pisu yar tai sumālu sike na. Pe pisulup̄ar re poli, ana Yesu ke narui.

¹⁵ P̄isi na Yesu mēna piun tania, sape “?Erau, ko otagin ke ya? Okale ke a ne e nini?”

Ana Maria sitom mēape yar na yumaena ga nae e nene, pisatamēa, sape “Yarkeviu, visae ko na okuslua naga petan e nini, awis, ovisawal van inu e nape nāpa omligan tasnena mēke ea. Sineun nesape neva nekusia, neligan ruru sina mēke e lelena.”

¹⁶ Siraunia Yesu pio Maria, pio kiena kia, sape “!Maria!”

Naga mloge, pilonia, pisulup̄ar sane Yesu, pa lavisinia, pio e kiela visena, sape “!Raponi!” nāpa kinas nen visena nene “Navianena.”

¹⁷ P̄isi na Yesu pisa pania, sape “Maria, toko, ve otolnu re sanene. Inu tapatete nesu e nini, komin pe nēpasūpe re metava puna ne Ata poli wa. Ana

popon ko na owasuþe si puna ne kiesta puruvi lala, ovisa van la osape nepisa sanini, nesape nanagane, nepa ke si metava puna naga naþa pe arimau, a pe arimamiu, naþa pe kiau Ntewa, a pe kiamiu Ntewa.”

¹⁸ Siraunia Maria nae Maktala nene kila sanene, þasuþe si pu imimi nalogena lala, pisawal, pisape “Nepisu Suþe e kilamarau,” a pisayu pan imimi e sur la naþa Yesu pisa pania.

Yesu mälivin kiena nalogena lala

Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

¹⁹ Ana e legiena þesia na wik ke nene wa, ko yepekilavi, imimi nalogena la mesike lele taaga loyumña e yo naþa metapolou ke ea. Mekiar ruru mratava lala, vanon memaraun ke mesape sa þisi yerkawa kiena le Yu la sinela kar imimi mëna, sa naþa sinela kar Yesu rui. Mesumña sane na, veraga ga, Yesu mälivi pimi sumñal likan imimi, sape “!Sumñarena sike amio amiú!”

²⁰ Naga pisa sanene, þisi na pian lologia imimi e lepas na mrapototo la naþa e limana amio pupia piakapila naþa e mramanena. Mepisua, ana pogos naþa mekilia mesape naga Suþe nene, mekekara na mekekara. ²¹ Pisa ke sina ga pan imimi, sape “! Sumñarena sike amio amiú!” A miakol ke sina ga, sape “Sa ga naþa kiau Ata miilanu vena nekila kiena yumñaena, ana inu towe neiila amiú re vena akila sanene.”

²² Siraunia, miyu yalua pimi e imimi, sape “Amiú atol Ninuna Wa. ²³ Yar a naþa visae amiú aviewoia vanon kiena mlamulena viowa, yoko

naviowaena nene kovio vetania, ana yar a naña visae amiu ve aviewo re vanon kienamlamulena viowa, yoko naviowaena nene to lue ga e naga.”

Tomás pisuia, mlelaga

²⁴ Ana pogos naña Yesu mālivin imimi, imimi yaru tai pe su re poli, naña Tomás Kaora.
²⁵ A suraunia, mepisu naga, mepisawal pania, mesape “!Suñe mālivin imimi, mepisu naga rui!”

Ana naga pe mlelaga re e poli, pisape “Peraga, in na monar nevisu e kilamarau. Visae ve nevisu re piakapila na mrapototo e limana, netol e mrasilmau nini, a visae ve neligan re lumāu nini e piakapila e mramānena, yoko tañatete nelelaga nesape naga mal sina ga.”

²⁶ Tomás pisawal kienasitomena nene, pisi na wík tai ñaro pano, mesike si lele taaga e yo nañane. Ana e pogos nene Tomás mēna mesike memio, ana akiar mratava la mārera, pisi na Yesu pimi mālivin imimi yam si tai, sape “!Sumārena sike amio amiu!” ²⁷ Ana pis pa Tomás, pisa pania sape “Lumāu na nini, okian mraslumomā, otol luñaria. Mramāneu nanini, oligan lumomā te ea. Ve ositom ñele re sina, oviawa mārera e inu.”

²⁸ Tomás mloge na kira pisu Yesu, pisatañea sape “!Kiau Suñe, ko ope kiau Ntewa!”

²⁹ Pisi na Yesu pisa pania sape “?Sanape, opisunu ana omlelaga e inu? Nanene naga po, ana pupia navisa ruruena sike e la naña pe apisunu re nena poli wa, ana amlelaga ke pa e in rui.”

Visena maro tai

³⁰ Sur la moki naña Yesu kila, nesiri plan pa e tusi nini rui, ana naga miyumñaen mëna kile tañena la moki e maramimi naña pe nesiri plan re poli. ³¹ Ana visena la punu ga naña asike e tusi nini, ve naiila amiueña vena alelaga asape Yesu naga pe Navisaarena, pe narina ne Ntewa na lelaga. Ana kiamiu nalelagaena e kienia kia nene, yoko ve kiamiu mrapa na tolen malena e naga.

21

Yesu mälivin sina kienia nalogena la olua

¹ Ana siraunia, imimi nalogena la pësia mesumña garo pupia lapa na garo Taepirias, pona Kalele, pisi na Yesu pimi mälivi. ² Imimi naña mesike e pogos nene, Saemon Pita, Tomás Kaora, Nataniel nae pulkumali naña Kana ma Kalele, inu nemio olai na sumo Semes, amio sina imimi lua. Ana navaemeena kienia ne Yesu pan imimi e pogos nene sanini.

³ Susumo na Saemon Pita pisawal, pisape “Aulai, in na neva neure lillivi metava narui.”

Pisi na mesumñalu mepisape “Poga, ita punu ga.” Pisi na mepatove mokus waa mepa mokuan lillivi. Mesumña e sive pano-o yemlagi, ana pe metol re nena ika tai.

⁴ Ana pogos naña yemlagi merarava ruru ke narui, Yesu patom su ura e nene, ana mepisu sane sa ga yar tai ne sike ne, ana pe mepisulupär re poli mesape naga ke narui. ⁵ Ana Yesu pion pan imimi, piunia sape “?Naruu lala, aþar mña ika laþasia, po pere?”

Pisi na mesape “Peraga rui.”

⁶ Pisi na pisa, pisape “Pogaga, akila sanini. Ava akuan si lilivi, ana ve akuan re si sa naña akuan ke ne, aluparli va e lepas na þamarua sumo wa, ana nekilia nesape yoko atol ika þasia.”

Ana pe mepisu kilale re poli wa sane Yesu na pis ke ne, ana mepa meluþpar lilivi sa ga naña naga pisa. Ana veraga ga pulen ga ika na ika, ana pogos naña mesape mouruelua va metava meþure þele ga, pulen manene la ika lala.

⁷ Pisi na mepisu kilale narui mesape Yesu, ana inu naña imimi lua Yesu sane mepe puruvi, nepisa pa Saemon Pita, nesape “Pita, ovisuia, Suþe namal!”

Pogos naña Pita mloge sane na, sumalu veraga, miyen sina ga mña kulkota, pula tano e sive, miye pa ura. ⁸ Pe mesu re perinan ura poli, sur sane tasme ponotia taaga ga [100], ana Pita sumon imimi mokus waa mesirau mopure yalolog ke lilivi naña pulen ika.

⁹ Ana pogos naña mepim ura, mepisu kap tai momña ga, naña amlega ika þasia e mopulusia, mepisu narin kilaparavi laþas manoa ruru pa sike rui. ¹⁰ Ana Yesu pisa, sape “Ika la naña amiú aþar ga na wa, awar þas vam ve kata.”

¹¹ Ana Saemon Pita pitove, pa metava e waa, þerelua lilivi, þere pimi ura. Ika mok paþisi, memaraun mesape sa þisi lilivi wororowa lawea, ana peraga, meþere pimi pogaga. Pogos naña moþpar plan ika la nene, mopuloia tol ponotia taaga lualima yam lima pa telu [153].

¹² Ana pogos naña ika la manoa ruruia, Yesu pio, sape “Aimi akinana.”

E pogos nene mepisu kilale ruru mesape Suñe ga nene, pe mesitom re si meviun mesape naga ai. ¹³ Mepim mesike pa lele taaga narui, Yesu mla kilaparavi, pion pan imimi, amio mëna ika lala, ana makania.

¹⁴ Naga nene sane pe Yesu kiena navaemeena natelu pan imimi kiena nalogena lala, siraun naña Ntewa tamalia sina naga petan marena.

Yesu amio Pita

¹⁵ Ana pogos naña memla pae kamimi kinanena na kolulag, Yesu pisape sun re amio Saemon Pita. Piun tania, sape “Saemon, narina ne Yoane, sanape? ?Ko na sinemä sii inu keviu, taulu naña la nene sinela sii inu, po peraga?”

Pita pisatamë pania, sape “Suñe, sur nene okilia pa rui, nekekaran ko papisi.”

Ana Yesu pisa pania, sape “Pogaga, ovagan narin kiau sipsip lala.”

¹⁶ Pogos tañena sina ga, Yesu pisa pania, sape “Saemon narina ne Yoane, ko na sinemä sii inu po pere?”

Pita pisatamë ke sina, sape “Suñe, sur nene okilia rui. Sa naña nepisaaria, nekekaran ko papisi.”

Ana Yesu pisa pania, sape “Pogaga, ovisuar kiau sipsip lala.”

¹⁷ Ana Yam si tai, kila Yam telun narui, Yesu piunia, sape “?Saemon narina ne Yoane, ko na okekaran inu kemua lelaga, po peraga?”

Ana pogos naña Pita pisu Yesu piun mña sanene pano tol yam telu, mlogē piowa, pisa pa Yesu sape “Suñe, ko okilia make sur punu ga, okilia naña nekekaran ko pañisi.”

Ana Yesu pisa pania, sape “Pogaga, ovagan kiau sipsip lala. ¹⁸ Ana nevisa ve lelaga van ko sanini, sane nanua sumo, pogos naña ope mñee ke ga wa, ko na okila ke ga sa naña sinomñan osape okila. Ko ga taaga omiyen momña kulsota omialoro opa e lele la naña sinomñania. Ana nekilia nevisa van ko, pogos naña ovim ove yermarua, yoko yar tañena la ayenwo ko e momña kulmrae, atarar lumomña aure ko ova e lele la naña ve sinomñan re ova ea.”

¹⁹ Visena kiena ne Yesu nene, sane pisawal ke sape sanape naña yoko awemñar Pita. Ea kiena marena, naga kila ñelaga tai naña mligan naga pito tano, a pisirlua kia kiena ne Ntewa pa metava.

Ana siraun naña Yesu pisa pa sanene pa Pita, ñere ke sina ga naga, pisape naga kilia siraun si naga, pisape “Ovim, otaveve inu lue ga narui.”

Yesu amio Yoane

²⁰ Ana siraun naña Yesu sun pae amio Pita, Pita pilonia, pisu inu, erau wo kiena ne Yesu, nesike lavisin la luoka. Inu ke narui naña nanua, e kinanena maro, netotano lavisin Yesu, nepiun tania nesape e imimi nalogena lala, ane yoko vielua. ²¹ Ana pogos naña Pita pisu inu, piun tai Yesu, sape “?Suñe, sanapen erau nene?”

22 Ana Yesu pisa pania, sape “Visae nasinena-nena kiau sane yoko naga ve kovio re, ana sumña sanene vano neim sina ga, sur nene naga pe kiau, pe pe kiomña re naña ovisa sur tai e poli. Sur naña pe kiomña na kilaena, nepisa pan ko ū rui, nesape otavevenu silaga.”

23 Ana suraun pogos nene, pog naña nalelagaena tañena la amloge naña Yesu pisa sanene, amlogepalia, amape Yesu pisayu inunia, sape tañatete nemare pogos tai. Ana Yesu pe pisa re sanene poli, pisa ga sape visae naga sinenania, yoko kilia ve sanene. Sanene, kana kinasia sane sur nene naña Pita piunia, pe kiena re poli, ana pe kiena Yesu ga.

Visen maro

24 Ana inu naña nepisawal ke sur la nene, nesiri plan ruru ke vena akilia auloia. Ana ita punu ga tekilia telelaga tesape visena la nene pe lelaga pañisi.

25 Poga, tusi nene pimi ūsi ga e nini narui. Sur la moki naña Yesu kila sike ea, ana sur la moki na moki naña Yesu kila pe su re e poli. Visae tesiri punuia, nepisu sane ponan yoko kana tus la ve mok vapisi, vano-o yo ve tokak e yomarava nini.

**Lologena Wo Kienane Yesu Kristo Kome
Kewo**

**The New Testament in the Lewo Language of Epi
Island, Vanuatu**

**Le Nouveau Testament en Lewo langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Lewo lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lewo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
ee028e1c-7e53-571d-8041-681daaf580e8